

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav Dálného východu

Diplomová práce

Bc. Tereza Boukalová

Proměna a vývoj feministických hnutí v Koreji po roce 1980

Redefinition, Tasks and Development of the Feminist Movements in
Korea of 1980s

Praha 2018

Vedoucí práce: doc. PhDr. Miriam Löwensteinová, Ph.D.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 14. května 2018.

Tereza Boukalová

Poděkování:

Mé poděkování patří PhDr. Miriam Löwensteinové, Ph.D. za odborné vedení, rady, ochotu a trpělivost, kterou mi v průběhu zpracování diplomové práce věnovala.

Klíčová slova:

Korejské ženy, ženská dělnická hnutí, ženská hnutí, političky, revize rodinného práva, feministická hnutí

Key Words:

Korean women, women's labor movements, women's movements, female politicians, revisions of family law, feminist movements

Abstrakt

Předmětem této diplomové práce je analýza historicko politických faktorů, které se podílely na vývoji a vzniku feministických hnutí v Koreji po roce 1980. První část se věnuje pracovním podmínkám žen, zaměstnaných v textilních továrnách a následně popisuje protestní akce těchto žen v sedmdesátých letech. Protesty a kolektivní akce přerostly v politický aktivismus, ze kterého vznikla v osmdesátých letech první ženská hnutí. Jejich charakteru a vývoji se věnuji v druhé kapitole. Následující část zpracovává další důležitý faktor, který měl vliv na formování identity feministických hnutí v Koreji, na ženy aktivní v politice. Jejich boj za změnu rodinného práva v devadesátých letech sjednotil ženská hnutí a výrazně se podepsal na jejich budoucím směřování.

Abstract

This thesis aims to analyse the historico-political factors involved in the foundation and development of feminist movements in Korea after 1980. The first chapter deals with the working conditions of women employed in textile factories and subsequently describes the protest actions of these women in the 1970s. Protests and collective actions grew into political activism, which created the first women's movements in the 1980s. The second chapter is devoted to their character and development. The subsequent chapter deals with another important factor that has influenced the formation of the identity of feminist movements in Korea: women active in politics. Their struggle to change family law in the 1990s united women movements and strongly influenced their future direction.

OBSAH

1	ÚVOD	6
2	ŽENY JAKO PRACOVNÍ SÍLA	8
2.1	ŽENY JAKO PRACOVNÍ SÍLA PŘED ROKEM 1945	9
2.2	ŽENY JAKO PRACOVNÍ SÍLA PO ROCE 1960	13
2.3	PRACOVNÍ PROSTŘEDÍ	18
2.4	ODBOROVÁ HNUTÍ A PROTESTY	20
2.5	AKTIVITA ŽEN V ODBOROVÝCH HNUTÍCH	22
2.6	AKTIVNÍ ÚČAST NA PROTESTECH	23
2.7	PROTESTY	23
3	ŽENSKÁ HNUTÍ PO ROCE 1980	33
3.1	VÝVOJ ŽENSKÝCH ORGANIZACÍ V SEDMDESÁTÝCH LETECH.....	34
3.2	DEMOKRATIZAČNÍ SMĚŘOVÁNÍ.....	37
3.3	VÝVOJ PO ROCE 1980	38
3.4	DEMOKRATIZACE A HLEDÁNÍ NOVÉ IDENTITY PO ROCE 1990.....	43
4	ŽENY V POLITICE PO ROCE 1945.....	48
4.1	ŽENY V POLITICE V HISTORICKÉM KONTEXTU	49
4.2	KULTURNÍ KONTEXT	51
4.3	POLITICKÁ AKTIVITA ŽEN V OBDOBÍ JAPONSKÉHO PROTEKTORÁTU, ANEXE A HNUTÍ 1. BŘEZNA (1910-1919).....	52
4.4	VÝVOJ PO HNUTÍ 1. BŘEZNA DO ROKU 1930	55
4.5	POLITICKÝ VÝVOJ	57
4.5.1	Korejský parlamentní systém	62
4.6	CESTA PRVNÍ A DRUHÉ GENERACE POLITIČEK DO NÁRODNÍHO SHROMÁŽDĚNÍ.....	63
5	BOJ ŽENSKÝCH HNUTÍ ZA ZMĚNU RODINNÉHO PRÁVA.....	78
5.1	POSTKOLONIÁLNÍ OBDOBÍ	79
5.1.1	Schválená podoba rodinného práva z roku 1958.....	82
5.2	1960-1980.....	82
5.2.1	Akce ženských hnutí v rámci novelizace rodinného zákona v roce 1962	83
5.3	CESTA K DEMOKRACII A TŘETÍ NOVELIZACE V ROCE 1989	86
5.4	CESTA KE ZRUŠENÍ FUNKCE HLAVY RODINY	89
5.4.1	Konečná fáze ke zrušení patriarchálního rodinného systému	91
6	ZÁVĚR	94
7	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	97
8	OBRAZOVÁ PŘÍLOHA	104

1 Úvod

Korejská ženská hnutí vznikla na konci 19. století, a to nejprve výhradně jako hnutí za velmi omezenou emancipaci, která se týkala zejména možnosti vzdělání a následného uplatnění svých nabytých znalostí. Ženská hnutí se v následujícím období začlenila do hnutí odporu vůči japonské koloniální nadvládě, což znamenalo víceméně splnutí s celonárodními snahami. Ke konci tohoto období se začala odklánět od všeobecných požadavků k problematice vlastní rovnoprávnosti. Tyto snahy byly znovu utlumeny po osvobození vzhledem k nově nastaveným požadavkům kladeným na korejskou společnost. Zmíněný regres trval dalších zhruba třicet let. K obnovení emancipačních hnutí dochází až v osmdesátých letech dvacátého století vlivem několika zdánlivě nesouvisejících faktorů, které však podle mého názoru měly na formování nové identity feministických hnutí a jejich diskurzu značný podíl. Tato diplomová práce tedy primárně zkoumá dynamiku a vznik feministických hnutí a důvody, které vedly k jejich reorientaci na ženskou práva a rovnoprávnost v období modernizace a industrializace.

V první části diplomové práce představím a zanalyzuji situaci a postavení pracujících žen, jejichž pracovní podmínky vedly ke kolektivním akcím a protestům. Dělnická hnutí žen v sedmdesátých letech představují první organizované ženské skupiny. Tyto skupiny si sice nekladly za cíl rovnoprávné postavení žen, nicméně jejich kolektivní akce a protesty měly vliv na vznik rozsáhlého demokratizačního hnutí, jež následně umožnilo i vytvoření prvních feministických organizací.

Ve druhé části jsem se zaměřila na ženy, které byly aktivní v politice od počátku Korejské republiky. Jedná se o další faktor, který měl nepopíratelný vliv na směřování ženských hnutí. Oproti dělnickým a prodemokratickým hnutím se ženy angažované v politice přirozeně zaměřovaly na ženskou otázku. Nicméně pod vlivem politických okolností nebyly jejich snahy úspěšné. Ke kvalitativní změně pak dochází až v devadesátých letech, kdy se politické, většinou opoziční síly spojily s feministickými hnutími za účelem změn rodinného zákoníku. A právě tyto změny v rodinném právu byly podle mého názoru počátkem boje feministických hnutí o rovná práva pro ženy.

V odborné literatuře je vývoj ženského aktivismu popsán vágně, nesouvisle a buď přehnaně angažovaně, tedy pozitivně, nebo na druhé straně s výrazným despektem. Pokusila jsem se proto vlivy a faktory popsat komplexně, aby mohl být proces vývoje uchopen v širších souvislostech. Na závěr jsem se pokusila zodpovědět otázku, v jaké míře

měly uvedené okolnosti vliv na formování specifické identity korejských feministických hnutí.

Při psaní práce jsem vycházela především z korejských, ale také sporadických cizojazyčných zdrojů. Na několika místech této práce jsou pro ilustraci uvedena autentická svědectví a obrazová příloha, která příslušně podtrhne a zviditelní popisované fenomény. Pro přepisy korejských jmen, názvů a termínů používám výhradně standardní českou vědeckou transkripci.

2 Ženy jako pracovní síla

Korejská republika je známá jako úspěšný model ekonomického vzestupu mezi zaostalými zeměmi třetího světa. Výrazné změny započaly převrácením roku 1961, kdy se k moci dostal vojenský režim Pak Čong-hüia. Pod jeho vedením se tradičně zemědělsky orientovaná Korea stala jednou z nejvýznamnějších průmyslových zemí. „Zázrak na řece Han“ započal v šedesátých letech řízen vládou, která veškeré své úsilí orientovala na vývoz a průmysl. Od té doby jihokorejská ekonomika nepřetržitě rostla a procházela mnoha změnami.

První fáze rychlého růstu v šedesátých letech je charakteristická lehkým průmyslem a exportním odvětvím. Hlavním centrem produkce byl Sؤل, který v tu dobu podléhal náporu přílivu obyvatel z venkova, kteří ve městě nacházeli pracovní příležitosti a působili jako levná pracovní síla pro vývozní průmysl. Jedna třetina všech pracovních pozic byla v roce 1970 soustředěna v Sؤلu, zatímco zbytek byl rozprostřen po zbytku země.¹ Populace Sؤلu vzrostla mezi lety 1960 – 1970 o 113 % a dosahovala 17,6 % celkové populace Korejské republiky v roce 1970.²

Druhá fáze korejské industrializace začala v sedmdesátých letech soustředěním se na zvýšení konkurenceschopnosti v těžkém průmyslu – ve výrobě železa, chemických produktů, lodního a automobilového odvětví. S ekonomickým plánem, který se soustředil na těžký průmysl, význam Sؤلu jakožto hlavního místa produkce výrazně poklesl. V roce 1980 bylo v Sؤلu 29,6 % pracovních míst ve výrobě, 51,6 % výrobních míst bylo rozmístěno po zbytku země.³

Přestože jihokorejská ekonomika stále rostla a proces industrializace pokračoval i po roce 1970, přínosy ekonomického růstu nepocitovaly všechny společenské vrstvy. Nárůst nerovnosti stoupal zejména kvůli nízkým mzdám pro zaměstnance ve výrobních odvětvích. Navyšoval se nejen rozdíl mezi pracovníky ve městech a na venkově, stoupaly i životní náklady.⁴

¹ Ogle, George, *South Korea: Dissent within the Economic Miracle*, London and New Jersey: Zed Books, 1990.

² V roce 1960 činila populace v Korejské republice přibližně 25 miliónů z toho v Sؤلu 2,36 mil. Zatímco v roce 1970 počet obyvatel stoupl na 32,3 miliony a v Soulu na 5,31 mil. <http://www.worldbank.org/> a <http://www.worldometers.info/world-population/south-korea-population/>

³ Korea International Trade Association (<http://www.kita.net>); Economic Statistics System of the Bank of Korea (<http://ecos.bok.or.kr>)

⁴ <http://www.worldbank.org/>

2.1 Ženy jako pracovní síla před rokem 1945

O zaměstnávání žen v období do 19. století existuje jen málo informací, vzhledem k tomu, že tradiční korejská společnost byla uzavřená a fungovala po staletí bez větších změn. Stálost korejské společnosti byla dána uzavřeným společenským systémem hierarchické a patriarchální společnosti, silným centralizovaným systémem a agrárním hospodářstvím, na němž byla závislá většina populace. Ženský svět byl prakticky oddělen od toho mužského, tudíž i práce, kterou mohly vykonávat, byla považována za čistě ženskou. Za těchto podmínek byla ženská práce omezena na domácí práce, jež se lišily v závislosti na společenském postavení. Ženy z vyšších tříd řídily chod a hospodářství celého domu, zatímco ženy z nižších tříd pracovaly v rodinném hospodářství a zemědělství, přičemž většina žen patřila k té druhé skupině. Mimo to existovaly také výjimky, které se věnovaly specifickým profesím jako např. medicíně, výkonu šamanského povolání nebo poskytování zábavy.

Změna přišla až v koloniálním období v letech 1910 – 1945, kdy bylo nastaveno budoucí směřování a vývoj ženské práce. Touha po ekonomické nezávislosti byla korejskými intelektuály raného 20. století považována za stěžejní součást přirozeného lidského vývoje a byla tak nedílnou částí moderních reforem korejského národa. Její součástí byla i otázka ženské nezávislosti. Ženy z vyšších tříd, kterým se dostalo vzdělání, či později ženy z venkova, které vlivem světové hospodářské krize v období let 1929–1930 musely hledat cestu, jak uživit své rodiny a staly se zároveň vyhledávanou levnou pracovní silou.

S nárůstem diskuzí o ideálu moderní ženy a s přibývajícím počtem tzv. „nových žen“ se korejští intelektuálové začali také čím dál více věnovat otázce ženské rovnoprávnosti a nezávislosti, která by ženy osvobodila od útlaku tradiční rodiny. V článcích publikovaných v dubnu 1925 v časopise *Sin jösöng* korejští intelektuálové považují za jedinou možnou cestu, jak tohoto stavu dosáhnout, ekonomickou nezávislost žen, která by měla být prioritou ženského sebeuvědomění, jíž může být dosaženo účastí žen ve veřejném prostoru jako placené pracovní síly. V následující ukázce ze dvou článků z *Sin jösöng* je zdůrazněna potřeba změnit veřejné mínění, které pod pojmem pracující žena vidělo ubohou ženu, které se nedostávalo ekonomické podpory od manžela, živitele rodiny. Korejští intelektuálové v nich nejen kritizují stereotypní pohledy na ženství, ale také hájí potřebu nezávislosti korejských žen pomocí kritiky poměrů v období Čosön.

Korejské ženy nevěděly vůbec nic o nezávislosti a samostatnosti. A stále tak žijí. Během dětství byly vychovávány pod ochranou rodiny, poté žily v péči manžela a svého syna. Takže nikdy nemohlo dojít k tomu, aby korejská žena mohla vůbec zažít pocit nezávislosti či svobody. Celá jejich existence byla jen procesem předávání zodpovědnosti z rodičů na manžela. A i když byly sirotky či vdovami, jediná cesta k zaopatření bylo hledání nové rodiny či partnera.⁵

Doufáme, že korejské ženy budou moci zastat tolik práce, kolik bude potřeba, a podaří se jim ji spojit s manželstvím a mateřstvím. Zapotřebí je nejen práce na intelektuální úrovni, ale také manuální... Zdá se, že právě takovýto směr by mohl přinést ovoce pro naši společnost a ekonomiku. I vdané ženy by se měly držet svého zaměstnání a pokusit se tak skloubit rodinný život s pracovním. Jak již bylo zmíněno výše, korejským ženám chybí kuráž a schopnost pro samostatnost. Nicméně jejich touha měřit se s patriarchální mocí se zdá být vyšší než touha žen v Japonsku či v Číně. A proto je pro korejské ženy potřeba, aby jakmile se stanou součástí pracovního trhu, byly společensky aktivními, aby mohly lépe reagovat na vnější podněty.⁶

Skupiny intelektuálů, které zastávaly názor potřeby pracovního uplatnění žen, byly ve veřejném dění nejvíce viditelné během 20. let a byly zmiňovány ve vztahu k nezávislosti a osvícenectví. Nicméně vznikající silný diskurz zastávající pracovní uplatnění žen zároveň poněkud paradoxně kladl důraz na ideál „moudrá matka, dobrá manželka (hjönmö jangčchö)“. Je tak zřejmé, že korejská veřejnost ani korejští intelektuálové nebyli ve svých názorech jednotní a svými argumentacemi a požadavky na ženy si často sami protiřečili.

Bylo tomu tak zejména proto, že měli obavy z toho, jakým směrem by se jinak vyvíjel trend vzdělaných pracujících žen, žijících „západním“ stylem života. V rámci národní nezávislosti a soběstačnosti však pracující ženy potřebovali, a proto bylo nutno vytvořit koncept apelu na společnost, který by neničil korejskou rodinu a zároveň by ženám umožňoval pracovat bez toho, aniž by na ně korejská společnost nahlížela jako na ubohé bytosti. Korejští intelektuálové se tak snažili termínu „pracující žena“ dodat punc národního zájmu a ženy zaujmout argumentací o nezávislosti a samostatnosti.

⁵ Sin jösong, duben 1924, 18 – „Gendered Korean Colonial Modernity: “Housewifization“ of Korean Colonial Women and the Reconfiguration of Domestic Work,” *The Review of Korean Studies*, Vol. 12, No. 4, 2009; str. 205-233

⁶ „Sin jösong, duben, 1924, 21-23“ – „Gendered Korean Colonial Modernity: “Housewifization“ of Korean Colonial Women and the Reconfiguration of Domestic Work,” *The Review of Korean Studies*, Vol. 12, No. 4, 2009; str. 205-233

S tím, jak se korejské ženy začaly podílet na veřejném dění ve 20. letech, se rozšiřovalo i spektrum pracovních příležitostí pro ženy, které se stávalo komplexnější a více specializované.⁷ Co se týče nové skupiny žen z vyšších tříd, kterým se dostalo vzdělání, pracovaly nejčastěji ve školství, zdravotnictví, umění nebo jako sekretářky na úřadech a v kancelářích.

Práce ve školství byla jednou z prvních příležitostí pro „nové ženy“. S tím, jak se zvyšoval počet nově otevřených škol pro dívky, stoupal také počet učitelek. Jednou z prvních učitelek byla např. Ha Nan-sa nebo Jun Čöng-wön, které započaly kariéru učitelek po skončení svých studií na Ihwa.⁸

Další z profesí, ve kterých se tyto ženy mohly uplatnit, bylo lékařství. Jak jsem již zmiňovala, první korejskou lékařkou západního typu se stala Esther Pak, která se stala vzorem pro další generace.⁹ Další důležitou profesí ve zdravotnictví se stala práce ošetřovatelky nebo porodní asistentky. Dále mohly dívky, které po roce 1910 ukončily střední školy, najít práci také v kancelářích jako sekretářky nebo stenografky. Nicméně těchto pracovních příležitostí bylo stále málo.

Zásadní roli pro „nové ženy“ představovala kulturní renesance po roce 1920, která vzdělaným ženám-spisovatelkám umožnila práci v novinách a časopisech, kde tak měly příležitost vyjádřit své názory o ideálu „nové ženy“, stejně tak mohly kritizovat překážky, které bránily ke zlepšení ženského postavení. Časopisy jako *Sin kadžök a Sin jödža* publikovaly eseje, překlady a také beletrii. V roce 1930 ženské spisovatelky vytvořily vlastní asociaci, která se zabývala podporou spisovatelek v muži dominantním prostředí literatury. Literatura psaná ženami byla totiž stále považována za nízkou, a i když spisovatelé jako I Kwang-su nebo Kim Tong-in projevovali o tuto literaturu velký zájem, nepovažovali ji za rovnocennou. Někteří spisovatelé, jako např. Kim Mun-džip¹⁰, dokonce ženy vyzývali k tomu, aby se přestaly zabývat tématy, které jim jako ženám nepřísluší. Z výše popsaného je však evidentní, že pracovní trh pro vzdělané ženy byl stále limitovaný a vzdělané ženy, které nepocházely přímo z elity, mohly nejnázem najít zaměstnání ve školství.

⁷ Pracující ženy se staly v Koreji novým fenoménem a objevila se pro ně i nová označení jako např. *čigöp jösöng* či *čigöp puin*. (Kang 2004, 179)

⁸ Theodore Jun Yoo, *The Politics of Gender in Colonial Korea: Education, Labor and Health, 1910-1945*. University of California Press, 2008

⁹ Andrei Lankov, *The Dawn of Modern Korea: The Transformation in Life and Cityscape*. 2010.

¹⁰ <http://ko.wikipedia.org/wiki/김문집>

S radikální společenskou a kulturní proměnou souvisela i průmyslová přeměna země. Co se týká kupříkladu textilního průmyslu, veškeré malé a soběstačné dílny byly nuceny ukončit svou činnost, všechny stroje a nářadí na zpracování látek byly zkonfiskovány. Domácí tkalcovství a venkovská soběstačnost ve výrobě oděvů, které byly součástí korejské tradice, tak byla pod nátlakem zastavena. Japonci touto cestou mohli uplatnit svůj vliv, už v roce 1928 bylo 70 % textilního trhu závislých na importovaných materiálech z Japonska. Paradoxem zůstává, že Japonci nechali fungovat malé a střední dílny zpracovávající textil, u nichž byl předpoklad, že nezasáhnou do profitu japonských firem.¹¹

Během koloniální éry byly platy pro Korejce v japonských textilních továrnách zhruba o polovinu nižší než v Japonsku. Přestože platy dělnic byly o poznání nižší než platy mužů, Japonky měly vyšší plat než jejich mužské protějšky v Koreji.¹²

S průmyslovým rozvojem Koreje přibývalo továren, které hledaly levnou pracovní sílu, a tou se nejčastěji stávaly ženy z venkovského prostředí, které se v důsledku hospodářské krize v letech 1920–1930 a japonským zabíráním půdy rolníkům dostávaly do čím dál větších finančních potíží a byly nucené zabezpečit svou rodinu. Potřeba zabezpečit rodinu a vydělat dost peněz na *honsu* (věno) byly hlavními důvody pro mladé korejské ženy¹³, aby odešly z venkova a začaly pracovat v továrnách.

Také společnost začala pomalu přijímat realitu mladých pracujících žen, zejména jako správnou cestu k opatření věna. Ženy byly ochotné pracovat v továrnách nehledě na nízké finanční ohodnocení a otřesné podmínky, které tam panovaly.¹⁴ Pro vdané ženy představovala práce v továrně jedinou možnost, jak zabezpečit svou rodinu. V mnoha ohledech práce žen v továrnách nahradila ruční řemeslnou výrobu, která byla až do té doby pro každou domácnost nezbytně důležitá. Přizpůsobení se novým pravidlům a návykům krutého pracovního prostředí představovalo pro korejské ženy šok, ale díky těžkostem, kterým čelily v práci na venkově, byly alespoň na nemilosrdné pracovní prostředí

¹¹ Grajdanzev, A. J. *Modern Korea: Her Economic and Social Development under the Japanese*. Institute of Pacific Relations. New York. 1944.

¹² Lee, Ok-jie. *Labour Control and Labour Protest in South Korean Textile Industry 1945-1984*. University of Wisconsin-Madison. 1990.

¹³ Většinou se jednalo o dívky mezi 10-16 lety. S odkazem na výroční zprávu Generálního guvernérství z roku 1929 bylo zdokumentováno 26 009 pracovnic a z toho 6 241 dívek bylo pod 16 let.

¹⁴ Téma o práci korejských žen v továrnách je detailněji zpracováno v práci Theodore Jun Yoo, „The Female Worker from Home to Factory“ *The Politics of Gender in Colonial Korea*, (University of California Press. 2008). str. 95

v továrnách lépe připraveny. Stejně jako jejich protějšky v Evropě, korejské dělnice převládaly v lehkém průmyslu, jako byly textilní a zpracovatelské podniky.

Nicméně industrializací v Koreji nedošlo s početní převahou žen v jednotlivých továrnách k problémům, tak jak se tomu stalo v Evropě, kde průnik žen do tradičně mužských odvětví způsobil mnoho rozporů s tím, jak se muži snažili zabránit, aby se „jejich“ odvětví nestalo výhradně ženskou prací. Naopak v Koreji byla již od počátku odvětví, která byla určena pouze ženám. Ženy tak nejčastěji pracovaly v továrnách na zpracování rýže, v textilních továrnách jako navíječky hedvábí, nebo v chemickém průmyslu v továrnách na zpracování gumy, umělého hedvábí či hnojiv.

Třicet pět let japonské koloniální správy v Koreji přineslo mnoho významných ekonomických a sociálních změn včetně vytvoření nových odvětví a nových pracovních uplatnění. Tento proces nicméně způsobil rozkol mezi tradiční a moderní společností. Zatímco pro korejské intelektuály a nové ženy se pracovní uplatnění žen stalo symbolem samostatnosti a ženské nezávislosti, pro ženy z venkova, které pracovaly v továrnách, se práce stala jediným prostředkem obživ. Propast mezi jednotlivými vrstvami obyvatelstva se tak ještě více prohlubovala. Co však nelze upřít celému tomuto procesu změn je to, že se tyto nové pracující ženy, ať už z vyšších či nižších tříd, staly symbolem moderního směřování korejské společnosti a určité nezávislosti a samostatnosti se jim podařilo dosáhnout, i když mnohdy za vysokou cenu.

2.2 Ženy jako pracovní síla po roce 1960

Korejská společnost a ekonomika po roce 1945 do roku 1960 čelila mnohým změnám. Ekonomika země závisela ve velké míře na amerických dotacích a to zejména po korejské válce (1950–1953). Mimo zaměstnanost v lehkém průmyslu a stavebnictví dosahovala nezaměstnanost kolem 20 %. Podle prvních statistik z roku 1955 bylo 63,7 % žen nad čtrnáct let aktivně zaměstnaných a 25,2 % bez práce.

Jedním z největších průmyslových odvětví plánované ekonomiky s nejvyšším růstem byl textilní průmysl. Od roku 1960 tvořil textilní průmysl více než jednu třetinu celkových příjmů jihokorejské ekonomiky a fungoval jako hlavní motor růstu.

Účast žen na pracovním procesu postupně narůstala už od japonské okupace a narostla ještě více poté, co vláda prezidenta Pak Čöng-hüia prosadila rozvojové plány v letech 1960–1970. V roce 1980 ženy tvořily v Söulu 31,2 % celkové pracovní síly.¹⁵

Továrny byly symbolem korejské modernizace a industrializace a pro mnohé byly odrazovým můstkem ke snové budoucí prosperitě.¹⁶ Prezident Pak Čöng-hüi propagoval politiku industrializace pod hesly jako „Vývoz zachrání stát“ („*Sučchul ipkuk*“) a „Dokážeme to, pokud se budeme snažit“ („*Hamjön tönda*“), které visely na branách všech továren, aby povzbudily pracovní morálku.¹⁷ Dělníci byli žádáni o oběti a za jejich úsilí jim byla slíbena prosperita v následujícím desetiletí. Většina z nich opravdu věřila, že se jim stát za jejich tvrdou práci odmění. Prezident Pak Čöng-hüi takovou politiku prezentoval i ve svém projevu k dělníkům v lednu 1970:

*Základním bodem našich snah o samostatnost a k položení základů znovusjednocení je síla soběstačné ekonomiky, nejdůležitějším faktorem dosažení soběstačnosti je vývozní síla... Abychom dosáhli vývozních kapacit, musíme produkovat kvalitní zboží za nižší ceny než ostatní země, a toho nedosáhneme, pokud zvýšíme mzdy. Co bychom pak dělali, až se sníží objem vývozu kvůli vysokým platům a vysokým cenám zboží? Chtěl bych, abyste rozuměli tomu, že životy dělníků a růst korporací závisí na našem národním rozvoji, a proto vás prosím, abyste hrdě přijali odpovědnost za blaho naší země. Můžu vás ujistit, že rychlý růst ekonomiky, jenž závisí na vývozu, zajistí pro naše tři miliony dělníků prosperující budoucnost.*¹⁸

Jak již bylo řečeno, za úspěchem ekonomického „zázraku“ stál hlavně textilní a oděvní manufakturní průmysl, který v podstatě fungoval na základě nízkých mezd, dlouhé pracovní době a špatných pracovních podmínkách. Hlavní pracovní silou zde byly dívky a mladé ženy. Pracovní podmínky v těchto továrnách byly nevyhovující a základní lidská práva byla obětována ve jménu státní politiky zvýšení vývozu snížením nákladů. Jedním z příkladů těchto hesel je např. „*Zachrání nás jedině vývoz*“ („*Sučchulmani salgirida*“) a „*Modernizace vlasti*.“ („*Čoguk kündäghwa*“) ¹⁹

¹⁵ Zatímco vdané ženy z nižších tříd se podílely na příjmech rodiny tím, že se zapojovaly do oficiálního pracovního trhu, vdané ženy ze středních vrstev se na nich podílely neformálními ekonomickými aktivitami, jakým bylo např. půjčování peněz, stavební investice nebo spekulace s akciemi. (Cho Uhn & Hagen Koo. „*Economic development and women's work in a newly industrializing country: The case of Korea*.“ *Economic development and Change*. 1983)

¹⁶ Kim, Ün-sil. *The Making of the Modern Female Gender: The Politics of Gender in Reproductive Practices in Korea*. Diplomová práce, University of California, 1993.

¹⁷ <http://opengov.seoul.go.kr/>

¹⁸ Pak, Čöng-hüi. z projevu ke 12. výročí dne dělnictva 10.3.1970 <http://www.pa.go.kr/>

¹⁹ Park, 2006, p. 491-198.

Tato podřízená společenská role, kterou korejské ženy přijímaly po staletí, je učinila ideálním článkem v průmyslu, kterému dominovali muži. Jedním z principů, kterých bylo užito na pracovišti, byl takzvaný „familismus.“²⁰ Tradiční role korejských žen v rodině je spojována s nejnižší pozicí, ze které nemohly samy rozhodovat o svém životě. Ideální korejská žena měla být tichá, oddaná a uctívá. Stejně vlastnosti po nich byly požadovány na pracovišti. Vzhledem k tomu, že zaměstnavatelé sami sebe prezentovali jako vůdce nové rodiny, bylo pro mladé dívky snazší se adaptovat na takto nastavené životní podmínky.

Pro vedoucí firmy bylo např. běžné, aby mladé dělnice oslovovaly křestním jménem a aby je hromadně oslovovali jako „naše děti“ (*uri ädül*), v horších případech na ně volali podle čísla, které jim bylo přiděleno. Mladým dívkám takové chování vadilo, počítaly ale s tím, že v továrně nebudou pracovat věčně a odejdou, až si našetří dostatek peněz na věno nebo na vzdělání. Pro většinu dívek představovalo jejich zaměstnání přechod mezi odchodem z rodiny a vybudováním si nového domova. Sňatek pro ně symbolizoval vysvobození, protože platilo pravidlo, že pokud se žena vdá, zůstane doma a bude se starat o děti a domácnost. Navíc nízké platové podmínky a neexistující kariérní postup představovaly jen nízkou motivaci k tomu, aby v práci zůstávaly. S tím vším vývozní firmy počítaly a věděly, že s odchodem provdaných dívek přijdou nové, kterým nebude vadit práce za nízkou mzdou. I proto zůstávaly platové podmínky několik desetiletí podprůměrné.

Ovšem ne všechny ženy měly štěstí se z koloběhu továrního života vymanit. Vdovy, rozvedené ženy a ty, které se kvůli finančním podmínkám musely vrátit do práce, zastávaly náročnější pozice za ještě menší finanční obnos. Přesáhly totiž produktivní a nejvíce efektivní věk a nebyly tolik potřebné. Mladé dívky byly prací v továrně postupně vysávány a v případě opotřebení byly posílány zpět. Ocitaly se v paradoxní situaci: stát je sice pokládal se přínosné pro státní ekonomiku, nicméně v realitě na ně bylo pohlíženo jako na nejnižší články společnosti.

Vzhledem k těmto okolnostem, které zajišťovaly podobné podmínky jako v domácím prostředí, nebyly továrny pro mladé dívky zcela cizí. Vedení a dohled nad chodem továrny měli muži, stejně tak jako tomu bylo v rodinách. Od dívek požadovali absolutní poslušnost jako otcové od svých dcer. Těmto pravidlům byly dívky vystaveny již od prvního dne nástupu do továrny, kde se setkaly s hesly jako „Musíte být věrné

²⁰ Familismus je forma společnosti, ve které j skupina lidí funguje jako rodina, jejíž potřeby jsou důležitější než rodina jedince. (Webster's New World College Dictionary, Wiley Publishing, Inc., Ohio. 2010)

své rodině, pracujte pro svou rodinu.“ („*Ne kadzogül ühă hõnsinül tahago küdürül ühă irhara*“).²¹

I přes normy dané konfuciánskou tradicí, která definovala společenské postavení žen a jejich podřízenost mužům, většina žen v letech 1960 – 1970 neodešla z rodného domu kvůli sňatku, ale na práci v továrnách. V roce 1970 lehký průmysl zaměstnával více než šest set tisíc žen. V roce 1980 toto číslo vzrostlo na 1,5 milionu, tedy o 250 %.²²

Většina dívek přicházela do městských továren z venkova, odkud je vyhnaly životní podmínky. Mladé dívky odcházely z domovů, aby pomohly svým rodinám v nelehké finanční situaci. Velká většina začala pracovat v továrnách ve věku mezi 15 a 19 lety po dokončení základní nebo střední školy, mnohdy ovšem i dříve. Původním úmyslem bylo ulehčení rodinnému rozpočtu a našetření peněz na další studium. Tvrdá realita pracovního prostředí jim plány na budoucnost zkazila.

Podle průzkumu Kim Seung-kyung z roku 1987 34 % dívek z venkova odešlo za prací do městských továren k získání peněz na další vzdělání, 15 % uvedlo jako důvod podporu svým rodinám a 4 % dívek chtělo pomoci výdělků svým bratrům, které podporovaly ve vyšším vzdělávání. Dalších 11 % začalo pracovat v továrnách, aby si ušetřilo dostatek peněz na věno.²³ I přes nízké finanční ohodnocení se jim podařilo našetřit a doufaly, že se jim díky dobrému sňatku podaří se z tohoto postavení vymanit.

Počínající konzumní společnost jim také dodávala falešný pocit nezávislosti leskem reklam a možností koupit si trochu štěstí v podobě oblečení a bot, jejichž ceny převyšovaly jejich měsíční plat. Touha po nezávislosti poukazuje na špatné podmínky jejich rodin, které nebyly schopné se o své dcery postarat a finančně je zabezpečit.

Přesídlování za prací se ovšem neúčastnily jen mladé dívky, ale dokonce i provdané ženy, které vlnou stěhování do měst způsobily podstatnou změnu v tradičních společenských zvyklostech.²⁴ Tyto dívky a ženy přicházely do měst a nového pracovního prostředí jako cizinky, které si musely zvykat na nové podmínky. Mnohé se také poprvé v životě ocitly samy bez podpory rodiny a je tudíž pochopitelné, že své nadřízené a „firmu“ přijaly za svou novou rodinu, která jim měla zajišťovat bezpečí a ochranu.

²¹ Janelli, Roger L. *Making Capitalism: Social and Cultural Construction of a South Korean Conglomerate*. Stanford University Press. 1993, p. 163-179.

²² Ogle, George E. *South Korea: Dissent within the Economic Miracle*. Zed Books Ltd. 1990.

²³ Kim, Seung-kyung (Sünggjöng). *Class struggle or family struggle?*, Cambridge University Press, 1997.

²⁴ Chun, 2000.

Životem a utrpením mladých dívek v továrnách se inspirovalo mnoho umělců, mezi nimi i Kim Či-ha²⁵, např. ve své básni Cesta do Söulu:

Cesta do Söulu

*Musím jít,
neplač, já musím jít
zdotat vyprahlé vrcholky černobílých hor.
Po strmé cestě do Söulu,
jdu zaprodat své tělo.*

*Nevím, kdy se vrátím
neslibuji, že přijdu zpět s úsměvem
jako rozkvetlá květina.
Nemůžu ani slíbit, že bych někdy uvázala svatební mašli.
Musím jít,
nebreč, já musím jít.*

*Až bude život těžký a mizerný,
vzpomenu si na hory poseté kvítím,
na vůni pšenice na polích.
Vzpomínky na ně si uchovám a nezapomenu.
Vrátím se za nimi v uplakaných snech,
až bude tma a hvězdy budou svítit,
tak se vrátím.*

*Musím jít,
neplač, já musím jít.
I nebesa by byla unavena, zdoláním tolika hor.
Na bolestné cestě do Söulu,
jdu zaprodat své tělo.²⁶*

²⁵ Kim Či-ha (nar. 1941) je korejský básník a autor divadelních her. Od šedesátých let byl také členem opozičních a disidentních hnutí. Protirežimní postoj se odrazuje i v jeho tvorbě, za kterou byl během sedmdesátých a osmdesátých let několikrát vězněn, stejně tak jako za účast na demonstracích a protestech. <http://terms.naver.com/>

2.3 Pracovní prostředí

Dívky si z velké většiny hledaly zaměstnání v továrnách přes známé a výrobny s tím počítaly. V textilním průmyslu si takto práci přes konexe našlo přes 80 % dívek a v elektronickém průmyslu přes 60 %. Některé textilní firmy své dělnice za hledání odměňovaly i finančně. Nábor nových pracovníků přes stálé zaměstnance přinášel také výhody co se týče disciplíny: ty, které přivedly nováčky, měly dohled nad jejich disciplínou a pracovní morálkou.

Většina mladých dívek, která přicházela do měst z venkova, bydlela ve firemních ubytovnách určených jen pro ženy. Muži tvořili jen malé procento zaměstnanců továren, ve kterých pracovaly ženy. Jednalo se většinou o ženaté jedince, kteří si s o 78 % vyšším platem mohli dovolit podnájem.²⁷

Ubytovny pro ženy fungovaly na bázi rodičovského dohledu, kde však ochrana a péče byla zaměněna za manipulaci a zneužívání. Ubytovny byly většinou v areálu továrny nebo přímo na půdě nad továrnou. Ubytovaní na půdě patřilo k těm s nejhoršími podmínkami. Vzhledem k tomu, že patro na spaní bylo hned nad stroji a výrobní halou, všude prach a zápach z používaných materiálů stoupal do patra.

Pracovní doba začínala v osm hodin ráno a končila o půlnoci, s půlhodinovou přestávkou na oběd, bez dalších pauz na pití, což činí šestnáct hodin pracovní doby s dvěma dny volna v měsíci.²⁸ Jednalo se tak o nejdelší zaznamenanou pracovní dobu v řemeslných dílnách napříč odvětvími jak pro muže, tak pro ženy.²⁹

Ženy v továrnách pracovaly průměrně 245 hodin v měsíci v roce 1984, 227 v roce 1989 a 219 hodin v roce 1990.³⁰ V Korejské republice tak většina žen v továrnách pracovala s nejdelší pracovní dobou za minimální mzdu v naprosto nevhodných podmínkách a znečištěném ovzduší. Vzhledem ke zvyku falšovat údaje o pracovní době je obtížné srovnávat tyto údaje s pracovní dobou v koloniálním období.

Nicméně oficiální údaje z roku 1933 uvádějí, že více než 80 % pracovníků v textilním odvětví pracovalo více než dvanáct hodin denně s tím, že tři čtvrtiny pracovníků měly během roku deset dní volna.³¹ Oficiální údaje naznačují, že ve skutečnosti

²⁶ Báseň poprvé vyšla v roce 1970, a ukazuje na nelehký osud dělníků, kteří odcházejí do měst za prací. Zobrazuje také smutný fakt, že ti kteří odcházejí už se zpět jen tak nevrátí. Báseň se stala symbolem dělnického života a byla zpracována i do hudební podoby. <https://m.blog.naver.com/>

²⁷ Chun. 2000.

²⁸ Kim. 1997.

²⁹ Barraclough R., Elyssa F. *Gender and Labour in Korea and Japan*. Routledge, 2009.

³⁰ Průzkum pracovního trhu z roku 1984 - 1990 (*Sodŭk punbā čosa*) <http://kostat.go.kr/>

³¹ Kang. Dong-jin. *Labour Conditions under Japanese Colonialism*. University of California. 1983.

mohla být pracovní doba ještě delší. Už v úplných počátcích, ženy pracovaly delší dobu než muži a k tomu za nižší plat. Nerovné pracovní podmínky byly ovšem do jisté míry dědictvím z koloniální éry.³²

Koncentrace velkého počtu dívek v malých prostorech plném prachu a chemických zplodin, pracujícího za minimální mzdu je realitou. Následky se podepsaly nejen na fyzickém, ale i na duševním zdraví dělnic, kdy mnoho z nich trpělo dýchacími obtížemi včetně tuberkulózy. Pracovní prostředí dílen, vysoký nárok na efektivitu práce, špatné osvětlení a všudypřítomný prach způsobovaly také závažné oční záněty. K tomu všemu můžeme připočíst nedostatek spánku, hrubé nadřizené a mizivou naději na změnu.

*Tak ráda bych dostala alespoň čtyři dny volna měsíčně místo dvou. Namísto práce od osmi ráno do jedenácti večer bych si přála pracovat od osmi ráno do pěti večer. Protože z toho, jak žiju teď, není moje zdraví v dobrém stavu. Nemůžu jíst, mám problémy se žaludkem. Na denním světle nemůžu pořádně otevřít oči a trpím křečemi. Nemůžu spát a celé mé tělo se zmítá bolestmi.*³³

Strhující příběh o zázračné cestě korejské ekonomiky tedy zcela jistě nebyl idylický a přinášel s sebou spoustu příkoří. Velká skupina obyvatelstva v malých odvětvích spolu s masivní migrací rurálního obyvatelstva do měst nízké platy jen podporovala. Tyto faktory postihly zejména pracující ženy. V posledních třech dekáдах se průměrná mzda pro ženy pohybovala mezi 42 až 54 % v porovnání s mužskými protějšky. Mezi lety 1972 - 1982 tento poměr poklesl na 44 % s tím, že v roce 1983 došlo k mírnému navýšení, nicméně do roku 1991 tento poměr dosáhl jen 54 %.³⁴

Z těchto dat není úplně jasné, v jaké míře byl podíl na ekonomickém úspěchu ženským pracovnícím upřen. V letech 1970-1990 systém nízkých mezd dovoľoval vyvíjet tlak na práci přesčas. Podle záznamů Seung-kyung Kim, ženy s prací přesčas, prací v noci a o dnech volna souhlasily.³⁵

³² Lee, Ok-jie. 1990.

³³ Z deníku Čon Tchā-ila (1970), úryvek z rozhovoru s dělnicí z Trhu Míru. <http://www.chuntaeil.org/> Více o Čon Tchā-ilovi v podkapitole „Protesty“

³⁴ Platové rozdíly se netýkaly jen žen s nižším vzděláním, ale také těch které měly vyšší vzdělání a pracovaly nejčastěji v administrativě. Výroční kniha statistik dělnictva (*Jōngan nodongchongkječosa*, 1988) <http://laborstat.molab.go.kr/pdfbook.1988>

³⁵ Kim. 1997.

2.4 Odborová hnutí a protesty

Historie aktivit ženského dělnictva je často opomíjena a podceňována. Ženská dělnická hnutí v obecnější rovině byla v letech 1971–1990 víceméně bojem o právo na život, ale i o právo k vytvoření dělnických odborů, k jejichž vzniku se do cesty zásadním způsobem stavěla vláda.

Mladé ženy pracující v továrnách, se kterými bylo zacházeno s pohrdáním jako s nejnižší jednotkou hierarchické společnosti, byly v posledním období Pak Čong-hüiovy vlády mezi prvními, které se rozhodly postavit proti takovýmto podmínkám. Jedním z hlavních hybatelů vzniku ženského dělnického hnutí byl stát. V posledním období režimu Pak Čong-hüia byl jeho polovojenský režim vystaven tlaku opozice ze strany studentstva, církve a skupiny intelektuálů a potřebovala legitimizovat svou pozici úspěchy, tedy v rapidním ekonomickém růstu, kterého měla dosáhnout výrazně proexportní ekonomikou. Státní kontrola dělnických hnutí byla ustanovena v sedmdesátých letech právě v této souvislosti. S nárůstem vývozu logicky došlo k navýšení počtu dělníků, jejichž rostoucí politickou sílu bylo nutné držet pod kontrolou. Pro podporu rozjezdu vývozní ekonomiky potřebovala Pakova administrativa přijmout opatření, které by zaručovalo uchovat levnou a disciplinovanou pracovní sílu a které by zabraňovalo vzniku odborových hnutí. Legislativa přijala ohledně dělnického zákona v roce 1970 mnoho změn a ve výsledku schválila zákaz kolektivního vyjednávání.

Tyto regulace se týkaly hlavně vývozních odvětví, jejichž kapitál náležel zahraničním investorům, v takovém případě byla veškerá odborová činnost zamítnuta. Odborová hnutí musela být schválena vládním útvarem úřadu práce (*nodong täčchäkhüi*). Vzhledem k tomu, že převážnou část vývozního průmyslu tvořily textilní továrny, státní regulace se týkaly hlavně žen, jejichž počet v tomto odvětví činil přes 60 %.³⁶

Ideologickou protiváhou zásahu vlády proti odborům byl vznik státem řízeného hnutí *Sä maül*, jež pod sebe zahrnovalo i odnož, která se zaměřovala na tovární dělníky, tzv. *Kongdžang sämaül undong*.³⁷ Hnutí *Sä maül* jako takové mělo v počátcích za cíl modernizovat venkov. Během sedmdesátých let se ale hnutí rozvinulo a zasahovalo i do městských a továrních hnutí, s cílem kontrolovat společnost. Hlavním úkolem továrního hnutí *Sä maül* bylo zajistit zlepšování podmínek pro pracovníky a plynulý chod pracovního

³⁶ Kang. 1983.

³⁷ Kubík, L. *Sämaül undong – Hnutí za novou vesnici*. In Löwensteinová M. a Popa M. (eds). *Made in Korea*. Praha: Nová vlna, 2018.

procesu v továrnách. Zároveň mělo zvyšovat produktivitu práce a omezovat vznik odborových hnutí, které by mohly vystupňovat své aktivity vůči státu. Oficiálními slogany byla důslednost, vzájemná podpora a spolupráce, které měly podpořit loajalitu pracovníků ke své firmě a potažmo vládě. Toto vládní hnutí bylo schváleno ministerstvem obchodu a průmyslu (*sanŏp čawŏnbu*) roku 1978 jako centrum pro propagaci hnutí *Sä maül* (*sämaül undongüi hongbogukürosŏas*) s pobočkami po celé zemi. Vláda tak zakázala odbory a k tomu si zajistila líbivými hesly kontrolu a loajalitu dělnictva v dělnickém hnutí *Sä maül*, které se primárně soustřeďovalo na venkov a jeho pozvednutí, ale v zásadě apelovalo na celonárodní ideologii založenou na vzájemnosti, kde bylo dělnictvo a jeho podpora venkova klíčové.

Sä maül systematicky uplatňovalo ideologickou kontrolu dělnictva prostřednictvím výukového systému, který se soustředil na tradiční hodnoty: loajálnost vůči státu, úctu ke starším a poslušnost k autoritám. Mobilizace do tohoto hnutí se týkala převážně žen, jejichž účast byla povinně vyžadována vedením továren, neboť se dobrovolně hlásil jen nízký počet dělnictva. Později *Sä maül* využíval svých ženských členek k náboru dalších pracovníků.³⁸ Ženy byly ve velkém počtu přijímány do hnutí *Sä maül* a jeho vzdělávání i proto, že tvořily převážnou část pracovníků strategických odvětví, která se zaměřovala na vývoz.

Ve výsledku je zjevné, že korejská vláda hrála hlavní roli v disciplíně a při zachování žádoucí pasivity dělníků ve jménu rostoucí ekonomiky. Cílem bylo vytvořit povolnou pracovní sílu prostřednictvím ideologické kontroly.

Státní kontrola se neomezovala jen na státní odborová hnutí. Represe přicházely i ze strany policie, která kontrolovala a potlačovala protestní akce dělnictva fyzickým a sexuálním násilím. Násilné praktiky policie doprovázely Pakův systém od jeho počátku a jejich intenzita se stupňovala hlavně po roce 1974, kdy po přijetí ústavy *jusin* byly protestní akce opozice a dělnických hnutí agresivnější než v předchozích letech. Zachycení této doby věrně popisuje výpověď ženy z dělnického hnutí továrny Tchongil:

Největším problémem pro nás bylo to, že jsme nevěděly, kdo vlastně byl náš nepřítel. Když víte proti komu bojujete, můžete se zamyslet nad strategií. V našem případě

³⁸ Yoo, Young-Saeng. "The role of state in Korean women's labor force participation." M.A. Thesis, Ehwa Women's University, Seoul, 1987.

*jsme si nikdy nebyly zcela jisté, jestli je viníkem vláda, majitelé firmy nebo vedoucí oficiálních odborů.*³⁹

Obecně se dá říci, že čím násilnější bylo potírání protestů policií, o to tvrdší byla protiakce ze strany protestujících. Co se týče protestů žen, policie vůči nim užívala násilí, ale ponižovala je i svlékáním, osaháváním, vyhrožováním znásilněním nebo znásilněním samotným. Sexuální útoky ze strany policie a vojenských jednotek vzhledem k tehdejší politické situaci však nejsou jednoznačně prokazatelné. Mezi události, kde se toto násilí podařilo dokázat, patří protesty v roce 1976 v textilce Čchönggje, v roce 1978 v textilní společnosti Tchongil a také o rok později při protestech dělnic v obchodní společnosti Y.H.⁴⁰

2.5 Aktivita žen v odborových hnutích

Zapojení žen do diskuze a aktivit ohledně odborů bylo utvářeno několika faktory. Už jen to, že ženy byly koncentrovány v podobných průmyslových odvětvích, kde byly konstantně vystavovány diskriminačnímu chování ze strany svých nadřízených napomohlo kolektivnímu uvažování o možných formách jednání pro zlepšení pracovních podmínek. Mladé ženy, které pocházely ze stejných regionů a škol a které pracovaly v nuzných podmínkách, si mezi sebou vytvořily doslova sesterské pouto a podnětné prostředí pro aktivní účast v dělnických protestech, ve kterých jako svobodné neměly co ztratit. Vzhledem k omezeným možnostem na zlepšení pracovních podmínek nezbývalo nic jiného než přistoupit ke kolektivní akci, jež byla mimo jiné podporována církevními skupinami, které v počátcích pomáhaly hlavně s organizací a formou odborů.

Za tímto účelem bylo v roce 1970 vytvořeno několik koalic mezi dělnicemi a církevními organizacemi, mezi nejdůležitější patřilo hnutí Mladých křesťanských pracovníků (*Katchollik nodong čchönjönhö*) a Misie městského průmyslu (*Tosi sanöpsönkjohö*). Tyto organizace zajišťovaly pro dělnice výukový program, který jim pomáhal se zorientovat v pracovním právu a také je zásoboval materiální a ideologickou podporou. Pro získávání dalších členů byli do dílen vysíláni vysokoškolští studenti, kteří pomáhali se šířením osvěty ohledně základních lidských práv a principů demokracie. Tyto dvě

³⁹ Skupinová diskuze účastnic protestů, Chun. 2000.

⁴⁰ Ok-Jie Lee, *Gender-Differentiated Employment Practices in South Korean Textile Industry*. Gender and Society, Vol. 7, No. 4, 1993

skupiny zaštiťovaly fungování organizace dělníků na Tržišti míru (*Pchjŏnghwa sidžang*)⁴¹ a podnikovými svazy v textilních dílnách Mugunghwa (*Mugunghwa merijasŭ*), *Tchongil*, Y.H., Wŏnpchung mobang a Tchäčchang (*Tchäčchang merijasŭ*) a výrobě elektroniky Namhwa (*Namhwa čöndža*).⁴²

2.6 Aktivní účast na protestech

Období mezi léty 1970 a 1980 bylo velmi bouřlivé, vojenská vláda prezidenta Pak Čöng-hüia byla doprovázena masivními protesty opozice a dělnictva. Na účast korejských žen v odborových stávkách je často pohlíženo s despektem v souladu s korejským konfucianismem, jenž ženu odsuzuje do pozice submisivního jedince. Asijské ženy jsou obecně stereotypně popisovány jako pokorné a umírněné, nicméně korejské ženy toto klišé porušují právě převzetím kolektivním aktivit. Tyto aktivity se omezují na účast v hnutích a na přímou aktivní formu protestu a vyjednávání.

Během sedmdesátých let byla účast žen v odborových svazech vyšší než ta mužská, a to o 7,4 %. V roce 1970 ženy tvořily 27,1 % a muži 20,5 % členů, v roce 1984 klesla ženská účast v hnutích na 17,2 % vlivem restrikcí odborů Pakovou vládou, kdy byl vznik koaličních hnutí mezi dělníky a studenty nebo církví zakázán.⁴³ Tři nejznámější události, v nichž byly hlavními aktéry ženy, demonstrují vývoj protestu vůči diskriminaci pohlaví, patriarchálním praktikám, represivnímu pracovnímu režimu a utlačování.

2.7 Protesty

Základy dělnickému hnutí žen v Koreji položily dělnice v textilním a oděvním průmyslu v průběhu sedmdesátých let. Přestože se díky jejich aktivitám podařilo mnohé a jejich úsilí je znatelné dodnes, jejich činnost nikdy nebyla uznána. Kombinace vládní politiky a společnosti, která dívky považovala za naivní, bezradné a nevzdělané, vytvořila nehumánní pracovní prostředí, které bylo pokládáno za normální. Ženy byly dlouho považovány za apolitické, bez zájmu a povědomí o svých právech, zastrašovány vládou i zaměstnavateli. Přes to všechno se ale dělnice dokázaly sjednotit a aktivně působit v dělnických sporech. Během sedmdesátých let korejské dívky zaměstnané v menších

⁴¹ Trh Míru v Söulu pojímal více než stovku malých dílen, ve kterých bylo zaměstnáváno kolem dvaceti tisíc dělnic a zásobovali kolem 70% domácího oděvního odbyt. Každá z dílen zaměstnávala kolem šestnácti pracovníků. <http://weekly.khan.co.kr>

⁴² Grant Michelson. *The Dynamic Evolution of Urban Industrial Mission in Korea*, Indian Journal of Industrial Relations, Vol. 45, No. 2, pp. 163-180

⁴³ Chun, 2000.

továrnách a dílnách nebyly jen pasivními oběťmi, jak je mnohdy zmiňováno, ale podnikly kolektivní kroky k obraně svých vlastních zájmů.

Jeden z prvních hlavních incidentů se odehrál ve městě Inčchön, v textilce Tchongil v roce 1980. Tchongil představovala od roku 1950 jednu z nejvýznamnějších exportních firem na výrobu přízí a nití.⁴⁴ V této továrně platilo striktní rozdělení podle pohlaví, vzdělání muži obsadili vyšší manažerské posty a nevzdělané ženy zastávaly ty nejnižší funkce.⁴⁵ Přestože měla Tchongil vlastní odborový svaz, neměly v ní ženy žádné zastoupení, vzhledem ke svým nízkým mzdám a sociálnímu statutu. Tato unie byla také součástí Národního odborového svazu textilních dílen, která spadala pod správu státu, tzv. NTWU (*Ččnkuk ščmjju nodong ččhap*), která sloužila jako „velký bratr“ k dohledu nad svazy a k jejich kontrole.⁴⁶ Je tedy logické, že odborový svaz Tchongil měl svázané ruce a byl nucen spolupracovat jak s nadřazenou unií tak s nadřízenými společnostmi.

Do roku 1966 si většina žen nebyla prakticky vědoma svých práv. Ke změně došlo až zásluhou osvětové činnosti pastorky Čo Hwa-sun, která působila pod Misií městského průmyslu.⁴⁷ Strategií této skupiny byla snaha šířit povědomí o pracovních právech a podnítit diskuzi na téma zlepšování pracovních podmínek. Převážně díky zásluze této skupiny se povědomí o občanských právech mezi dělnicemi rozšířilo, a v roce 1972 vznikl samostatný svaz žen, který v odborech Tchongil přehlasoval mužského lídra a zvolil do čela ženu. Manažeři firmy na protest odmítli se svazem jednat, pokud jeho hlavním představitelem bude žena. Proti svazu pošťvali i mužské pracovníky, které vyzývali k použití násilí vůči představitelkám odborové skupiny. I přes nesmírně vypjatou situaci a obstrukce se hlavní představitelce podařilo s vedením firmy vyjednávat a byla schopná svým kolegyním vyjednat alespoň přestávku na jídlo.

K dalším událostem došlo roku 1976 při volbě hlavy svazu valného shromáždění. Vedení firmy se před volbami snažilo zabránit ženám vstoupit do budovy, přesněji, 27. června 1976 nechalo zatlouct dveře jejich ubytovacích prostor. Ty, které se k volbám přesto dostavily, byly fyzicky napadány. Více než dvěma stům uvězněným ženám

⁴⁴ Korejci převzali firmu od Japonců v roce 1945, od té doby se stala největší textilní manufakturou v Koreji.

⁴⁵ Choi, Jung Hae. *“Collective Identities of Women Factory Workers of the 1970s Korea: Dong-il Textile Company Labor Union Democratization Movement.”* Yonsei Sociology Publication, 2007.

⁴⁶ Národní odborový svaz textilních dílen byla jedna ze sedmnácti poboček Korejské federace obchodních unií, která byla kontrolována vládou. (Soul, Han. *Korean women textile workers fight for Fair Union Election, 1976-1978*, 2012) <http://nvdatabase.swarthmore.edu/>

⁴⁷ Čo Hwa-sun (1934) je korejská aktivistka za lidská práva, která se angažovala v osvětě pro dělníky. Ve svých aktivitách pokračuje i v současnosti. <http://m.navercast.naver.com/>

se ale podařilo uniknout a zahájily v budově svazu protestní stávku. Na to vedení firmy odpovědělo přerušáním elektřiny a vody v domněnku, že se ženy vzdají.

Takové jednání však protestní akci jen vystupňovalo. Během druhého dne se k akci přidalo na čtyři sta žen. Třetí den na místo dorazily pořádkové jednotky, připravené stávku ukončit. V momentě, kdy se plně vyzbrojená vojenská policie přibližovala ke stávkujícím, jedna z žen zašeptala:

*Svlékněte se! Všechny se svlékněte! Muži neustojí pohled na nahá ženská těla, ani policisté ne.*⁴⁸

Asi přes sedmdesát žen se začalo svlékat, ale akce nepřinesla kýžený výsledek. Vojenská policie a mužští pracovníci Tchongil ženy násilím vyvekleli ven a zatkli. Některé z žen se snažily vozy zastavit tím, že si lehly před auta na silnici, ale byly odvečeny pryč.

Ve výsledku bylo zatčeno dvacet sedm žen, z toho patnáct ztratilo vědomí, čtrnáct jich bylo převezeno do nemocnice a dvě musely v nemocnici následkem psychického traumatu zůstat déle než šest měsíců.⁴⁹ Navzdory těmto dramatickým událostem se ženám podařilo v dubnu 1977 zvolit za předsedkyni unie I Čchong-gak. Vedení firmy se nehodlalo podřídit a k potlačení odborového svazu, vedeného ženou, použilo tvrdší metody. V dalších volbách vedení unie 22. února 1978 byla přivolána speciální bojová složka policejní jednotky na potírání problémů s odborovými svazy.⁵⁰

*Pět mužů s gumovými rukavicemi na rukách drželo kbelíky plné lidských exkrementů a s nimi napadli ženské představitelky odborů, které přišly k volbám. Tito muži přitiskli ženy ke zdi a začali jim exkrementy roztírat po obličeji do úst a na prsa. Některým ženám se podařilo uniknout do převlékárny, kde s hrůzou zjistily, že všechno jejich oblečení bylo od exkrementů promočené. Ostatní utekly s voláním o pomoc k policistům, od kterých se jim dostalo jen dalších výhrůžek a zastrašování.*⁵¹

V důsledku útoku bylo zraněno více než padesát členek unie a volby byly zrušeny. Nicméně systematický útlak nepřestal. Další dramatický moment se odehrál 10. března 1978, na oslavách svátku pracujících. V tento den se na pořádání oslav v čangčchungské sportovní hale sešli vládní úředníci v čele s premiérem Čchö Kju-ha. Uprostřed

⁴⁸ Soul, Han. 2012.

⁴⁹ <http://nvdatabase.swarthmore.edu>

⁵⁰ Kim, Jung Nam. *Činsil, kwangdžange sŏda: mindžuhwaundong 30 njŏnŭi jŏkdžŏng*. Changbi Publication, 2005.

⁵¹ Soul, Han. *Korean women textile workers fight for Fair Union Election, 1976-1978* <http://nvdatabase.swarthmore.edu/> 2012.

slavnostního aktu vběhlo na pódium sto členek z odborů Tchongil s tyčemi v ruce a křičely:

„Nebudeme jíst lidské exkrementy!“ a „Hanba Kim Tchä-jöngovi!“⁵² „Požadujeme vaši rezignaci!“⁵³ („Ttongül mökko sal sun öpta!“; Kim Tchäjöngün pukküröun čul arra!“; „Tangdžang mullönara“).

Vojenské jednotky okamžitě vyrazily na pódium a protestující odvěkly, celkem zatklly třicet jedna žen. Násilný zásah jednotek byl přenášen v živém televizním přenosu po celé zemi. I přesto, že díky vysílání televize se o dění na akci dozvěděla velká skupina obyvatel a protestující byly podpořeny náboženskými organizacemi napříč celou zemí, vedení firmy zůstalo vůči těmto snahám imunní. Manažeři firmy vybrali sto dvacet šest nejvíce problematických zaměstnankyň, které se účastnily protestů, propustili je a dali je na seznam, který zaručoval, že je žádná z jiných firem v budoucnu nezaměstná.

Tato taktika zastrašování se ukázala být úspěšná. Vedení firmy donutilo ostatní účastnice protestu k omluvě pod hrozbou výpovědi, pokud tak neučiní. Většina žen se podvolila z obavy o svou budoucnost. Ty, které neuposlechly, pokračovaly v kampani a pořádaly přednášky po celé zemi, díky kterým položily základy větším dělnickým hnutím v sedmdesátých letech.⁵⁴

Další protesty propukly poté, co mladý dělník z Trhu míru v Söulu spáchal sebevraždu upálením. Tržiště míru se nacházelo ve čtvrti Čchönggječchön a od počátku sedmdesátých let bylo centrem produkce a distribuce textilu.⁵⁵ Tržiště míru stávající z komplexu napojených třípatrových budov bylo místem známým pro vysokou kvalitu výrobků. Značka „vyroběno v Söulu“ (*Söuresö mandŭn*) se stala proslulou a pro ostatní regionální dílny bylo těžké s ní soupeřit. Většina z těchto dílen zkrachovala nebo přesunula svou výrobu do Čchönggječchönu a kapacita Trhu míru neustále narůstala.⁵⁶ Podle dat ministerstva práce z roku 1970 fungovalo ve čtvrti Čchönggječchön čtyři sta dvacet osm

⁵² Kim Tchä-jöng byl tehdejší ředitel továrny Tchongil.

⁵³ Soul, Han, 2012.

⁵⁴ Ibid.

⁵⁵ Původně byly na tomto místě postavené dočasné dřevěné chatrče, které byly pronajímány za přemrštěnou částku válečným uprchlíkům, stavitelem Ko Tal-suem. Zpočátku proto místo fungovalo především jako slum. Po roce 1960 byly namísto dřevěných budov postaveny řadové třípatrové budovy spojené mostem, které fungovaly jako dílny, později známé jako Tržiště míru. Většina pracovníků pocházela z bývalých nájemníků slumu.

⁵⁶ Kang, 1983.

dílen, které zaměstnávaly přes sedm tisíc šest set pracovníků.⁵⁷ Oficiální data nejsou v tomto směru sice příliš důvěryhodná, ale poslouží pro hrubou představu kapacity dílen.

V listopadu 1970 spáchal mladý dělník Čön Tchä-il sebevraždu. Upálil se s výkřikem: „*Dělníci nejsou stroje!*“ („*Nodongčanŭn kigjega anida!*“). K nešťastnému rozhodnutí ho dohnala bezútěšná situace nelidských pracovních podmínek, ve kterých byli dělníci nuceni pracovat a na něž chtěl svou smrtí upozornit. Většina pracovníků na Tržišti míru byly mladé ženy ve věku dvanáct až dvacet čtyři let, spolu s hrstkou mužských pracovníků. Ženy byly zodpovědné za žehlení, lisování a zajišťování knoflíků a přízí pro švadleny. Muži měli na starost střih látek. I přesto, že ženy byly pro chod dílny důležitější, vydělávaly o polovinu méně než muži. Čo Tchä-il to ve svém deníku popisuje:

*Muži a ženy sedí celý den na tvrdých dřevěných židlič, nikdo si nestoupne, aby si odpočinul. Sedí a mají ohnutá záda s očima upřenými na jehlu v šicím stroji, protahují látku mezi prsty a šlapou na pedál stroje. Nikdy si neodpočinou. Ty, které obsluhují stroje, mají často zakrvácené ruce od tlaku, který musí na stroj vyvíjet. Jejich krky a ramena jsou úplně znehybnělé a ani ta nejschopnější šička nezabrání bolestem zad po dlouhé pracovní době.*⁵⁸

Smrt mladého muže přiměla dělnice k širšímu uvědomění si svých práv a strhla pozornost na toto téma mezi veřejností a studenty, jež zahrnuly otázku pracovních práv pod protesty vůči nedemokratickému režimu. Čön Tchä-ilova matka I So-sŏn se nenechala zastrašit výhrůzkami policie a s pomocí disentu se jí podařilo založit Oděvní svaz pracujících Čchŏnggje (*Čchŏnggje pchibok nodong čohap*), který bojoval za práva dělníků tak, jak si to přál její syn. Tato unie byla uznána jako první odborový svaz neřízený státem a šířila myšlenku demokratických odborů v dalších odvětvích lehkého průmyslu.⁵⁹ Skrze tuto organizaci se ženám podařilo teoreticky vyjednat devítihodinovou pracovní dobu, volné neděle a nainstalování odvětrávání do dílen. Nová pravidla však nebyla dostatečně kontrolována a záleželo tak na vedení firmy, jak se k nim postaví. Organizace pořádala v areálu dílen i výukové programy, které poskytovaly základní vzdělání a přehled v pracovním právu a dělnických odborech. Vedla také kantýnu, pracovníkům nabízela zdarma obědy, protože věděla, že mnozí z nich nemají peníze ani čas se přes den pořádně

⁵⁷ Chun. 2000.

⁵⁸ Z deníku Čön Tchä-ila z roku 1969 zveřejněném stejnojmennou nadací, kterou založila jeho matka I So-sŏn. Nadace podporuje hnutí za práva pracujících a snaží se naplnit vizi Čön Tchä-ila. <http://www.chuntaeil.org/>

⁵⁹ Oděvní svaz byl rozpuštěn za vlády prezidenta Čön Tu-hwana v letech 1980-1988.

najíst. I So-sŏn se stala symbolem pro pomoc dělníků a bojovnicí za lidská práva, ve své činnosti pokračovala až do konce života. O poměrech na Tržišti míru vypovídají mnohé i zkušenosti dělnic, jejichž výpovědi zapsal Čŏn Tchä-il do svého deníku:

*Nemáme žádné volno, noční směny jsou neúnosné a jsme unavené. Dávají nám prášky, které nás mají udržet čilé a některé z nás si jich vzaly už tolik, že jsou na nich závislé. Když usneme, jsme potrestány a zbity. Bojíme se jít i na záchod. Stroje se nikdy nezastaví. Pracujeme celý rok a máme jen málo volného času. O svátcích bychom chtěly jet navštívit rodiče, ale nemůžeme. Musíme pracovat na našich strojích. To, že nemůžeme naplnit svou povinnost vůči rodičům, je zločin. I zvířata mají nárok na odpočinek, proč tedy musíme dřít víc než ony?*⁶⁰

*V temných koutech daleko od chvály a pýchy, stojíme my, dělnice, mladé a slabé dívky, které už dost dlouho pracovaly v bolestech a strachu. Jedním z důvodů, proč pracujeme, je to, abychom pomohly našim rodičům. Chtěly bychom nosit školní uniformu, ale místo toho jsme opustily naše krásné domovy a přišly do divných zákoutí Sŏulu, abychom pracovaly v továrně. Přišly jsme vydělat peníze, ale je to těžší, než jsme si byly ochotny připustit.*⁶¹

Čŏn Tchä-ilův podíl na evoluci hnutí je v tomto směru nezpochybnitelný a jeho osoba v dostupné literatuře povýšila na hrdinu pracujícího lidu.

Šokující smrt Čŏn Tchä-ila a odhalení nelidských pracovních podmínek v textilních dílnách vyburcovalo studenty a opozici k protestům. Tyto demonstrace byly reakcí na pracovní vykořisťování a bezpráví pracujících. Tragický čin této beznadějnosti vykreslil tvrdé životy dělníků v textilních továrnách, které byly doposud veřejnosti skryty.

V roce 1976, šest let po tragické smrti Čŏn Tchä-ila, došlo k protestům v textilní dílně Pangnim, která zaměstnávala přes šest tisíc lidí, z toho 80 % žen.⁶² K už tak těžko snesitelným pracovním podmínkám přišla firma s požadavkem bezplatné práce přesčas o sobotách. Ten se stal pro dělnice poslední kapkou. Věděly, že ve firemních odborech pracují jen muži, kteří jejich požadavky nebudou brát v potaz. Zvolily proto jinou strategii. Sepsaly petici, kterou podepsaly i zaměstnankyně dalších továren a s deseti tisíci podpisy ji poslaly vedení firmy a na Ministerstvo práce.

⁶⁰ Z deníku Čŏn Tchä-ila, 1969 <http://www.chuntaeil.org/>

⁶¹ Ibid.

⁶² Choi, Jang-jip. *Labour and the Authoritarian State*. Korea University Press. 1989.

Dvěma hlavními požadavky bylo vyplacení všech přesčasů a zkrácení pracovní doby. Dílna jejich požadavky odmítla a ženy proto zahájily stávkou. Po pár dnech stávkou firma na jejich požadavky částečně přistoupila. Jejich domnělé vítězství však netrvalo dlouho. Státní tajná služba a policie si počkaly na konec pracovní doby, obklíčily továrnu a následně zatklly strážkyně stávkou. Všechny z nich byly vyslýchány a propuštěny z továrny.⁶³

Protesty v obchodní společnosti Y.H. začaly v roce 1979. Firma, jež se zaměřovala na vývoz paruk, zaměstnávala v roce 1970 přes čtyři tisíce lidí. Kvůli ztrátě poptávky ze zahraničí byla nucena propouštět ve velkém. V roce 1979 se rozhodla zavřít svou největší továrnu a přenechat část výroby na nezávislých subdodavatelských skupinách. Tato strategie vedla k odborovým stávkám, vedených ženami v dubnu 1979, které byly podpořeny Národní demokratickou stranou v čele s Kim Jöng-samem⁶⁴ a bývalými pracovníky továrny Tchongil.⁶⁵

Požadavky stávkujících byly jasné: uzpůsobit chod továrny běžným světovým normám při zachování obživy. Stávka trvala až do srpna, kdy vedení firmy uzavřelo v ubytovacích zařízeních pro zaměstnance přívod vody a elektřiny. Protestující se přesunuly do budovy Národní demokratické strany, odkud pokračovaly v protestech a získávaly sympatie veřejnosti. Zahájení protestů v budově opoziční strany mělo být strategickým plánem, jak přesunout otázku dělnictva do politické sféry a získat tak větší podporu veřejnosti.

Na popud vedení firmy byla do budovy vyslána vládní vojenská jednotka o tisíci mužích, která měla za úkol protest ukončit. Při jejich útoku na budovu v srpnu 1979 byly protestující spolu s novináři a členy opoziční strany Nová demokracie (*sin mindang*) z budovy vytlačeni a zatčeni.⁶⁶ Jedna z protestujících, Kim Kjöng-suk zemřela při pádu z okna ze čtvrtého patra. Potlačení protestů a smrt Kim Kjöng-suk rozpoutala mezi veřejností vlnu odporu a protesty pracujících získaly mnohem větší podporu než v minulosti. Ženská hnutí se navíc semkla s rozličnými disidentskými hnutími a novináři, s nimiž zahájili protesty po celé zemi, jež se týkaly zajištění základních

⁶³ Choi. 1989.

⁶⁴ Seth, 2010.

⁶⁵ Koo, Hagen. *Korean Workers: The Culture and Politics of Class Formation*. Cornell University Press. 2011.

⁶⁶ Kim. 1997.

lidských práv a svobod pro dělníky. Snažili se také šířit zprávy o násilném potírání protestů ze strany vlády.⁶⁷

Navíc se dělnické hnutí Y. H. Trading spojilo s opozicí, která otázku vykořisťování dělnictva zapojila do hnutí odporu vůči vládě. Demokratickému hnutí takové semknutí připadalo přirozené. Problémy dělnictva přímo souvisely s vládou, která zabráňovala vzniku demokratických odborových hnutí a zastavila tak jakékoliv vyhlídky na zlepšení podmínek pro pracující. Tyto události se také staly styčným bodem pro Novou demokratickou stranu, která měla v roce 1978 zastoupení v Národním shromáždění. Členové strany požadovali prošetření vojenské akce a smrti Kim Kjōng-suk. Na to vláda reagovala tím, že hlavního představitele strany, Kim Jōng-sama vyloučila z parlamentu. Na podporu Kim Jōng-sama se strhly masové protesty, především v jeho domovském regionu, v Pusanu a Masanu.⁶⁸ Právě v těchto dvou městech vláda vyhlásila stanné právo a plánem Pak Čōng-hūia bylo potlačit protesty silou. Pak Čōng-hūi se ovšem k potlačení protestů nedostal, protože byl zavražděn šéfem tajní státní služby (*Tāhan minguk čōngbowōn*)⁶⁹ Kim Čä-gjuem.⁷⁰

Tyto případy nejsou totožné ve vývoji ani ve svých důsledcích, nicméně mezi nimi můžeme najít určité spojující prvky. Hlavními důvody k protestům bylo rozdělení skladby práce na základě pohlaví, patriarchální jednání vedení firem a dehonestující pracovní podmínky. Důležitým faktorem stávek je také jejich politizace, stávky dělníků byly označovány jako protidiktátorské a prodemokratické. Protesty se staly častější a radikálnější až poté, co represivní režim začal ztrácet kontrolu.

Ženská odborová hnutí v sedmdesátých letech tak byla sérií na sobě nezávislých událostí, které spojuje odpor vůči režimu. Paradoxně policejní a vojenské zásahy vůči protestujícím přidaly protestujícím ženám na politické důležitosti. Nicméně ani podpora opoziční strany neznamenal vítězství. Na konci Pakovy éry zůstávaly pracovní podmínky téměř stejné, platy byly nízké a odborové aktivity stále obtížné a nebezpečné.⁷¹

⁶⁷ Chang, Paul. *Protest Dialectics: State Repression and South Korea's Democracy Movement, 1970-1979*. Stanford University Press. 2015.

⁶⁸ Ogle, George. *South Korea: Dissent within Economic Miracle*, Zed Books. 1990

⁶⁹ Nahm. 1991.

⁷⁰ Kim Čä-gju (1926-1980) byl hlavou korejské Státní tajné služby od roku 1976. 26. října 1979 zavraždil dosavadního prezidenta Pak Čōng-hūiho a velitele prezidentské ochranné služby, Ča Čchi-čchōla. Při soudním jednání tvrdil, že jednal ve jménu obnovení demokracie v zemi. Soudní vyšetřování probíhalo pod dohledem generála Čōn Tuhwana, jehož tým deklaroval, že Kim Čä-gju zabil Pak Čōng-hūiho, aby se dostal k moci. Kim Čä-gju byl v květnu 1980 odsouzen k smrti oběšením. Nahm. 1991.

⁷¹ Kim. 1997.

Politizace dělnických stávek po roce 1970 naznačuje přirozenou snahu o odbojný postoj vůči represivnímu režimu, jakým byla právě prodemokratický hnutí, pro něž se otázka práv dělníků stala předmětem jejich úsilí o spravedlnost.⁷² Dělnické stávky pořádané ženami ukazují na schopnost sjednocení a náznak odstoupení od submisivní role.

Mladé ženy, které byly zvyklé být závislé na svých rodičích, byly najednou zodpovědné nejen samy za sebe, ale také za své rodiny. Opouštěly svá zázemí, odkázány samy na sebe, přicházely do prostředí továren, ve kterých pracovaly za minimální mzdu ve špatných podmínkách. Ve velmi krátké době však dokázaly rychle rozpoznat svá práva, pro které se nebály bojovat.

Nehledě na to, že militantní odborová hnutí žen měla v sedmdesátých letech prominentní postavení mezi opozičními hnutími, jejich důležitost začala v rámci celoplošných odborových hnutí v osmdesátých letech klesat. Plán státní ekonomiky se přeorientoval z lehkého průmyslu na těžký, kde hlavní pracovní silou byli muži. Pracující ženy zůstaly soustředěny v malých a středních podnicích, které zaměstnávaly maximálně tisíc pracovníků. Jejich stávky tak pro stát nepředstavovaly politické ani ekonomické ohrožení. Pro odborové svazy byl také problém zachovat kontinuitu hnutí vzhledem k tomu, že většina dělnic vydržela v továrně maximálně do svých třiceti let.

V prvních letech vlády Čon Tu-hwana byla odborová a opoziční hnutí systematicky potlačována. V roce 1984 ale vláda přijala umírněnou politiku a odborová hnutí začala být opět aktivní. Ukazuje to zejména případ formování odborových hnutí v továrnách Daewoo Motors, kdy protesty mužských pracovníků v roce 1985 přiměly vedení firmy k vyjednávání. I přesto však bylo hlavní vedení odborů za protesty zatčeno.⁷³

Do širšího povědomí se zapsaly protesty v další továrně Daewoo, která se soustředila na zpracování textilu. V roce 1985 v průmyslové zóně Kuro v Söulu zahájilo stávku kolem stovky dělnic, které požadovaly zlepšení pracovních podmínek, zvýšení platů a snížení pracovní doby. Jejich protesty byly násilně přerušeny policejním zásahem a vedoucí protestů byly zatčeny. Jejich akce však odstartovala vlnu solidarity v přilehlých firmách a na jejich stranu se přidali i studenti a disidentské skupiny. Ti všichni protestovali před branami komplexu na straně protestujících žen.⁷⁴

⁷² Kim-Park, Mikyoung. "South Korean Women Workers' Labor Resistance in the Era of Export-oriented Industrialization, 1970-1980." *Development and Society* Volume 32, Number 1, 2003.

⁷³ Ogle. 1990.

⁷⁴ Ching Yoon Louie, Miriam. *Sweatshop Warriors*. South End Press. 2001.

Přestože byly protesty potlačeny a skončily uvězněním jejich protagonistek, velké množství protestujících se po hromadných výpovědích stalo občanskými aktivisty na plný úvazek. Stávky v průmyslové zóně Kuro předznamenaly novou etapu pro odborová hnutí, která byla založena na solidaritě mezi pracujícími. Ukazují také na pokračování protestů ženských odborových hnutí v osmdesátých letech, nehledě na jejich malý význam v porovnání s většími odborovými hnutími, které byly vedené muži.

Ženy v té době nebyly v postavení, ve které by mohly svými protesty získat větší vliv. Nicméně aktivismus pracujících žen nadále pokračoval. Jejich směřování se ale značně rozšířilo a cíle se různily. V sedmdesátých letech byla pro pracující ženy jedinou volbou, jak upozornit na své problémy zakládáním vlastních odborových hnutí. V osmdesátých letech se ale objevily další alternativy, ve kterých mohly ženy pokračovat v kolektivních akcích.

Aktivismus pracujících žen v továrnách tak v osmdesátých letech začal splývat s širšími odborovými hnutími, které byly vedené muži. Mnoho žen, které byly aktivní v sedmdesátých letech, se ale začalo angažovat v nově vzniklých ženských organizacích zaměřených výhradně na pracující ženy. Hrstka z nich se také přidala k čistě feministickým hnutím, která se kromě problematiky pracujících žen věnovala i dalším ženským otázkám. Vlivem větší roztržitosti hnutí ženský aktivismus v dělnických hnutích na konci osmdesátých let upadá a je méně viditelný. Neznamená to však, že by byl utlumen úplně. Ženská aktivita v dělnických protestech však byla zastíněna aktivitou velkých nezávislých dělnických hnutí, ve které figurovali ve velké většině muži.

3 Ženská hnutí po roce 1980

Korejská ženská hnutí, která šla během koloniálního období ve šlépějích nacionalistických a levicových hnutí, byla nucena přerušit své fungování po roce 1948, kdy byla činnost veškerých progresivních hnutí zakázána. I tak ale zůstala činnost některých ženských hnutí zachována, a to proto, že šla ruku v ruce s rozvojovým plánem vlády, kterým byla rodinná politika a později hnutí za osvětu, *Sä maül*. Dá se tak říci, že kampaň za změnu rodinného práva byla jediným pokusem o reformu, která se stavěla za zájmy žen. V této souvislosti se stala ženská dělnická hnutí, vznikající po roce 1970, druhým proudem ženského aktivismu. Na rozdíl od ženských organizací za změnu rodinného práva požadovala dělnická hnutí rovné platové podmínky a vznik demokratických odborových svazů. Ve svých počátcích fungovala jako součást větších dělnických organizací.

Náhlá smrt prezidenta Pak Čöng-hüia v roce 1979 znamenala pro disidentské organizace naději na příklon země k demokratickému systému. Po převzetí moci generálem Čön Tu-hwanem však tyto naděje pohasly a mezi odpůrci pokračování autoritativního režimu se vzedmula vlna odporu. Studenti a dělnická hnutí protestovaly po celé zemi a požadovaly změnu systému. K vyostření situace došlo květnu 1980, kdy protestující studenti obsadili město Kwangdžu a byli na rozkaz Čön Tu-hwana krvavě zmasakrováni armádou. Po tragických událostech, při kterých zemřelo podle oficiálních zdrojů přes dvě stě občanů, se řada aktivistů zradikalizovala a vytvořila jednotné hnutí za demokracii *Mindžung*.⁷⁵

V návaznosti na události z května 1980 se probouzí ženský aktivismus mezi studenty a církvemi, jež se začínají angažovat v pomoci dělnicím a podporují je v založení dělnických odborů. První ryze feministická hnutí se tak v Koreji začala formovat počátkem roku 1980 jako odnož širšího boje za demokratizaci a osvobození dělnické třídy pod označením *Mindžung*.⁷⁶

Mindžung v doslovném překladu znamená „lidé“, nicméně v přeneseném významu označuje ty, kteří jsou utlačováni ekonomicky, politicky a společensky. Toto označení je tedy souhrnným názvem pro demokratická hnutí, do něhož byla zapojena nejen dělnická třída, ale také intelektuálové, studenti, umělci a církevní aktivisté. Principy *Mindžung* reflektovaly útlak svobodné společnosti ze strany autoritativních režimů a byly charakteristické bojem za demokracii. Hlavní myšlenka tohoto hnutí odkazuje na teorie,

⁷⁵ Seth, 2010.

⁷⁶ <http://terms.naver.com>

kteřé tvrdí, že korejská historie je spjata s utlačováním dělnické třídy. Pravá národní identita může být nalezena v životě nejnižších vrstev obyvatelstva, jež byly historicky zneužívány a utiskovány. Jádrem hnutí se staly „nejutiskovanější z utiskovaných“, a to ženy pracující v lehkém průmyslu za nehumánních podmínek.⁷⁷

Právě jejich boj a protesty za lepší pracovní podmínky se staly spojujícím článkem pro obecnější demokratické hnutí. S tím, jak hnutí narůstalo a získávalo širší záběr, se ženy ke konci období osmdesátých let zaměřily na čistě feministická témata a založily vlastní hnutí a koalice. Většina žen se domnívala, že pokud dělnická hnutí vznikla pro všechny, pak budou v jejich rámci řešeny i otázky ohledně pracujících žen, k čemuž ovšem nedošlo. V roce 1983 vzniklo první čistě ženské feministické hnutí, Společnost žen pro mír (*Jösöng pchjönguhö*)⁷⁸, které zaštiťovalo menší ženské spolky. V roce 1987 se spojilo celkem třicet tři ženských hnutí v jednu organizaci, Společenství korejských ženských organizací (*Hanguk jösöng tančche jönhap*; KWAU)⁷⁹, která navazovala na Společnost žen pro mír. S částečnou demokratizací země a přímými prezidentskými volbami v roce 1987 se v devadesátých letech začínají ženská hnutí štěpit a zaměřovat se na konkrétní typy problémů, které se dotýkaly moderních žen.

3.1 Vývoj ženských organizací v sedmdesátých letech

Na vznik ženských hnutí v osmdesátých letech měla silný vliv hnutí, která vznikla v sedmdesátých letech a proto považují za důležité zmínit jejich vývoj v následující podkapitole. V sedmdesátých letech byla aktivita ženských hnutí zastoupena dvěma proudy. Jednak bojem ženských organizací za změnu rodinného práva a příležitostnými stávkami ženských dělnických hnutí. Na počátku sedmdesátých let tak ženská hnutí nebyla zaměřena na otázku týkající se ženských práv a rovnoprávnosti. V té době působilo zhruba padesát organizací, které v drtivé většině spolupracovaly s Korejskou národní radou žen (*Hanguk jösöng tančche hjöbüihö*)⁸⁰, jejíž činnost se soustředila spíše na aktivity ohledně rekonstrukce státu než na zlepšení statutu žen ve společnosti.⁸¹ V jejím čele stála Kim

⁷⁷ Kim. 1997.

⁷⁸ <https://www.kdemo.or.kr>

⁷⁹ Korean Women's Association United (KWAU) <http://www.women21.or.kr/>

⁸⁰ Korejská národní rada žen (*Hanguk jösöng tančche hjöbüihö*) byla založena v roce 1959. V roce 1960 se připojila k Mezinárodní radě žen

⁸¹ Kim. 2016.

Hwar-an⁸², která považovala za stěžejní pracovat na zlepšení mezinárodní spolupráce, ženského postavení a blahobytu občanů.⁸³

S podporou vlády, Korejská národní rada žen řídila tzv. ženská centra (*jösöng högwan*), která nabízela kurzy zaměřené na sociální péči pro ženy. Pod touto zastiťující organizací působily i menší spolky, které chtěly změnit rodinné právo a zakázat prostituci. V tomto období však nezískaly podporu celé organizace a jejich plány nebyly přijaty.

Další vládní organizací, která se zaměřila na ženy bylo hnutí *Sä maül*, které v rámci svých aktivit založilo ženskou větev, *Sä maül punjöhö*. Tato asociace měla za cíl implementovat politiku rodinného plánování.⁸⁴

Zbytek hnutí tvořily vzdělané ženy ze středních vrstev, které se zajímaly o problematiku rodinného práva a otázku práv pracujících žen. Tyto malé skupiny však nebyly úspěšné v propagaci svých snah a jen těžko nalézaly podporu u pracujících žen v továrnách. Spojencem se jim stala církevní hnutí, Křesťanská akademie (*Kchürisüčchan akchademi*)⁸⁵ a Ženská asociace korejských církví (*Hangukkjöhö jösöngjönhaphö*).⁸⁶ Společně s nimi pořádaly bojkot firem, ve kterých se odehrávaly stávky žen. Křesťanská akademie byla založena významným církevním vůdcem, reverendem Kang Won-jöngem, který skrze tuto protivládní instituci organizoval výukové programy pro dělníky a lidi z venkova.⁸⁷ Výukové programy v továrnách, které byly poskytovány Křesťanskou akademií, sehrály významnou roli v ženském sebeuvědomění a jejich vlivem vyrostla celá generace žen aktivních v ženských hnutích.

Dělnickým hnutím v sedmdesátých letech dominovaly především ženy. Dá se říci, že jejich organizované akce a protesty zajistily kontinuitu odborových svazů, které byly po dobu Pakovy vlády neustále potlačovány a ztrácely tak podporu mužských členů. I přes

⁸² Kim Hwa-ran (1899–1970) byla významnou osobností dvacátého století. Vystudovala *Ihwa haktang* v roce 1918 a získala vysokoškolské vzdělání na univerzitě Columbia v roce 1931. Poté působila na střední škole *Ihwa*, kde byla ředitelkou od roku 1931-1961. Za jejího působení se *Ihwa* stala vysokou školou v roce 1946. Za spolupráci s japonskou koloniální vládou bývá považována za kolaborantku. Kwon, I. *Feminists Navigating the Shoals of Nationalism and Collaboration: The Post-colonial Korean Debate over how to Remember Kim Hwallan*. Frontiers 27, 2006.

⁸³ *Hanguk jösöng tančche hjöbüihö 30 njönsa*. Söul, 1993.

⁸⁴ Asociace *Sä maül punjöhö* se v roce 1977 rozšířila z vesnic do měst a získala členy z již existujících neoficiálních hnutí. V roce 1979 měla přes tři miliony členů a tisíc poboček po celé zemi. Moon. 2002.

⁸⁵ Nahm, 1991.

⁸⁶ <http://kcwu.org/>

⁸⁷ Kang Won-jöng (1917–2006) byl vůdcem korejské ekumenické církve a bojovníkem za mír a sjednocení korejského poloostrova. Během Korejské války studoval v zahraničí a po návratu do Koreje v roce 1962 založil Křesťanskou akademii, která měla fungovat jako mediátor mezi korejskými náboženskými skupinami. Skrze tuto organizaci také pomohl šířit povědomí o lidských právech a rovnoprávnosti mezi dělnickou třídou. V roce 2000 byl za svou činnost oceněn cenou míru Niwano. <https://naver.com>

tvrdý útlak ze strany vlády se dělnicím podařilo založit odborová hnutí v mnoha továrnách a zapojovaly se do dělnických protestů. Hnutí odporu však bylo oslabeno na počátku osmdesátých let, kdy stát provedl preventivní opatření a zakázal činnost veškerých autonomních odborových hnutí a jejich členy uvěznil.

Vládní represe měly několik důsledků, kterými stát nechtěně podpořil vznik demokratizačních hnutí. Propuštěním a uvězněním členů odborových hnutí se přirozeně vytvořila skupina aktivistů, která byla ochotna bojovat za práva zlepšení pracovních podmínek dělníků v ruku v ruce s bojem za demokratizaci země. Studie George Ogle z roku 1990 potvrzuje, že vězněním členů a členek odborových hnutí se vytvořilo ideální podhoubí lidí, kteří byli oddáni stejnému poslání.⁸⁸ Vojenský režim dal propuštěné členy odborů na černou listinu, která zaručovala, že nebudou zaměstnání v žádné z dalších továren. Z těchto lidí se tak stali političtí aktivisté na plný úvazek. Názorným příkladem jsou protestní akce kolem výše zmíněné továrny Tchongil, kde propuštěné členky hnutí pokračovaly v protestech i poté, co byly propuštěny. K získání pozornosti a podpory veřejnosti pořádaly hladovky, narušovaly oficiální dělnické události a organizovaly protesty blízko akcí s živým televizním přenosem.⁸⁹

Aktivistky, které byly odříznuty od účasti v oficiálních odborových hnutích, zakládaly na počátku osmdesátých let své vlastní skupiny uvnitř existujících organizací. Skrze ně pokračovaly ve svých aktivitách a bojovaly za obnovení svých pracovních pozic a odstranění svých jmen z černé listiny. Vládní zákaz odborových hnutí měl sice krátké trvání, ale způsobil vznik širokého okruhu aktivistů, kteří se stali hlavními aktéry v pro-demokratických hnutích v osmdesátých letech.⁹⁰

Násilná kontrola dělnictva a porušování lidských práv ze strany státu a továren jen zvýšily odpor v opozičních skupinách vůči státu. Fyzické a sexuální násilí páchané státem na ženách přivedlo dohromady skupiny intelektuálů a progresivních skupin, kteří zahrnuli otázku pracujících žen do svých stanov. Vláda tak neplánovanými okolnostmi svých akcí nevědomě přihlížela tomu, jak se z dělnické otázky stává politický konflikt. Násilné zásahy proti dělnictvu svedly dohromady disidentské skupiny, které se zapojily do protestů dělnictva a vlivem událostí se změnily na protivládní hnutí. Násilí bylo hlavním důvodem

⁸⁸ Ogle, George. *South Korea: Dissent within Economic Miracle*, Zed Books. 1990.

⁸⁹ Kim, Seung-kyung. *Class Struggle or Family Struggle?*, Cambridge University Press. 1997.

⁹⁰ Čo, Ču-hjón. *Jōsōng čōngčhesōngūi čōngčchihak: 80-90 njōndā hangukūi jōsōngundongūl čungsimūro*. Korean Women's Studies, Vol. 12, 1996.

pro mnoho aktivistů k zapojení se do dělnické opozice. S nárůstem akcí pro potlačení dělnickým hnutím se hlavním objektem protestů stal vládnoucí autoritativní režim.

Na konci sedmdesátých let byla ženská hnutí v Koreji ovlivněna mezinárodní vlnou ženského aktivismu, na kterém se podílela i Organizace spojených národů, která vyhlásila rok 1975 rokem žen, aby zvýšila povědomí o problematice ženského postavení ve světě.⁹¹

Korejská vláda tuto rezoluci oficiálně přijala nicméně prakticky byl vládní zájem do jisté míry jen formální. I přesto však ženská hnutí získala povědomí o západních teoriích ohledně ženské otázky, což přivedlo intelektuálky k širším diskuzím o budoucnosti ženského hnutí a jeho vztahu k velkým občanským hnutím jakým bylo např. Mindžung.⁹² Přesto, že Mindžung spolupracovala s ženskými dělnickými hnutími, specificky ženská otázka nebyla nikdy definována. Už v této době ženská hnutí začala hledat novou identitu, k jejímu objevení nicméně došlo až o dvě desetiletí později, v průběhu devadesátých let.

3.2 Demokratizační směřování

Na ženskou účast v boji proti autoritářskému státu a proti diskriminaci pohlaví měly vliv i progresivní křesťanské organizace a jimi vedené večerní školy, které přispívaly k rozšíření povědomí o demokracii a o dodržování lidských práv. Největší podíl na zprostředkovávání materiálů a finanční podpory pro ženská dělnická hnutí měly dvě křesťanské organizace, protestantská Misie městského průmyslu (*Urban Industrial Mission*) a Mladí katoličtí pracovníci (*Young Catholic Workers*).⁹³

S narůstajícím tlakem ze strany vlády se tyto dvě organizace staly jakýmsi obhájci ženských dělnických hnutí a podporovaly vznik nezávislých dělnických odborů. Původně se tyto organizace domnívaly, že v průmyslových komplexech získají dostatek nových členů, nicméně odhalením ubohých podmínek, ve kterých ženy žily a pracovaly, se jim rozhodly pomoci a podpořit je. Odhalení otřesných pracovních podmínek radikalizovalo

⁹¹ Sohn, Bong-Scuk. „Women's Political Engagement and Participation in the Republic of Korea.“ in Nelson B., Chowdhury N., *Women and Politics Worldwide*. Yale University Press, 1989.

⁹² Vzhledem k přijetí mezinárodních smluv a šíření myšlenek feminismu vznikla v roce 1977 na univerzitě Ihwa první katedra ženských studií v Koreji, jejíž otevření mělo vliv na ženská hnutí aktivní po roce 2000.

⁹³ Organizace Mladí katoličtí pracovníci (*Young Catholic Workers*; Jeunesse Ouvnere Chretienne) a Misie městského průmyslu (*Urban Industrial Mission*) byly obě založeny v roce 1950 pod záštitou svých mezinárodních institucí a začaly se zajímat o problematiku dělnictva v šedesátých letech inspirování příkladem kněžích za druhé světové války v Belgii a Francii. Mnoho z nich začalo pracovat v továrnách, aby získaly dělnickou zkušenost a lépe porozuměli dělnické otázce. Obě organizace pracovaly výhradně v průmyslových zónách a podminily svou veškerou činnost na pomoc a zlepšení pracovních podmínek pro dělníky. Koo, Hagen. *Korean Workers: The Culture and Politics of Class Formation*. Cornell University Press. 2001.

náhled obou organizací na průmyslovou politiku autoritářské vlády. Před získáním zkušeností a poznatků s dělnickou společností se obě organizace zaměřovaly spíše na ekonomické zájmy dělníků a podporovaly vládou propagovanou průmyslovou politiku. Nicméně poté, co poznaly pravou tvář průmyslového rozkvětu, začaly veřejně kritizovat nerovné příjmy a otevřely problematiku ohledně zachovávání lidských práv.

Do organizace Mladí katoličtí pracovníci vstupovalo i mnoho studentů, kteří začali vést v průmyslových komplexech večerní školu, díky které pochopili příčiny strádání ženských dělnic. Ke konci sedmdesátých let stoupající povědomí o skutečnostech života dělníků radikalizovalo další studenty, kteří se rozhodli zanechat studia a nastupovali do továren pod záminkou vytvoření demokratických odborových hnutí.⁹⁴ Studentští aktivisté se tak usilovně snažili přenést otázku dělnictva na pole opozičních hnutí vůči autoritářskému státu.⁹⁵

Sedmdesátá léta jsou ženská odborová hnutí charakteristická protesty za lidská práva a demokracii. Mnohé aktivistky současných ženských hnutí a organizací si uvědomily potřebu demokracie a řešení ženské otázky právě skrze tyto protesty. Jednou z nich je i aktivistka a zakladatelka ženských organizací Han Mjōng-suk:

Nezačínala jsem jako feministka. Když jsem začala být aktivní v hnutí, zajímala jsem se především o svou zemi a o životní podmínky pracujících. Největší vliv na mě měla sebevražda Čon Tchä-ila. Snažila jsem se porozumět tomu, co ho přimělo k takovému činu. Univerzita mi na moje otázky nedokázala dát odpověď, a proto jsem odešla pracovat do továrny, abych zjistila, jaký je život dělníka.⁹⁶

3.3 Vývoj po roce 1980

Poznání a zkušenost trpkého života dělnic v továrnách přesvědčilo mladé aktivistky k účasti v dělnických hnutích a stalo se hlavním důvodem pro založení prvních feministických hnutí na počátku osmdesátých let, která měla osvobodit ženy od útlaiku státu a společnosti. Zpočátku byla ženská dělnická hnutí v sedmdesátých letech součástí širšího prodemokratického hnutí, s tím, že oddělení ženské otázky by bylo proti morální odpovědnosti vůči demokracii. Demokratická hnutí byla silně ovlivněna marxismem,

⁹⁴ V letech 1970-1990 vstoupilo do továren přes tři tisíce studentů. Podle dostupných údajů jen v roce 1985 policie odhalila 671 studentů, kteří v továrnách působili jako agitátoři. Koo, Hagen. *State and Society in Contemporary Korea*. Cornell University Press. 1993. str. 140.

⁹⁵ Kim. 1997

⁹⁶ Jung, Kyungja. *Practicing Feminism in Korea*. Routledge. 2002.

a proto také ženská hnutí namísto řešení problému ženské rovnoprávnosti zaměřila své aktivity na polarizovanou společnost, která byla čím dál více rozdělena vlivem nerovnoměrného ekonomického růstu. I přes to, že země byla v letech 1980-1987 pod kontrolou vojenského režimu generála Čön Tu-hwana, přijala vláda pod vlivem mezinárodních organizací v roce 1983 program smířlivé politiky, která umožňovala vznik a aktivitu dělnických odborů a aktivistických hnutí. Mezi lety 1980 a 1990 tak došlo ke vzniku těch nejprogresivnějších ženských organizací.

V roce 1983 vznikla první nezávislá ženská organizace Společnost žen pro mír (*Jösöng pchjõnghö*), která spojila již existující malé skupiny ženských hnutí. Organizace byla založena profesorkami z univerzity *Ihwa*, I Hjõ-čchä a Čo Hjõng, které stály u zrodu ženských studií na stejnojmenné univerzitě v roce 1977.⁹⁷ Tím, že tato skupina spojila několik menších hnutí, nebyla úplně názorově jednotná a její požadavky byly velmi roztržité.

Přijala však jednotně myšlenky socialistického a marxistického feminismu a jejím hlavním cílem se stalo odstranění společenských tříd, které jak aktivistky věřily, byly hlavní příčinou diskriminace žen. K odstranění omezování práv žen bylo podle této organizace zapotřebí vytvořit novou formu společnosti, která bude fungovat na vzájemné spolupráci, a vztah mezi ženou a mužem bude rovnoprávný. Jak ostatně potvrzuje jejich deklarace z roku 1984 publikovaná ve stejnojmenném časopise:

*Cílem ženského hnutí je vytvoření společnosti, ve které ženy a muži mohou žít své životy důstojně. Toho může být dosaženo jen tehdy, pokud se změní společenská struktura, které utlačují ženy, včetně patriarchální nadvlády.*⁹⁸

Ve stejné deklaraci také uvedly, že ženy na nejnižších příčkách společnosti (*kičchung jösöng*) mají skrytý potenciál pro vznik ženských hnutí.⁹⁹ Tato deklarace dala budoucím ženským hnutím nový směr a vyzdvihla nová témata, kterými se bylo potřeba zabývat. Mimo to, Společnost žen pro mír usilovala o sjednocení Korejského poloostrova, což se může zdát jako požadavek vzdálený ženskému hnutí, jehož hlavním cílem bylo nastolení rovnoprávné společnosti.

⁹⁷ I Hjõ-čchä (1924) je dlouholetá aktivistka za ženská práva a je považována za kmotru ženského hnutí v Koreji. Její kniha *Teorie a praxe osvobození žen* (*Jösöng häbangüi ironkwa silčchön*) je pokládána za základní knihu ženských hnutí.

⁹⁸ Jösöngpchjõnghö, „*Hanguk jösöng undong čchäpchjõngka*“ Jösöng pchjõngu 2. 1984 <https://www.kdemo.or.kr/>

⁹⁹ Ibid.

Nicméně Společnost žen pro mír byla přesvědčena o tom, že příčinou všech nespravedlností a podřízené pozice žen je nejen kapitalistická společnost, ale také rozdělení země. Přesná taktika na dosažení sjednocení však zůstala nevyjasněná.¹⁰⁰ Organizace neměla dlouhého trvání. Tím, že byla vytvořena z malých hnutí, byla názorově nejednotná a nedokázala se shodnout ani na základních bodech svého směřování.¹⁰¹

Dalším faktorem, který silně ovlivnil ženská hnutí, bylo sexuální násilí páchané na aktivistkách z dělnických hnutí. Nejznámější je incident mladé studentky Kwŏn In-suk z roku 1986. Kwŏn In-suk jako jedna z mnoha studentek nastoupila do práce v továrně, aby zde poznala život dělnic a pomáhala jim bojovat proti příkoří.¹⁰² Byla však odhalena tajnou policií, která ji zatkla a uvěznila.

Ve vězení byla znásilňována a týrána elektrickým proudem. Její přátelé na tento případ upozornili Národní radu korejských církví (*Hankuk kidokkjo hŏhjŏbŭihŏ*), která zmobilizovala právníky na ochranu lidských práv, kteří se případem začali zabývat. Mimo to vydalo třicet ženských organizací jednotné prohlášení, které požadovalo prošetření násilností. Vláda však jakékoliv pochybení odmítla a obvinila Kwŏn i aktivistky z nemorálnosti a volných mravů. Odpověď ze strany vlády vyvolala pobouření veřejnosti a odstartovala sérii demonstrací a protestů.

Na obranu Kwŏn pořádala protesty i opoziční Demokratická strana v čele s Kim Jŏng-samem, která se spolu s ženskými organizacemi a církví postavila za Kwŏn a podpořila ji v soudním procesu proti policejnímu příslušníkovi, který byl odpovědný za její znásilnění a týrání. Široká podpora veřejnosti a organizací pomohla Kwŏn osvobodit z vězení a odsoudit viníka na pět let vězení.¹⁰³ Zprávy o tom, že Kwŏn žalovala státního úředníka za znásilnění a fyzické násilí veřejnost nejdříve šokovaly. Tradičně by si žena, která by se k něčemu takovému přiznala, zničila pověst. Sexuální a fyzické násilí patřilo mezi témata, o kterých se nemluvalo. Kwŏn ale dokázala zveřejněním svého příběhu tento pohled na sexuální násilí změnit a hanba společnosti nepadla na ni, ale na pachatele.

¹⁰⁰ Shin, Kiyoungh. *A Development of the „Jinbo“ Women's Movement in Korea*, 2007.

¹⁰¹ Jung, 2002.

¹⁰² Kwŏn In-suk (1964) se podle historiků stala symbolem pro boj demokratických hnutí vůči autoritativnímu režimu. Byla první ženou v Koreji, která obžalovala státní orgány za sexuální násilí a vyhrála. Kwŏn In-suk zůstala aktivní v ženských hnutích a v současné době působí na univerzitě Mjŏngdži v Sŏulu, kde vede genderová studia. <https://namu.wiki/권인숙>

¹⁰³ Nam, Jeong-Lim. *Gender Politics in the Korean Transition to Democracy*. Korean Studies, vol.24. University of Hawaii Press. 2000.

Pro prevenci a pomoc se sexuálním násilím ženská hnutí založila v roce 1983 linku první pomoci, tzv. „Ženský telefon“ (*Jösöng čönhwa*). Tato skupina ve svém prohlášení deklarovala ochranu žen před veškerými formami násilí a zajištění podpory v zaměstnání.¹⁰⁴ Tato poradna funguje v Koreji i v současné době a zaměřuje se také na prevenci domácího násilí, obchodu s lidmi a podporu cizinek, které se provdaly do Koreje.¹⁰⁵

Spolupráce rozličných ženských hnutí a církevních organizací na podporu Kwön In-suk vedla k vytvoření trvalé organizace na podporu žen, Společenství korejských ženských organizací v roce 1987. Společenství korejských ženských organizací sjednotilo třicet tři existujících ženských hnutí, které se zaměřily na různorodé otázky ženské emancipace. Hnutí se tak skládalo z dělnic, žen z venkova, intelektuálek, žen aktivních v církvi a žen v domácnosti a zahrnovalo široké téma autonomních ženských skupin. V mnoha aspektech Společenství korejských ženských organizací odkazovalo na principy Společnosti žen pro mír. Ve své první deklaraci v časopise *Mindžu jösöng* prohlašovalo následující:

*Potřeba ženských hnutí není jen v otázce snahy o rovnoprávnost s muži, ale je také potřebným úsilím o změnu společenských struktur, které ženy omezují. Ženská hnutí by se měla pevně angažovat v boji proti zahraničním vlivům a utužovat sebeurčení našeho lidu. Měla by tedy usilovat o demokratizaci země, rovnoprávnost pohlaví a bojovat o právo na důstojný život pracujících žen.*¹⁰⁶

V prvním čísle svého časopisu také Společenství korejských ženských organizací tvrdě kritizovalo oficiální ženská hnutí, která byla tvořena jen ženami ze středních a vyšších tříd. Ta podle nich naprosto ignorovala strádání dělnické třídy. Věřily také, že kladením důrazu na boj proti zahraničním vlivům a bojem za demokratizaci země se hnutí bude moci soustředit na eliminaci třídního boje, který vytvořil diskriminační prostředí pro ženy. Ve spojení různých ženských hnutí navíc viděly nejlepší cestu k ženské emancipaci.

Politická situace nicméně ženskou otázku upozadovala a Společenství korejských ženských organizací se zaměřovalo spíše na společenskou přeměnu než na práva žen.

¹⁰⁴ Organizaci „Ženský telefon“ založila Asociace mladých žen (*Čchögnjön jösöng hjöbüihö*) a Akademie žen v domácnosti (*Čubu akchademi*).

¹⁰⁵ <http://hotline.or.kr/>

¹⁰⁶ *Mindžu jösöng*. 1987 (archiv Národní korejské knihovny: *Kungnip čungang tosökwon* Söul; <https://www.nl.go.kr/>) <http://women21.or.kr>

Nejvíce evidentní je tato situace v raných letech fungování této organizace, kdy se aktivně účastnila demonstrací a protestů za demokracii. Rostoucí zapojení organizace v demokratizačním hnutí ale přineslo rozkol uvnitř spolku. K rozeprám došlo mimo jiné kvůli členství organizace v Národní alianci pro národní a demokratická hnutí (*Čönguk mindžok mindžu undong jönhap*), která působila jako zastřešující skupina.¹⁰⁷

Dělnická a regionální ženské skupiny toto spojení podporovaly především proto, že jejich lídři byli v přímém kontaktu s demokratickými hnutími. Feministická ideologie tato uskupení definuje jako duální, tzn. podporovaly ženskou rovnoprávnost, ale upřednostňovaly větší témata, jakými byla spravedlnost, demokracie a národní nezávislost.

Na druhé straně stála hnutí žen ze středních tříd, především církevní, jako např. Sdružení církevních žen (*Hanguk kjohö jösöng jönhaphö*), které považovaly za důležitější boj za ženská práva. Tyto organizace také odmítaly vstup do Národní alianci pro národní a demokratická hnutí, protože Společenství korejských ženských organizací potřebovala jako nová koalice získat co nejširší podporu žen. Tu mohla podle jejich názoru získat jen tím, že budou bojovat za jejich práva.

Hlasováním v roce 1989 bylo nakonec členství v širším demokratickém hnutí odsouhlaseno a ty skupiny, které s tímto rozhodnutím nesouhlasily, ze společenství odešly. Společenství korejských ženských organizací se považovalo za součást hnutí *Mindžung*, které mělo nastolit konec autoritativního režimu. Svým sloganem „Spolu a odděleně“ (*hamkkehačiman käpjöľčöküro*)¹⁰⁸ indikovalo, že budou společně pracovat na demokratizaci země s ostatními hnutími, ale budou samostatně prosazovat ukončení patriarchální dominance.

Vedle Společenství korejských ženských organizací vznikla další skupina, tentokrát zaměřená přímo na pracující ženy s názvem Asociace korejských pracujících žen (*Hanguk jösöng nodongdžahö*), která, jak vypovídá název, vznikla proto, aby hájila zájmy a práva pracujících žen.¹⁰⁹ Zakládající členky této asociace byly dělnice aktivní v demokratických odborových hnutích v sedmdesátých letech a aktivistky ze Společnosti žen pro mír. Byla to první organizace pro pracující ženy, která nebyla založena ženami z vyšší a střední třídy a která propagovala odstranění diskriminace pohlaví při přijímání do zaměstnání.

¹⁰⁷ <http://terms.naver.com/>

¹⁰⁸ Čchö, Čang-čip. *Mindžungeso siminüro*. Padžu, 2009.

https://books.google.cz/books/민중에서_시민으로_한국_민주

¹⁰⁹ Kim, Seung-kyung. *The Korean Women's Movement and the State*. Routledge, 2016.

Obě organizace, Společenství korejských ženských organizací a Asociace korejských pracujících žen, představovaly první hnutí, která byla ustanovena aktivistkami z vlastních řad. Vznikly jako součást boje za demokracii a soustřeďovaly se na podporu žen, které jen těžko nalézaly zastání u oficiálních ženských organizací. Byly hnací silou nezávislého ženského hnutí a zahrnuly do kolektivní akce ženy, které do té doby byly z ženských hnutí vyloučeny. Přestože mnoho teoretických otázek zůstalo nevyřešených, je evidentní, že ženská hnutí zaujala na poli občanského aktivismu významné postavení.

V tomto období se ženské organizace po boku hnutí *mindžung* zaměřovala především na kritiku vlády a policie. Pořádala demonstrace a protesty, kterými chtěla získat podporu veřejnosti a vyvinout tlak na vládu. Vzhledem k tomu, že tato na státu nezávislá hnutí odmítala jakoukoliv spolupráci s vládou, byla pod neustálým policejním dohledem. Organizace „Ženský telefon“ byla např. v roce 1980 přidána na seznam protistátních hnutí a v jejím sídle byl za jejího fungování vždy přítomen agent korejské tajné služby.¹¹⁰

Aktivistky byly za svou činnost také zatýkány a vězněny pod záminkou komunistické propagandy, pod kterou spadala za vlády Pak Čong-hüia a Čon Tu-hwana jakákoliv protistátní činnost. Za těchto podmínek byly veškeré kroky ohledně práv žen určovány zejména vládou a státem zřízenými úřady pro řešení problematiky žen. Tato hnutí svůj zájem soustředila především na změny v rodinném právu, které měly celkově zlepšit postavení žen a dětí, ale nezaměřovala se na práva pracujících žen z nižších tříd.¹¹¹

Z celkového pohledu se korejský feminismus v osmdesátých letech odlišoval od druhé vlny feminismu v západních zemích, kde se ženská hnutí vymezovala vůči mužské nadvládě a zaměřovala se výhradně na problematiku ženských práv a svobod. Oproti tomu korejská ženská hnutí odmítla stát stranou politických událostí a ztotožňovala se s demokratickým hnutím. Nekladla důraz na nezávislost a autonomii, ale jejich prioritou byla demokracie a národní sebeuvědomění.¹¹²

3.4 Demokratizace a hledání nové identity po roce 1990

Slibná cesta k demokracii a změna politického prostředí po roce 1990 otevřela občanským hnutím a iniciativám nové možnosti. S koncem vojenského režimu mnohé ženské

¹¹⁰ Jung, 2002.

¹¹¹ Shin, 2007.

¹¹² Nam, 2000.

organizace, které byly ve spojení s prodemokratickým hnutím, ze spolupráce s muži vystřízlivěly.¹¹³ Cítily, že otázka žen v tak širokém uskupení nikdy nenajde dostatečný ohlas a zastání. Rozhodly se proto osamostatnit, změnit směr a napřít své síly zpět k ženám.

Ženská hnutí se v tomto období začínají štěpit a docházelo k ideologickému konfliktu mezi socialistickým a marxistickým feminismem uvnitř Společenství korejských ženských organizací. Členky akademické obce a profesorky působící na univerzitě *Ihwa* se přikláněly k socialistickému proudu, zatímco progresivní křídlo preferovalo marxistickou ideologii. Skupiny, které upřednostňovaly marxistický proud feminismu¹¹⁴, věřily, že diskriminace žen může být odstraněna ve chvíli, kdy dojde ke zrušení třídního systému. Podle nich se na diskriminaci žen nepodílel jen patriarchát a kulturní tradice, ale také politické a ekonomické podmínky, které se podřizovaly zájmům Spojených států.¹¹⁵

Oproti tomu zastánkyně socialistického feminismu¹¹⁶ věřily, že na utlačování žen má největší podíl patriarchát a kapitalismus. V této pozici kladly větší důraz na patriarchát a otevřely široké spektrum genderových otázek, kterým čelily ženy ze všech společenských vrstev.¹¹⁷

Pro ženská hnutí se proto stalo prioritou nalezení společného tématu. Své síly upřely k potlačení sexuálního a domácího násilí a diskriminaci žen v zaměstnání, témata, která byla pro ženská hnutí nejvíce adekvátní. V předchozím období bylo sexuální násilí na ženách považováno za jeden z důsledků vojenského útlu, nyní však bylo na tuto otázku nahlíženo jako na specificky genderový zájem.

V roce 1991 bylo založeno Poradní centrum při sexuálním násilí (*Hanguk sŏngbokryŏk sangdamso*), které zakládalo pobočky po celé zemi a je považováno

¹¹³ V roce 1992 proběhlo mezi zástupkyněmi jednotlivých ženských hnutí ve Společenství korejských ženských organizací hlasování o obnovení členství v hnutí *Mindžung* a pro byly jen čtyři. V porovnání s rokem 1989, kdy pro zachování členství hlasovalo dvacet dva z celkových dvaceti čtyř. Kang, Nam-sik. *Jŏsŏngundongŭi songkwawakwadže 1987-2002*. NGOTimes. 2004.

¹¹⁴ Marxistický feminismus definuje formu ženského útlu jako kritiku kapitalismu. Prosazuje rovné přístupy žen k zaměstnání a finančním zdrojům obecně, protože ženská nezávislost může být dosažena jen ekonomickou nezávislostí. Pak se stane rovnoprávnou i v dalších rovinách. Výhodiskem je změna společenských struktur, které odstraní sociální nespravedlnost. Formánková, L., Rytířová, K., *Abc feminismu*. Nesehnutí, 2004.

¹¹⁵ Jung, Kyungja. *Practicing Feminism in South Korea*. Routledge, 2017.

¹¹⁶ Socialistický feminismus se odkazuje na ten marxistický, ale klade větší důraz na odstranění patriarchátu. Formánková, L., Rytířová, K., 2004.

¹¹⁷ Cho, Soon-kyoung. „The Limits and Possibilities of the Women’s Movement in Korea“ in Cho, H., Chang P., *Gender Division of Labor in Korea*. Ewha University Press, 1994.

za dominantní prvek ženských hnutí po roce 1990.¹¹⁸ Poradní centrum při sexuálním násilí svými aktivitami zvyšovalo povědomí veřejnosti o aktech sexuálního násilí páchaného na ženách a dětech nejen v médiích, ale také formou přednášek ve školách a na pracovištích. Zároveň se s pomocí ženských hnutí podílelo na legislativních změnách zákona, který se týkal sexuálního násilí. V roce 1994 byl díky snahám tohoto centra a „Ženské linky“ anektován zákon, který chránil oběti násilí a zpřísnil tresty pro pachatele.¹¹⁹

S ustanovením nové vlády a zvolením demokraticky smýšlejícího prezidenta Kim Jöng-sama v roce 1993 se navíc ženská hnutí také začínají více orientovat na možné reformy zákonů. Demokratická vláda vytvořila prostředí, ve kterém se mohla angažovat rozličná občanská a ženská hnutí, která pro své plány byla nyní schopná získat politický vliv. Nezávislá ženská hnutí proto přestala vidět stát jako svého protivníka, ale jako nástroj pro realizování svých požadavků na zlepšení životních podmínek žen.

Nejvíce se v tomto období angažovalo Společenství korejských ženských organizací, které upustilo od pouličních protestů a demonstrací a namísto toho se zapojovalo do vládní politiky, kde nabízelo příležitost k dosažení změn v otázce ženských práv.

S počátkem devadesátých let tak tato organizace začala lobovat za konkrétní zákony a předkládala Národnímu shromáždění své návrhy. Jednalo se zejména o zákon za rovné pracovní příležitosti, za změnu rodinného práva, za vytvoření legislativy na ochranu dětí, za tresty za sexuální násilí a za prevenci prostituce.¹²⁰ Tyto legislativní návrhy představovaly podstatnou část aktivit hnutí během devadesátých let. Všechny návrhy určitým způsobem nabourávaly zažité konvence o pohlaví a sexualitě v korejské společnosti.

Ženská hnutí proto musela čelit velkému odporu konzervativních skupin. Společenství korejských ženských organizací proto propagovalo a vysvětlovalo veškeré své návrhy v médiích a na speciálních přednáškách, kam zvalo odborníky i politiky.¹²¹ Přestože se podařilo prosadit jen hrstku návrhů, boj za jejich uskutečnění se stal symbolickým milníkem. Společenství korejských ženských organizací přestalo být v očích

¹¹⁸ <http://www.sisters.or.kr/>

¹¹⁹ <http://evaw-global-database.unwomen.org/>

¹²⁰ Hur, Sung-woo. *Mapping South Korean Women's Movements During and After Democratization: Shifting identities*. Sungkonghoe University. 2011.

¹²¹ Cho, 1994.

veřejnosti a politiků skupinou „hysterických žen“ a díky svému profesionálnímu přístupu a odhodlání se stalo rovnocennými partnery.

Společenství korejských ženských organizací se tak přeměnilo z disidentského hnutí na politicky angažovanou instituci. Opustilo svůj radikální opoziční postoj, který se stavěl na odpor kapitalistickému systému a zahrnovalo zájmy žen a dětí namísto úzkého zaměření na problémy pracující ženy. Ze Společenství korejských ženských organizací se stalo čistě nezávislé hnutí, které přestalo odkazovat na národní zájmy a přijalo feministický směr.

Od roku 1993, kdy organizace pochopila, že pro prosazení svých plánů musí spolupracovat s vládou, začala podporovat lokální političky a lobovat za větší prosazování žen v Národním shromáždění. Po několikaletém tlaku na vládu a politiky dosáhla organizace úspěchu v roce 1995, kdy byla schválena třicetiprocentní povinná kvóta pro zastoupení ženských kandidátek ve všeobecných volbách a padesátiprocentní povinná kvóta v lokálních volbách.¹²² Ve všeobecných volbách v roce 2000 tak navrhla Velká národní strana (*Hanna radang*) jedenáct kandidátek, tedy 24,4 % a strana Spojených liberálních demokratů (*Čaju mindžu jŏnhap*) navrhla 19,3 %. Demokratická strana (*Mindžudang*) navrhla 32,6 %. Povinnou kvótu se sice nepodařilo naplnit, přesto ženy získaly 23,9 % poměrného zastoupení v Národním shromáždění oproti 9,9 % z roku 1990.¹²³

Největší rozkvět ženská hnutí zažila v období vlád prezidenta Kim Tě-džunga a No Mu-hjŏna, tedy v letech 1998 až 2008. Ženská hnutí byla finančně podporována státem a dostávalo se jim uznání za poradenskou činnost ve vládních institucích. Zájmy ženských organizací začaly být různorodější a zaměřovaly se na specifitější problémy.

Od konce devadesátých let začínají vznikat hnutí „mladých feministek“, které představují třetí vlnu ženského aktivismu. První nezávislé ženské skupiny třetí vlny mají kořeny na půdě vysokých škol v Sŏulu, kde vznikaly na protest vůči mužským hnutím. Velká většina této generace byla navíc studentkami oboru genderových studií, který jejich uvědomění jen zesílil.

Mladé feministky zaujímají k ženským hnutím z osmdesátých let kritický postoj. Odsuzují jejich zaměření na změnu společnosti a politického systému po boku mužských

¹²² Čo, Čuhjun. *Jŏsŏng čočchesongŭi čongčchihak: 80-90 njŏndä hanguk jŏsŏngundongŭl čungsimuio*. Hangujŏsŏnghak 12. 1996.

¹²³ Shin. 2007.

hnutí, kde podle nich svou spoluprací jen utužovaly patriarchální područí. Kritizovaly také velké organizace za spolupráci s vládou a obvinily je ze ztráty nezávislosti.

Oproti předchozí generaci nechtějí vytvářet velké organizace, ale působí jen v malých skupinách. Převážnou část svých kampaní propagují přes internetové diskuze nebo formou workshopů na univerzitní půdě.¹²⁴

Z velké části tato nová hnutí požadují přijetí neoliberální politiky a řešení problému ženské nezaměstnanosti, která je podle jejich názoru velkými ženskými organizacemi zcela opomíjena. Hájí proto práva homosexuálů, transsexuálů, bezdomovců a chudých lidí, práva žen s postižením, žen s nepravidelným příjmem a mužů, kteří se ztotožňují s myšlenkou feminismu.¹²⁵ Ve výsledku se nová generace ženských hnutí definuje bojem za práva těch, na která předešlé generace zapomněly. Ve svých deklaracích prohlašují, že budoucností občanských hnutí jsou ženy.

¹²⁴ Hur. 2011.

¹²⁵ Kwon, Insook. *Gender, Feminism and Masculinity in Anti-Militarism*. International Feminist Journal of Politics, Vol. 15. 2013

4 Ženy v politice po roce 1945

Postavení a role žen ve společnosti prošly v moderní době výraznou proměnou. Jedním z největších úspěchů je účast žen na vládě, přestože je to stále jen v menší míře a zdaleka ne na tak důležitých funkcích, jaké zastávají muži. Vzhledem k tomu, že politika byla vždy především doménou mužů, není ovšem tato situace ve světě ničím neobvyklá a jedná se o celosvětový precedent.¹²⁶

Co se týká situace v Koreji, ženy byly politicky aktivní již od roku 1910, kdy byla Korea okupovaná Japonskem. První generace korejských političek měla za sebou zkušenosti s ženskými organizacemi a hnutími za nezávislost a plně si uvědomovala důležitost politické aktivity. Členky ženských hnutí svoji aktivitu neupíraly jen na nezávislost své země, ale také bojovaly za rovnoprávnost mužů a žen a osvobození se z patriarchální nadvlády. U druhé generace političek se probudilo politické uvědomění po zkušenostech z nepřehledné situace po osvobození Koreje a z korejské války.

Korejská válka měla na společnost hluboký dopad a logicky utlumila nadšení ženského aktivismu za rovnoprávnost pohlaví z počátku 20. století. Po konci války se navíc společnost znovu vrátila k tradičním hodnotám, které měly fungovat jako záchranný systém v nejrůznějších společenských sférách. Fáze obnovy a přeměny ženského aktivismu se vrátila až po vojenském převratu v roce 1962, kdy vláda schválila fungování ženských organizací a společností. Tyto organizace ale zůstaly politicky neutrální a před bojem za rovnoprávnost upřednostnily dobročinnost a sebezdokonalování se ve jménu „rekonstrukce národa“.

Od roku 1948 do roku 1988 se v Národním shromáždění vystřídal celkem čtyřicet osm žen, kdy jedna třetina z nich byla aktivní více než jedno vládní období. Přestože ženský podíl na celkové zaměstnanosti vzrostl z 28,6 % v roce 1960 na 38,5 % v roce 1983, podíl ženské práce v administrativě a na vedoucích pozicích markantně klesl z 18,9 % v roce 1960 na 1,5 % v roce 1980.¹²⁷ Tento pokles je o to neobvyklejší, že k němu statistiky neposkytují žádná vysvětlení. Žen pracujících ve vládě bez oficiálních funkcí bylo 7,8 % v roce 1983, žádné z nich však nepatřila vyšší přímá vládní funkce.¹²⁸ V roce 1984 bylo v Národním shromáždění 199 poslanců a mezi nimi jedna žena. V roce

¹²⁶ První premiérkou na světě se stala Sirimavo Bandaranaike v roce 1960, jako druhá nejvyšší představitelka Sri Lanky. <https://en.wikipedia.org/Bandaranaike>

¹²⁷ Korea's Women Development Institute (KWDI) <http://www.kwdi.re.kr/>

¹²⁸ Women in national parliaments <http://archive.ipu.org/>

1988 bylo ve třináctém Národním shromáždění Korejské republiky zastoupeno 299 členů, z toho šest žen.¹²⁹

Z těchto čísel je zřejmé, že účast žen v politice byla skutečně minimální. Vyšší účast žen ve vládních institucích by měla podněcovat zlepšování obecného sociálního postavení žen, nicméně ženy i tak zůstávaly v ústraní. V následujících částech se pokusím vysvětlit, z jakých důvodů se pro vstup do politiky rozhodlo pouze malé procento žen.

4.1 Ženy v politice v historickém kontextu

Výjimkou v korejských dějinách, kdy se žena mohla stát hlavou státu, bylo období království Silla a Sjednocená Silla (57 př.n.l.–935 n.l.). Ženy se k moci dostaly díky systému kostí (*kolpchum čedo*), který určoval postavení a privilegia na základě rodové linie. Systém kostí dále rozděloval královský dvůr podle svaté (*sönggol*) a pravé (*čingol*) kosti. Urození lidé z této skupiny měli automaticky zajištěnou pozici ve vládě nehlédě na pohlaví a to až do konce vlády královny Činsöng. Ženy z urozené rodiny se v této hierarchické společnosti mohly dostat k vládě poté, co nebyl k dispozici mužský potomek v přímé linii.¹³⁰

První vládkyní království Silla byla královna Söndök, která vládla patnáct let (632–647). Na trůn se dostala poté, co vymřeli mužští potomci ze svaté kosti. Její nástupkyní se stala královna Čindök, která vládla sedm let až do roku 654. Obě královny vládly v kritickém období, kdy byla země napadána královstvími Kogurjō (37 př.n.l.–668 n.l.) a Päkče (18 př.n.l.–660 n.l.). Po sjednocení Tří království v období Sjednocené Sily měla Korea svou poslední královnu, Činsöng, která nastoupila na trůn po smrti svého bratra, krále Čonggwanga (vl. 867–887), který neměl žádné mužské potomky a svou mladší sestru za královnu sám navrhl. Královna Činsöng nastoupila na trůn v době, kdy se země nacházela v úpadku a s vládnutím měla velké potíže a nenaplnila očekávání svého předchůdce. Za její vlády nebylo království schopno vybírat daně a selhala vojenská povinnost. Po osmi letech panování se vzdala trůnu ve prospěch nelegitimního syna svého mladšího bratra Hjogonga (883–912).¹³¹

Kromě těchto tří sillských královen existovalo v korejské historii ještě několik žen, které měly příležitost se aktivně podílet na politice a měly faktickou moc. V období Tří

¹²⁹ R. Darcy, Chong-Min Hyun. "Women in the South Korean Electoral System." *Electoral Systems in Comparative Perspective: Their Impact on Women and Minorities*, Greenwood Press, 1994, str.174.

¹³⁰ Seth. 2010.

¹³¹ Bae, Yong-lee. *Women in Korean History*. Ewha Women University Press, 2008

království se k moci dostávaly královny matky, které vládly po dobu nezletilosti synů nebo v případě jejich neschopnosti. Za Korjŏ byla první královnou regentkou Hŏnă (také známá jako královská vdova Čchŏnčchu), sestra krále Sŏngdžonga, která vládla v letech 997–1009 po dobu nezletilosti svého syna Mokčonga. Osoba královny Hŏnă je spjata s politickými intrikami vůči synovi Mokčongovi poté, co se krátce po převzetí vlády provdala za civilního úředníka (*munin*) Kim Čchi-janga, kterému porodila syna, jehož chtěla dosadit na trůn. Plán byl odhalen a královna Hŏnă poslána do exilu do svého rodného města Hwangdžu.¹³²

Za dynastie I se politice přiblížilo více žen, než by se dalo od striktní konfuciánské společnosti Čosŏnu očekávat. Královny ve své funkci matky vladaře už i tak zosobňovaly velkou politickou moc. Jedinou výjimku mezi mocnými matkami představovala manželka krále Ko-džonga, královna Min, která na konci devatenáctého století sehrála významnou roli v dějinách Koreje.

První královnou regentkou se za dynastie I stala královna Jun (Čehŏn), žena krále Sŏngdžonga, která vládla v období 1468–1476.¹³³ Královna Jun využila svého postavení k intrikám na královském dvoře a k dosazení na trůn svého druhého syna Jedžonga namísto vnuka. Po roce vlády král Jedžong zemřel a Jun dosadila na trůn svého druhého nezletilého vnuka Sŏngdžonga, za kterého vládla dalších sedm let.

I přes polehčující okolnosti, které dovoľovaly královským matkám ujmout se vlády za své nezletilé syny a které překračovaly vymezené hranice mezi pohlavími, se musela dodržovat pravidla separace pohlaví od sedmi let věku dítěte. Proto byl při vládních jednáních postaven mezi královnu matku a jejího syna paraván, který ji odděloval od mužských členů dvora. Tento způsob byl známý také pod termínem „spravování státních záležitostí zpoza paravánu“ (*surjŏm čchŏngdžŏng*).¹³⁴

I přes přísnou společenskou hierarchii čosŏnské společnosti, která ženám nedovoľovala účast na veřejné sféře, se ženy za určitých okolností mohly dostat k moci jako matky. Role matky, jak ukazuje příklad královny Jun, byla mnohem důležitější než role manželky. Její účast v politice byla prozatímní, ale dokázala uchovat svému synovi nárok na trůn. Politickou moc, která se jí dostala do rukou po smrti manžela, nemohla využít k panování, ale k naplnění své role ambiciózní matky. Moc královen byla

¹³² Nahm.1991.

¹³³ Kendall, Laurel; Peterson, Mark. *Korean Women – View from the Inner Room*. East Rock Press, Inc., 1983.

¹³⁴ <https://www.culturecontent.com/>

z historického pohledu zanedbatelná, ale co se týče regentského vládnutí královen matek, byla jejich moc rozhodující.¹³⁵

4.2 Kulturní kontext

Korejské ženy byly víceméně od počátku období Čoson zvyklé žít ve vnitřních komnatách. Až moderní doba jim přinesla netušené možnosti účasti na veřejném životě. Představení myšlenek demokracie a jiných západních hodnot vedlo také k ústavnímu uznání rovnoprávnosti pohlaví a přineslo možnosti uplatnění žen ve veřejné sféře. Článek jedenáct v ústavě stanovuje: „Všichni občané si jsou před právem rovni, a proto nesmějí být diskriminováni v politice, ekonomice, v běžném ani kulturním životě na základě pohlaví, náboženství a společenského postavení.“ (모든 국민은 법 앞에 평등하다. 누구든지 성별·종교 또는 사회적 신분에 의하여 정치적·경제적·사회적·문화적 생활의 모든 영역에 있어서 차별을 받지 아니한다.)¹³⁶

Přesto ale normy a hodnoty ve společenských vztazích v běžném životě stále pokračují v duchu přežitků konfuciánské ideologie, založené na mužské nadřazenosti. Konfucianismus vidí společnost striktně rozdělenou a rovnost pohlaví je pro pořádek světa nepředstavitelný. Korejská verze a zejména praxe neokonfucianismu navíc zdůrazňovaly dědičnost společenského postavení a roli, kterou se člověk musí řídit. Proto i přes to, že moderní společenské struktury a zmíněná ústava ženám dovolovaly účastnit se veřejného života, v praxi se nemohly stát ani hlavou svého domu. Teoreticky tak rodinné právo rozšiřuje rovnost pohlaví tím, že dává ženám právo hospodařit s vlastním majetkem a provdat se bez souhlasu rodičů.

Na druhou stranu jsou tato práva znevážena patriarchální zvyklostí upřednostnit ve vedení rodiny syna před dcerou nebo manželkou. První podoba rodinného zákona vešla v platnost roku 1960 a byla upravena roku 1971. Patriarchální fenomény jako hlava rodiny, adopce, dědictví a rozvod zůstaly nezměněny a ve prospěch mužů. Po desetiletém snažení ženských hnutí a skupin došlo k velkým změnám v rodinném právu až roku 1989. Rozporuplnost mezi demokratickými principy rovnoprávnosti pohlaví a mezi tradicionalistickým přístupem k mužské nadřazenosti značně komplikuje proces společenských změn a otázka postavení žen.

¹³⁵ Kendall. 1983.

¹³⁶ <http://www.law.go.kr/법령/대한민국헌법>

Ambivalence a rozpory jsou odkazem dynastie I, která stratifikovala společnost a oddělovala aristokracii a její kulturu od prostého lidu majetkově, právně a symbolicky. Takové kontrasty lze ale nalézt v jakékoliv společnosti. Ta korejská je ovšem specifická rozdělením světa mužů a žen do dvou vzájemně se nepřekrývajících částí. Území žen a mužů bylo jasně vymezené a věci, které spadaly do ženské sféry, byly podhodnocovány a ty, které patřily do mužské, byly vysoce ceněné. Navíc striktní rozdělení společnosti na veřejnou/mužskou a vnitřní/ženskou zabraňovalo ženám se účastnit veřejného života. Hlavní úlohu v něm hráli muži, kteří mohli usilovat o to, stát se váženým úředníkem a přinést tak čest a bohatství své rodině. Přestože modernizační procesy ovlivnily staré struktury korejské společnosti v mnoha aspektech, kulturní odkaz dynastie I nadále v moderní Koreji ovlivňuje vztahy mezi muži a ženami.

Rozpory mezi demokratickým (liberálním) a konfuciánským myšlením ohledně rovnoprávnosti pohlaví postihly i první političky v průběhu jejich kariéry. Ženy, které jako první kandidovaly do Národního shromáždění v roce 1948, čelily stejným předsudkům a odsouzení jako ty, které kandidovaly o více než třicet let později, v roce 1981. Aktivistka a politička Kim Čong-nje čelila při volbách o křeslo zákonodárkyně v sŏulském obvodu v roce 1981 předsudkům uvnitř strany i ze strany společnosti, která nechápala, proč by se žena měla v politice vůbec angažovat.¹³⁷ Otázka zní, jak společnost, která je založena na konfuciánských tradicích, přijme myšlenku rovnoprávnosti? Jak a proč se v tradiční společnosti žena rozhodne být političkou?

4.3 Politická aktivita žen v období japonského protektorátu, anexe a Hnutí 1. března (1910-1919)

Následující kapitola je vybrána z mé bakalářské práce, kde jsem toto téma zpracovávala, nicméně se týkalo jiného kontextu. Vzhledem k tomu, že politická kariéra první generace političek navazuje na tuto éru, považuji za důležité ji na tomto místě zmínit.¹³⁸

Éra japonské anexe Koreje v roce 1910 je ze své podstaty obdobím politického útlatku. Také se tvrdí, že čím více však japonský systém Korejce utlačoval, tím větší byl jejich odpor a systematicky organizovali protijaponská hnutí. Korejské ženy se však začaly aktivně účastnit veřejného života už během tzv. osvíceneckého období (1876–1910). Zapojovaly se do církevních aktivit, dostávalo se jim vzdělání a organizovaly spolky pro

¹³⁷ Tong-a-ilbo, 24.05.1982. Elektronická verze: News library Naver <http://newslibrary.naver.com/>

¹³⁸ Boukalová, Tereza. *Počátky emancipačního hnutí korejských žen*. Univerzita Karlova v Praze, 2014.

ženy. První generaci političek se dostalo vzdělání od misionářů a ve státních japonských školách. Jednou z jejich prvních aktivit byla ženská hnutí a účasti na demonstracích za nezávislost a v neposlední řadě účast na Hnutí 1. března v roce 1919, které se stalo pro většinu z nich hlavním důvodem pro účast v politice.

Prvním takovým tajným ryze ženským hnutím odporu bylo *Songdžukhō* (Sdružení borovice a bambusu)¹³⁹, které bylo zformováno roku 1913 v Pchjōngjangu. Jeho vznik je evidentním znakem intenzivního zájmu korejských žen o osvobození korejského lidu. Vůdkyní tohoto hnutí byla Ā-dōk, která absolvovala *Ihwa haktang* a působila jako učitelka na *Sungŭi jōdža kodŭng hakkjo*, ostatní členky hnutí byly vybírány s velkou opatrností a hlavní důraz se kladl na jejich vlastenectví. Tajná organizace *Songdžukhō* navenek jednala jako spotřebitelská skupina pro ženské maloobchodní sítě, kde propagovala slogany jako „Nakupujte jen domácí produkty!“ nebo „Buďte skromné!“ Prostředky získané výběrem poplatků a prodejem zboží byly použity na podporu hnutí nezávislosti v Šanghaji a Pekingu. Zároveň také vysílala své členky do všech provincií v Koreji, aby šířily mezi lidmi myšlenky vlastenectví. V neposlední řadě také přispěly k šíření deníku *Tongnip sinmun*¹⁴⁰, který již byl publikován v zahraničí, angažovaly se v ukrývání členů tajných misí. Hnutí *Songdžukhō* se brzy rozšířilo po celé zemi a mělo lví podíl na vývoji ženských hnutí, zejména na jejich účasti v Hnutí 1. března. Ilegální aktivity tohoto hnutí přesáhly hranice Koreje a operovaly i v zahraničí až do konce japonské koloniální správy. Hnutí *Songdžukhō* je oceňováno hlavně pro své široké aktivity na podporu korejské nezávislosti a také za vlastenectví a odvahu, kterou ženy při době jeho působení vykonaly. Ženská hnutí, která byla součástí protijaponského odboje, pokračovala svými aktivitami až do Hnutí 1. března.

Po skončení 1. světové války a vlivem tzv. čtrnácti bodů Woodrowa Wilsona našli korejští nacionalisté novou naději na korejskou samostatnost. Ve čtrnácti bodech této deklarace W. Wilson prohlásil, že principy humanismu, respektování práva na sebeurčení každého národa a mezinárodní spolupráce se musejí stát základem nového mírového období. Myšlenkou národní autonomie a práva na sebeurčení povzbudil všechny porobené národy na světě a mezi nimi i Korejce, kteří se Wilsonových principů chopili

¹³⁹ <http://100.daum.net/encyclopedia/view.do?docid=b12s2988a>

¹⁴⁰ *Tongnip sinmun* Byl prvním korejským deníkem v letech 1896–1899, který založil Sō Čä-pchil a byl vydáván dvoujazyčně, v korejštině a angličtině. Sō Čä-pchil (1866-1951) byl jedním z pokrokových intelektuálů, který se podílel na pokusu o převrat roku kapsin (kapsin čōngbjōn). V roce 1884 uprchl do Japonska, v USA vystudoval medicínu a stal se americkým občanem a v roce 1896 se vrátil zpět do Koreje. Vipin Chandra, *Imperialism, Resistance, and Reform in Late Nineteenth-Century Korea: Enlightenment and the Independence Club*, 1988

jako důkazu zájmu velmoci o utlačované státy. Na popud nacionalistů bylo zahájeno několik akcí a mezi nimi i vytvoření organizace korejských studentů v Japonsku, *Čosŏn čchŏngnjŏn tongniptan*¹⁴¹, která 8. února 1919 vydala prohlášení, sepsané I Kwangsuem, které požadovalo okamžitou nezávislost Koreje.

V Tokiu se následně shromáždilo přes 600 korejských studentů, kteří protestovali proti japonské nadvládě. Do Koreje bylo také vysláno několik zástupců, kteří se měli dohodnout s nacionalistickými vůdci v kolonii. Wilsonových čtrnáct článků ovšem nenalezlo podporu jen u radikálních nacionalistů, ale také u umírněných a mezi náboženskými vůdci. Mladí nacionalisté dokázali spojit křesťanské a buddhistické vůdce a společně začali plánovat celonárodní hnutí za nezávislost Koreje. Organizace hnutí se ujala Sekta nebeské cesty *Čchŏndogjo*¹⁴² a akci se hnutí rozhodlo uskutečnit v den pohřbu císaře Ko-džonga.¹⁴³ Konečné datum demonstrace bylo stanoveno na 1. března 1919, dva dny před pohřbem císaře, aby se předešlo vyzrazení akce. Vůdci národního hnutí sepsali i svou Deklaraci nezávislosti¹⁴⁴, kterou v den konání demonstrace přečetli v Pagodovém parku v centru Sŏulu. Demonstrace se rychle rozšířily do dalších okresů v Koreji a akce rozpoutala celonárodní hnutí.¹⁴⁵

1. března 1919 se na shromáždění za nezávislosti Koreje sešly i ženské organizace pod vedením Marie Kim. Hnutí 1. března se tak zúčastnily ženy ze všech společenských skupin a organizací, podpořily protest proti Japonsku a bojovaly za svobodu a nezávislost své země. Hnutí 1. března se zúčastnilo přes tisíc mladých žen a dívek a zhruba polovina z nich byla zatčena.¹⁴⁶ Dalšími známými ženami, které byly aktivní v tomto hnutí, byly Esther Hwang, Kwŏn Ä-ra a Ŏ Jun-hŭi.¹⁴⁷

¹⁴¹ <http://terms.naver.com/조선청년독립단>

¹⁴² <http://www.chondogyo.or.kr>

¹⁴³ Císař Kodžong zemřel 22. února 1919 a jeho pohřeb se měl konat 3. března 1919. Aktivisté se rozhodli využít těchto událostí díky výhodným podmínkám, které pro ně tato událost představovala. Do Soulu za účelem pohřbu přicházelo mnoho Korejců, kteří byli díky zvěstem o zavraždění císaře Japonci, protijaponsky naladěni, čehož chtěli organizátoři akce využít k vyšší účasti. Eckert Carter J., Lee Ki-Baik a kolektiv, *Dějiny Koreje* (NLN, 2001) str. 199

¹⁴⁴ Autorem Deklarace nezávislosti byl Čchŏ Nam-sŏn (1890-1957). <http://encykorea.aks.ac.kr/최남선>

¹⁴⁵ Eckert Carter J., Lee Ki-Baik a kolektiv, *Dějiny Koreje* (NLN, 2001) str. 199

¹⁴⁶ Hnutí za nezávislost 1. března 1919, se zúčastnily i studentky Ihwy, z nichž se stal nejvíce známý příběh Ju Kwan-sun (1904–1920), již se přezdívá korejská Jana z Arku. Ju Kwan-sun pocházela z vážené rodiny a byla známá svou rozhodností a neústupností. 1. března, 1919 se ona a dalších šest studentek rozhodly připojit k hnutí za nezávislost v Pagodovém parku v centru Soulu. O pár dní později se Ju Kwan-sun zúčastnila studentských demonstrací znovu a byla na krátký čas zatčena. Poté co generální guvernér nařídil uzavření všech škol jako center japonského odporu, rozhodla se Ju Kwan-sun vrátit do svého rodného města v provincii Čchungčchŏng, kde se rozhodla uspořádat podobnou akci, jaká se odehrála v Sŏulu. Shromáždění však bylo rozehnáno japonskou vojenskou policií, která začala do davu střílet a mnoho lidí, včetně Ju Kwan-

Způsob, jakým se korejské ženy účastnily vlasteneckých hnutí, poukazuje na jejich skrytý potenciál, který byl v tradiční Koreji potlačován. Díky nadšení a postupnému sebeuvědomění se tyto ženy podílely na zachování naděje na svobodu a nezávislost a zároveň se jim podařilo teoreticky dosáhnout rovnoprávnosti v korejské společnosti. A nakonec tím nejdůležitějším bodem je skutečnost, že se těmto ženským organizacím během období hnutí za nezávislost podařilo objevit ve svých řadách nové a schopné vzdělané ženy, které nahradily ve vedoucích místech ženy z vyšších vrstev a manželky projaponských úředníků. Většinu těchto nových vůdkyň tvořily ženy z křesťanských kruhů nebo ženy, které se věnovaly své kariéře, např. učitelky či zdravotní sestry. V rozložení sil korejských žen tak došlo k obratu, který vedl k intenzivnějšímu boji za rovnoprávnost a nezávislost.

4.4 Vývoj po Hnutí 1. března do roku 1930

Ženská hnutí se po roce 1919 ubírají jiným směrem, a to zejména kvůli japonskému potlačování politicky aktivních ženských hnutí, zastrasování a zatýkání jeho představitelů. Organizace tajných hnutí za nezávislost se tak stala prakticky nemožnou. Druhým důvodem byla změna japonské koloniální politiky, která namísto vojenské správy zavádí tzv. kulturní politiku, která Korejcům dovolovala účastnit se diskuzí, publikovat a organizovat sdružení. Začala tak nová fáze kulturního nacionalismu.

Ženská hnutí během období 1920 - 1931 se soustředila hlavně na vzdělání, tak jak tomu bylo v první fázi vývoje ženských hnutí. Nejvýznamnějším hnutím v tomto období bylo *Čosŏn jŏdža kjojuk hŭnghakhö* (1920), které pořádalo různé akce jako např. večerní přednášky, diskuze a společenské akce na podporu vzdělávání pro ženy. Nově vzniklá hnutí si ale uvědomila, že korejská nezávislost a ekonomická soběstačnost nemůže být dosažena bez ekonomického rozvoje. Vzhledem k velmi špatné ekonomické situaci v Koreji byla hnutí nucena přijmout nové programy, které zahrnovaly podporu domácích produktů, šetrnost a zákaz kouření. Tato hnutí tak byla v podstatě protestem proti oběhu japonské měny a nenásilným odporem vůči japonskému kolonialismu. Na to reagovalo i hnutí *Čosŏn jŏdža kjojuk hŭnghakhö* a pod novým názvem *Čosŏn jŏdža kjojuk hjŏphö*¹⁴⁸ začalo pořádat roční vzdělávací programy pro ženy zaměřené na praktické podnikání

suniných rodičů, bylo zabito. Ju Kwan-sun byla zatčena a po dlouhém mučení a živoření v mizerných podmínkách vězení v roce 1920 umírá. <http://terms.naver.com/유관순>

¹⁴⁷ Yoo, 2008.

¹⁴⁸ <http://newslibrary.naver.com/1922-03-25>

a zároveň tak jako už jejich předchůdkyně propagovaly zboží a produkty vyrobené v Koreji na podporu korejské ekonomiky. Takovýchto ženských hnutí bylo samozřejmě mnohem víc, ovšem *Čosŏn jŏdža kjojuk hŭnghakhŏ* se dokázalo nejvíce zviditelnit svými úspěchy a stále novými snahami o zlepšení prosperity žen a jejich postavení.

Tak jako ve světě i v Koreji se v tomto období začínají pomalu prosazovat myšlenky emancipace, které začínají u korejských žen roku 1924 založením *Čosŏn jŏsŏng tonguhŏ*¹⁴⁹, které ve své deklaraci hned jako první bod požaduje rovnost mezi mužem a ženou:

*My jsme také lidé, my také potřebujeme svobodu a svůj vlastní život... Nechceme být jen sexuální a ekonomické otrokyně mužů.*¹⁵⁰

Toto nové hnutí se svou deklarací rozhodlo pro přeměnu společnosti, která by prostřednictvím vzdělávání a speciálních přednášek vedla k ženské nezávislosti a sjednocení všech žen. Poznaly také, že ženská nezávislost je plně vázaná na ekonomickou nezávislost, ke které není možné dojít bez významné změny ve stávajícím kapitalistickém systému. Svými aktivitami se ovšem obrátily opět na vzdělání, a to především snahou o odstranění negramotnosti, zaváděním škol na venkově. V duchu tohoto trendu vzniklo ještě mnoho dalších hnutí, žádné z nich však nepůsobilo příliš dlouho.

Další z důležitých organizací byla *Kŭnuhŏ*¹⁵¹ vzniklá roku 1929, která představovala významný jednotící prvek pro rozdělená korejská ženská hnutí, která se de facto dělila na křesťanská a levicová a jejich rozpory se týkaly hlavně rozdílných názorů na boj proti Japonsku. *Kŭnuhŏ* se rozhodla všechna hnutí sjednotit, protože si uvědomila, že jsou svou roztržitostí neefektivní a spojí-li se, budou silnější a viditelnější silou za ženskou nezávislost. *Kŭnuhŏ*, které se během jednoho roku podařilo

¹⁴⁹ <http://terms.naver.com/entry.nhn?docId=1141851&cid=40942&categoryId=33384>

¹⁵⁰ Tong-a-ilbo, 8. květen, 1924- Chung Sei-wha, *Challenges for women- Women's studies in Korea*, str. 95. Ewha Womans University Press, 1995. Deník Tong-a-ilbo byl založen r. 1920, s mottem „Pro lid, demokracii a kulturu,“ a je dodnes vedoucím deníkem v Koreji. Vytvořením sekce pro ženy, se tyto noviny staly jedním z médií, které aktivně a pravidelně podporovalo ženskou nezávislost. Články otištěné v této sekci měly za hlavní cíl podpořit ženskou účast ve veřejném dění a vybudování rovnoprávnosti žen, jak např. články: „Nové ženy a vzdělávání,“ Žena a nukleární rodina,“ a „Žena a kariéra.“ V roce 1933 Tong-a-ilbo vytvořilo jeden z prvních časopisů pro ženy „Nová žena (신여자)“, který byl psán jen v *hangŭlu*, aby byl dostupný co nejširší skupině žen. Tento časopis pořádal také mnoho společenských akcí pro ženy jako např. lekce vaření či sportovní utkání. Viz. <http://ko.wikipedia.org/wiki/동아일보>

¹⁵¹ <http://terms.naver.com/entry.nhn?docId=1069591&cid=40942&categoryId=33384>

sjednotit všechna ženská hnutí a založila více než 70 poboček po celé zemi, byla nucena spolu se svou sesterskou organizací *Singanhö* ukončit činnost v roce 1930.

Po roce 1930 se po zklamání z rozpadu *Kūnuhō* ženská hnutí pomalu vytrácejí. Japonská vláda zrušila kulturní politiku a začala s přípravami na invazi do Mandžuska, zároveň zakazuje veškeré diskuze a shromáždění. Zánik *Kūnuhō* tak znamenal konec ženských hnutí v Koreji za japonské okupace.

Zasadíme-li první ženská hnutí v Koreji do dobového kontextu, je nutné jim přiznat úspěch. Ve velmi krátkém čase a chaotické době japonského útisku se jim podařilo definovat základní principy rovnoprávnosti, které pojaly za svůj cíl, a to vše ve společnosti, která procházela totální transformací z tradičního světa do moderního. Korejská ženská hnutí se tak řadí mezi celosvětově významná ženská hnutí koloniální doby, která jsou charakteristická spojením genderových požadavků s politickými a kulturně nacionalistickými. Hnutí žen v Koreji tak prakticky nebyla nikdy autonomní, protože vždy odpovídala na potřeby nejen vlastní, ale na kontext konkrétní národní krize. Ženská hnutí tak byla nejdříve odpovědí na potřeby společnosti, než na potřeby žen.

Také je nutné říci, že celý vývoj byl velmi ovlivněn muži, intelektuály, kteří jako první stanovili cíle a formu organizace pro ženská hnutí, ženy tak zpočátku nebyly ani jeho iniciátorkami. V tomto případě se korejská situace velmi liší od vzniku ženských hnutí na Západě, kde vývoj ženských hnutí vznikl na základě snahy žen prosadit se proti mužům, kteří ovládali ženy politicky, ekonomicky i sociálně. Oproti tomu korejská ženská hnutí se do konfrontace s muži téměř nikdy nedostala, protože s nimi spolupracovala a udržovala s nimi přátelské vztahy.

Na vývoji ženských hnutí v Koreji tak můžeme sledovat proměnu tradiční role korejských žen v aktivní účastnice veřejného dění, které se nebojí bojovat nejen za svoji, ale i za národní nezávislost, a jsou uznávány svými mužskými partnery jako plnohodnotné protějšky, což bylo ještě v nedávné době zcela nepředstavitelné. Tento vývoj v podstatných rysech pokračoval i v kariérách prvních korejských političek po roce 1948.

4.5 Politický vývoj

Od počátku rozdělení Korejského poloostrova v roce 1945 byl politický vývoj na jihu podřízen víceméně totožným cyklům, které fungovaly až do roku 1987 a za nichž došlo ke vzniku šesti republik. První návrh ústavy byl přijat Národním shromážděním (*Kukhō*),

které vzniklo v květnu 1948. To následně zvolilo prezidentem I Süng-mana a Korejská republika se stala nezávislým státem 15. srpna 1948.

Nově vzniklý stát od svého počátku čelil mnoha nepříznivým podmínkám k vytvoření stabilní demokracie.¹⁵² Většinová korejská společnost měla jen malé povědomí o tom, co systém politické reprezentace a demokratických institucí znamená. Roztříštěnost národních hnutí po japonské okupaci posílila vývoj extrémně rozmanitého stranického systému, který v roce 1947 sestával z více než 340 oficiálně registrovaných politických stran. Většina z těchto politických stran byla spíše prototypem stran, řízených jednotlivými politiky jako nástroj pro lokální a individuální zájmy. Reálný systém národních stran neexistoval.¹⁵³

Do ideologického a programového vývoje pluralitního systému politických stran významně zasáhlo rozdělení Korejského poloostrova po roce 1953. Vzhledem k ideologické hegemonii antikomunismu a pravicového nacionalismu se i středové a sociální strany staly podezřelými z podpory režimu Korejské lidově demokratické republiky. Od počátku korejské války v červnu 1950 prezident I Süng-man postupně přešel k vládě jednoho muže. Poté, co byl I Süng-man v roce 1952 znovu zvolen prezidentem, byla Národním shromážděním v roce 1956 schválena možnost jeho další kandidatury. Volby v roce 1952 přivedly do Národního shromáždění I Süng-manovy příznivce a podporovatele. Následující parlamentní a prezidentské volby v padesátých letech byly ve znamení podvodů a porušování pravidel voleb. Opoziční strany sice zůstaly legální a mohly se účastnit voleb, ale byly pod neustálým tlakem vládnoucí strany a nedokázaly ve volbách získat potřebné hlasy.¹⁵⁴ Ženy v této situaci pochopitelně nemohly do politiky nějak výrazně zasáhnout, pokud nebyly přímo spojené s prezidentem na základě svých aktivit v protestech proti japonské koloniální nadvládě.

V roce 1960 byl pomocí nelegálních praktik I Süng-man znovu zvolen, což vyvolalo hromadné demonstrace, jichž se účastnili studenti i civilní obyvatelstvo, převážně ovšem mužské. V důsledku dalšího pokusu o změnu ústavy a evidentně zmanipulovaným volbám byl v dubnu 1960 donucen opustit svůj úřad. Události jsou známé jako dubnová revoluce. Bez potřebné podpory USA a korejské armády tak byl I Süng-man nucen odejít do exilu 26. dubna 1960 na Havaj.

¹⁵² Lee, M.W., *The Odyssey of Korean Democracy*. Praeger, 1990.

¹⁵³ Wright, E. R., *Korean Politics in Transition*. University of Washington Press, 1975.

¹⁵⁴ Croissant, Aurel. *Electoral Politics in South Korea*. Electoral Politics in Southeast and East Asia, 2002.

Následovalo krátké období druhé republiky, kdy v červnu 1960 byla schválena nová ústava, která zaštiťovala vznik dvoukomorového parlamentu. Novým předsedou vlády byl zvolen Čang Mjōn, jenž byl členem hlavní opoziční Strany demokracie (*Mindžudang sinpcha*).¹⁵⁵ Kvůli rozsáhlým vnitřním nepokojům, rozsáhlé korupci ve státní správě a zamýšleným škrtům v rozpočtu armády se několik frakcí armády zdráhalo podpořit novou vládu.

16. května 1961 se vojenská junta, známá jako Nejvyšší rada pro rekonstrukci korejského státu (*Tähanminguk kukka čägöncchöghö*) vedená generálem Pak Čöng-hüim provedla vojenský převrat a převzala moc. Pak Čöng-hüi prohlásil, že vojenský převrat přeruší demokratické směřování země jen na nezbytně dlouhou dobu, aby se země mohla stát průmyslovou velmocí. V březnu 1962 byly schváleny politické „čistky“, které zbavily funkcí více než čtyři tisíce politiků. V témže roce byl dvoukomorový parlamentní systém změněn zpět na jednokomorový a Národní shromáždění znovu schválilo prezidentský systém. Ve společnosti, kde se vojenská kariéra stala hlavním prostředkem k získání politické moci, byly ženy s touhou po politické kariéře přirozeně vyloučeny z podílu na moci. S vojenským režimem tak skončila éra prvních političek, které k moci přivedly zásluhy v odbojných hnutích vůči japonské koloniální nadvládě.

Podle slibů Pak Čöng-hüiha měla armáda vytvořit pouze dočasný režim, nicméně členové Nejvyšší rady pro rekonstrukci korejského státu převzali vládní pravomoci a stali se politiky. Po víceméně svobodných volbách se stal Pak Čöng-hüi prezidentem v říjnu 1963. Byl znovu zvolen v roce 1967 a změna ústavy v roce 1969 mu měla poskytnout možnost třetího prezidentského období. V následných prezidentských volbách v roce 1971 zvítězil masivním podvodem proti opozičnímu kandidátovi Nové demokratické strany (*Sinmindang*), Kim Tä-džungovi. Volby byly doprovázeny protesty veřejnosti, která byla přesvědčena o jejich zkorumpovanosti.¹⁵⁶ Za protesty a veřejné projevy proti vojenské vládě byly ženy aktivní v opozičních hnutích zatýkány a byla jim zakázána politická činnost. Ženy se tak soustředily na zakládání ženských organizací, které měly za cíl vzdělávací činnost pro ženy a vysvětlovaly potřebu demokratizace pro korejskou společnost.

¹⁵⁵ <http://encykorea.aks.ac.kr/>

¹⁵⁶ Henderson, Gregory. *Korea: The Politics of the Vortex*. Harvard University Press, 1968.

V říjnu 1972 Pak pod záminkou ohrožení země ze strany světových mocností přerušil fungování ústavy a vyhlásil stanné právo. Byla vyhlášena nová ústava *jusin*¹⁵⁷, jež byla legitimizována pseudodemokratickým referendem.¹⁵⁸ Národní referendum dále schválilo dodatky ústavy, které prodlužovaly prezidentské období na šest let a povolovaly vznik Národního výboru pro sjednocení (*Tchongilčučche kungmihö*).¹⁵⁹ Pak byl znovu zvolen prezidentem v roce 1973 a 1978 Národním výborem pro sjednocení. Po jeho třetím zvolení byl na Pak Čöng-hüiho spáchán atentát ředitelem korejské tajné policie, Kim Čä-gjuem v říjnu 1979. V tomto období byla ženská účast v politice stále velmi omezená a to i přes přijetí deklarace OSN k přijetí opatření pro rovnoprávnost pohlaví na mezinárodní úrovni. V letech 1973–1978 byly do Národního shromáždění zvoleny v přímé volbě jen dvě ženy. Z toho jedna z nich byla po roce činnosti zatčena za kritické projevy vůči Pakově vládě.

Vyšetřováním smrti Pak Čöng-hüia byl pověřen generál Čön Tu-hwan, který nechal zatknout klíčové vládní a armádní představitele. Dočasným prezidentem s funkčním obdobím do řádných voleb byl zvolen Čchö Kju-ha, který v nepřehledné situaci ztrácel kontrolu. Smrt Pak Čöng-hüia ochromila dřívější autoritářský režim a vedla k vyhocení vnitropolitické a celospolečenské situace. Proti vládě přesto probíhaly bouřlivé protesty studentů a civilního obyvatelstva, které požadovaly demokratizaci země, zrušení stanného práva, zvýšení mezd a pracovních standardů. Jako odpověď bylo stanné právo rozšířeno o zákaz politických shromáždění a stávek, cenzuru tisku a uzavření univerzit. Ženská politická aktivita se soustředila v pro-demokratických hnutích, které se účastnily protestů vůči vládě. Právě tehdy došlo poprvé ke spojení intelektuálek, které byly dříve činné ve vládě, s dělnickými hnutími a studenty. V roce plném chaosu působila v Národním shromáždění jen jedna žena, Kim Jun-dök, která se zdržela kritiky ohledně politických poměrů a zaměřovala se na ženská témata.

Protesty studentů vyvrcholily ve městě Kwangdžu, kde původní protest proti stannému právu a vládě vyvrcholil v desetidenním krvavém konfliktu mezi vojáky a civilním obyvatelstvem. Povstání v Kwangdžu (18.-27. květen 1980) bylo na rozkaz

¹⁵⁷ Termín *jusin* znamená „obnovení“ a má stejný kořen slova jako japonské slovo *meidži*, spojované s modernizačním procesem Japonska v polovině 19. století. Spojitost s Japonskem není náhodná, ústava *jusin* soustředila veškerou moc v osobě Pak Čöng-hüiho. Podle nové ústavy byl zvolen na šest let bez omezení dalších znovuzvolení.

¹⁵⁸ Nová ústava byla schválena 92,3 % hlasů. Kim, Eugene. *Korea at the Crossroads: The Birth of Fourth Republic*. Pacific Affairs, Vol. 46, No. 2, 1973.

¹⁵⁹ Volební výbor, který byl pověřen volbou prezidenta. <http://www.yeouju.go.kr>

generála Čön Tu-hwana násilně potlačeno. Při masakrech bylo zabito přes dvě stě lidí.¹⁶⁰ Nový vojenský režim byl pod vedením Čön Tu-hwana a vojenské junty pod názvem Výbor pro národní bezpečnost (*Kukka poü ippophö*). Čön Tu-hwan obnovil stanné právo, rozpustil Národní shromáždění a zakázal činnost všech politických stran. Pátá republika byla ustanovena schválením ústavy v referendu v říjnu 1980. Její ustanovení znamenalo více méně pokračování vojenské vlády. Stejně jako jeho předchůdce byl Čön Tu-hwan zvolen volební komisí Národního výboru pro sjednocení v únoru 1981.

Před parlamentními volbami v roce 1981 byla obnovena činnost politických stran a v lednu 1985 získala opoziční Nová demokratická strana (*Sinmindang*) většinu v parlamentních volbách. Vznik silných opozičních sil vedl k politické krizi v roce 1987 a následně k ustanovení šesté republiky v roce 1988 pod vedením No Tchä-ua. Představitelé starého režimu obsadili vysoké vládní posty a vojenské jednotky se rychle integrovaly do napovrch zdánlivě legálního demokratického systému. V zájmu mezinárodních smluv a tlaku ze strany spojenců No Tchä-uova administrativa přijala opatření, která by lépe odpovídala demokratické zemi. Byla rozšířena svoboda tisku, uznána univerzitní autonomie a byla povoleno cestovat do zahraničí. V osmdesátých letech došlo k rozšíření proporčního vládního systému, nicméně ani to nezaručilo vyšší účast žen v politice. V letech 1981–1985 byly do Národního shromáždění zvoleny v přímé volbě jen dvě ženy, které pracovaly na zlepšování práv pro pracující ženy a žen v domácnosti. Vzhledem k minimálnímu vlivu, který v Národním shromáždění měly, však nedokázaly své návrhy na změnu prosadit.

V roce 1992 byl zvolen prezidentem Kim Jöng-sam, který byl po třiceti letech prvním občanským kandidátem.¹⁶¹ Prezident Kim Jöng-sam slíbil napravit chyby minulých vlád a přivést zemi k opravdové demokracii pomocí reforem. V roce 1998 byl zvolen prezidentem Kim Tã-džung a slíbil pokračovat v závazcích k demokratizaci země.¹⁶²

¹⁶⁰ Shin, Gi-Wook. Hwang, Moon Kyung. *Contentious Kwangju: The May 18 Uprising in Korea's Past and Present*. Rowman and Littlefield Publishers Inc. 2003. <https://books.google.cz/contentiouskwangju>

¹⁶¹ Kim Jöng-sam (1929-2015) byl významným korejským politikem, aktivistou, opozičním lídrem a prezidentem v letech 1993-1998. V roce 1979 byl zvolen za svou stranu Národní demokratické strany do Národního shromáždění, ze kterého byl odejit prezidentem Pak Čön-ghüim. Za režimu Čön Tu-hwana byl vězněn a byla mu zakázána veškerá politická činnost po dobu osmi let. V roce 1993 zvítězil v kandidatuře na prezidenta oproti Kim Tã-džungovi, dalšímu známému aktivistovi, který byl zvolen prezidentem o pět let později. Seth, Michael J., *History of Korea: From Antiquity to Present*. Rowman & Littlefield, 2010.

¹⁶² Kim Tã-džung (1924-2009) byl stejně jako Kim Jöng-sam dlouholetým bojovníkem za demokratizaci země a lídrem opozice. Do Národního shromáždění byl poprvé zvolen v roce 1961 a po jeho rozpuštění v něm znovu zasedl v roce 1963. V roce 1972 odjel do Japonska, kde se měl údajně skrývat před korejskou tajnou službou, která mu usilovala o život. V lednu 1973 jej agenti tajné služby unesli z Japonska zpět do Koreje, kde pokračoval v aktivismu proti režimu a kritizoval stávajícího prezidenta Pak Čöng-hüiho. V roce

Po roce 1992 začíná vláda spolupracovat s občanskými hnutími a v Národním shromáždění působily ženy, které byly aktivní v hnutích za změnu rodinného práva. Celá následující dekáda je pro ženy symbolizována bojem za revizi rodinného práva a narovnání občanských práv pro ženy.

4.5.1 Korejský parlamentní systém

Politické změny měly lví podíl na neustálých změnách ústavy a kompetencí Národního shromáždění. Během první republiky (1948-1960) byl parlament jednokomorový, v druhé republice (1960-1961) byl ústavou změněn na dvoukomorový. Ve třetí republice (1963-1970) byl znovu změněn na jednokomorový, moc byla soustředěna v rukou vlády, která od moci odřízla lokální samosprávy.¹⁶³ Do Národního shromáždění se nově volila půlka zákonodárců v přímých volbách a druhou půlku vybíraly ze svých členů vládnoucí strany.

Národní shromáždění fungovalo jako jednokomorový parlament od roku 1948 a od té doby Korejská republika uplatňovala parlamentní demokracii, která byla založena na činnosti Národního shromáždění. Podle ústavy je Národní shromáždění orgánem, který má výhradní pravomoc k přijetí a revizi zákonů. Národní shromáždění má 299 členů, kteří jsou voleni na čtyři roky. Předseda a místopředseda vlády jsou voleni tajným hlasováním poslanců a ve své funkci slouží dva roky. Národní shromáždění dále sestává ze sedmnácti stálých výborů a dvou zvláštních výborů, které vedou diskuzi uvnitř shromáždění.¹⁶⁴

Od roku 1948 korejský volební systém fungoval na principech rovné, přímé a tajné volby. Kandidáti, kteří kandidovali do Národního shromáždění, museli být starší 25 let a kandidáti na prezidenta nesměli být mladší 40 let. Pro volby do Národního shromáždění musí být voliči občany Korejské republiky a starší 20 let. V ústavě z roku 1948 bylo také zahrnuto volební právo pro ženy.¹⁶⁵

Ženská účast na vládě bude v následujících kapitolách reflektovat politicky první a druhé generace. Politické průkopnice se staly politicky aktivními po událostech Hnutí 1. března 1919 a zůstaly činné i po osvobození Koreje od japonské nadvlády. Politicky druhé generace byly jmenovány do Národního shromáždění stranou, za kterou

1976 byl odsouzen za protistátní činnost a strávil ve vězení dva roky. V roce 1980 byl odsouzen za porušení stanného práva za účast na protivládních protestech v Kwangdžu v květnu stejného roku. Tribunál jej odsoudil k trestu smrti, a posléze mu byl trest zmírněn na dvacet let. V roce 1982 mu byl umožněn odjezd do exilu ve Spojených státech odkud se vrátil v roce 1985. V roce 2000 získal jako jediný Korejec v historii Nobelovu cenu míru. Seth, 2010.

¹⁶³ Han, Sungjoo. *The Failure of Democracy in South Korea*. University of California Press, 1974.

¹⁶⁴ <https://www.constitutionnet.org>

¹⁶⁵ <https://www.thoughtco.com>

kandidovaly. Pouhé tři výjimky z druhé generace byly zvoleny přímou volbou. Důvody a dění, které přiměly tyto ženy být politicky činné, jsou v těsném vztahu s historickými změnami a s aktivismem, který během těchto změn vykonávaly.

4.6 Cesta první a druhé generace političek do Národního shromáždění

Politické prostředí je typicky mužskou záležitostí a pro korejské ženy je tím nejméně vhodným polem působnosti. V tradiční korejské společnosti žily ženy v patriarchálním společenském systému, kde hlavní roli hrály příbuzenské vztahy. Jak je viditelné výše, jen hrstce žen se podařilo dosáhnout politické pozice většího významu. Tradiční zvyky a podřízené postavení žen pokračovalo víceméně i za éry japonské koloniální nadvlády. Účast žen v politice začala ale právě za japonské koloniální vlády tím, že se účastnily hnutí odporu a mnohé z nich se díky tomu staly aktivními v boji za národní nezávislost. První zkušenost žen s politikou tak vznikla ze specifické politické situace jejich země, ne ve spojení s bojem za práva a nezávislost žen tak, jak je tomu u žen v západních zemích.

Po osvobození země byla v roce 1948 představena nová ústava, ve které článek osm garantuje rovnoprávné postavení pro všechny občany a zakazuje politickou, ekonomickou a společenskou diskriminaci založenou na pohlaví, náboženském vyznání a společenském postavení. Oproti ženám ze západních zemí, které bojovaly za svá práva, se korejským ženám dostalo právní rovnosti a volebního práva bez apelu na státní orgány. Ústavní záruka však nezvýšila společenský statut ženy, přestože v oblasti zapojení žen do vzdělávání a ekonomické sféry byly učiněny značné pokroky. I přes ústavní deklaraci o rovnoprávnosti, kulturní normy a hodnoty, které ovlivňují vztahy mezi mužem a ženou, pokračovaly a pokračují v odkazu na konfuciánské tradice jing a jang.¹⁶⁶ Koncept rovnoprávnosti pohlaví je konfuciánskému vidění společnosti de facto cizí, vzhledem k tomu, že ji vidí jako uspořádanou nerovnost.¹⁶⁷ Korejský jazyk s několika stupni honorifikace navíc nejen reflektuje, ale také upevňuje nerovnosti ve společenském statutu podle pohlaví, věku a postavení. Vzhledem k těmto okolnostem podle Chung-Hee Sarah Soh korejská společnost odkazuje na patriarchální demokracii.¹⁶⁸ Jakým způsobem se tedy podařilo ženám zahájit politickou kariéru?

¹⁶⁶ Harmonická kombinace jing a jang – vzájemné působení ženského pasivního a mužského aktivního principu. [http://dh.aks.ac.kr/음양\(陰陽\)](http://dh.aks.ac.kr/음양(陰陽))

¹⁶⁷ Bodde, Derk. *Harmony and conflict in Chinese philosophy*. University of Chicago Press. 1953.

¹⁶⁸ Chung-hee, Sarah Soh. *Sexual Equality, Male superiority and Korean Women in Politics*. Sex Roles, vol. 28, nos. 1/2, Plenum Publishing Corporation. 1993.

Jak již bylo řečeno, kariéra prvních žen v politice se váže na jejich zkušenost s hnutím za nezávislost. Mezi vůdčí osobnosti v těchto hnutích, které pak následně zahájily politickou kariéru, patří Im Jöng-sin, Pak Hjön-suk a Pak Sun-čchön. Všechny tři byly vězněny za účast na Hnutí 1. března a po osvobození zaujaly významné pozice v nově ustavené vládě a zakládaly organizace, které podporovaly ženskou účast ve veřejné sféře.

Im Jöng-sin od roku 1918 pracovala jako učitelka na dívčí škole *Čchönan* v Čöndžu, kde se také v roce 1919 účastnila Hnutí 1. března. V následujících letech pak působila jako učitelka na dívčích školách vyššího stupně *Kongdžujömjöngöhhakkjo* a *Ihwa*.¹⁶⁹ Brzy po osvobození založila Im Jöng-sin v roce 1945 první politickou stranu pro ženy s názvem Korejská národní strana žen (*Tähan jödža kungmindang*).

Pak Sun-čchön byla během Hnutí 1. března při protestech ve městě Masan zatčena a odsouzena na jeden rok vězení. Po osvobození pracovala jako ředitelka dívčí střední školy *Čungangjödža* a od roku 1947 byla ředitelkou Asociace vlasteneckých žen (*Tongnip čchoksöngäguk puinhö*).¹⁷⁰ Vedla také organizaci Ženská aliance pro budování národa (*Könguk punjö tongmäng*), která měla pomoci při budování národa. Později v roce 1948 založila organizaci Asociace korejských žen (*Tähan puinhö*).

Obdobnou zkušeností jako předchozí dvě ženy prošla i Pak Hjön-suk: byla také aktivní v těchto protestech a byla za to i několikrát vězněna. Po osvobození Pak Hjön-suk založila Asociaci severokorejských žen (*Ibuk jösöng tongihö*), která úzce spolupracovala s americkou vojenskou vládou.¹⁷¹

Všechny tři ženy prošly obdobnou zkušeností s protesty a aktivismem vůči japonské koloniální nadvládě a po osvobození se snažily zapojit nejen sebe, ale i ostatní ženy do politického procesu budování národa tím, že zakládaly různá hnutí a organizace. Tyto organizace však nesledovaly zájem žen, ale čistě národní zájmy.

Jejich aktivita a odpor vůči japonské nadvládě byly následně odměněny a mohly podílet na formování první vlády Korejské vlády. Jejich zásluhy v boji za nezávislost země byly oceněny prezidentem I Süng-manem.

¹⁶⁹ <http://encykorea.aks.ac.kr/>

¹⁷⁰ Asociace byla založena v dubnu 1946 jako odnož Národní asociace pro podporu nezávislosti (*Tähan tongnip čchoksöng kukminhö*), která podporovala I Süngmanovu kandidaturu na prezidenta. V roce 1948 byla asociace přeorganizována a přejmenována se na Asociaci korejských žen (*Tähan puinhö*) ve spojení se Söulským výborem žen (*Söulsi punjöhö*).

¹⁷¹ Hyuo-Jae, Lee. *Hangugüi jösöng undong*. Čong U-sa. Söul, 1989.

Prezident I Süng-man, za jehož vlády bylo do vysokých úřadů zvoleno více žen než za jakéhokoliv jiného prezidenta, měl na kariéru prvních političek nepopíratelně přímý vliv. Zejména v případě Im Jöng-sin, která měla po celou svou politickou kariéru s prezidentem I Süng-manem velmi blízký vztah.¹⁷² Im Jöng-sin pocházela z křesťanské rodiny a její otec měl vazbu na politiky v její rodné provincii Kjöngsang. Im Jöng-sin díky liberálnímu postoji své rodiny vystudovala střední dívčí školu v Hirošimě a následně vysokou školu v jižní Karolině. Právě během svých studií v USA se seznámila s I Süng-manem, který v té době ve Spojených státech žil a studoval.¹⁷³ Během svých studií v Americe od něj dokonce dostala nabídku k sňatku, konkrétně po své promoci na univerzitě v jižní Karolině v roce 1931. Nabídku byla ale nucena odmítnout, její starší bratři se sňatkem nesouhlasili, I Süng-man byl již jednou ženatý a o dvacet čtyři let starší.¹⁷⁴ Po I Süng-manově návratu do Koreje v roce 1945 spolu obnovili kontakt a Im Jöng-sin pro něj začala pracovat jako jeho asistentka a účastnila se spolu s ním jednání o nezávislosti a vývoje Koreje. Im Jöng-sin s I Süng-manem dokonce bydlela a více méně zastávala roli jeho manželky, která do Koreje přijela až o půl roku později.¹⁷⁵

Při zasedání demokratické rady v roce 1946 ji I Süng-man jmenoval svou sekretářkou, i přes odpor svých kolegů. Ve stejném roce se Im Jöng-sin stala na jeho návrh oficiální delegátkou do Sněmovny demokratů v USA, kde měla upozornit na potřebu nezávislosti Koreje. Proti tomuto návrhu se zvedla mezi členy představenstva strany vlna nevole, nesouhlasili s tím, aby žena zastupovala zájmy země. Nicméně I Süng-man její pozici obhájil s tím, že je plně kvalifikována pro vykonávání své funkce. Vyzdvihl její

¹⁷² Im Jöng-sin (1899-1977) se narodila v Kūmsanu jako páté z dvanácti dětí do rodiny střední vrstvy. Dostalo se jí vzdělání na střední škole pro dívky Kijön v Čöndžu a na křesťanské škole v Hirošimě. Vystudovala také univerzitu v jižní Karolině, kde získala nejprve magisterský a posléze doktorský titul v roce 1957. V letech 1921-1922 působila jako učitelka profesorka na dívčích školách vyššího stupně *Kongdžu jömjöngö hakkjo a Ihwa* <http://encykorea.aks.ac.kr/>

¹⁷³ I Süng-man (1875-1965) žil v USA od roku 1904 v tzv. exilu. I Süng-man byl v roce 1898 zapleten do protistátní činnosti a v roce 1899 byl uvězněn. Po vypuknutí rusko-japonské války (1904-1905) byl propuštěn z vězení. V roce 1905 odjel do Spojených států, kde se snažil vyjednávat o korejské nezávislosti s prezidentem Rooseveltem. Jednání nebylo úspěšné a I Süng-man se rozhodl zůstat ve Spojených státech, kde studoval. Do Koreje se vrátil v roce 1910, nicméně po dvou letech odjel zpět do Ameriky, kde pokračoval v aktivitách za nezávislost Koreje a spolupracoval s prozatímní korejskou vládou v Šanghaji. Nahm, Andrew C. *Korea: Tradition and Transformation*. Hollym, 1991.

¹⁷⁴ I Süng-man se v roce 1934 podruhé oženil s Rakušankou Franciskou Donner (1900-1992) v New Yorku. Poznali se při zasedání Ligy národů v Ženevě v roce 1933, kde Donner pracovala jako tlumočnice. Předtím než se oženil s Donner byl již jednou ženatý, o jeho prvním manželství však neexistuje dostatek informací. <http://www.womennews.co.kr>

¹⁷⁵ Soh, Chung-hee. *The Chosen Women in Korean Politics*. Praeger, 1991.

studium v USA, znalost jazyka a vlivné kontakty, které jí pomohly s financováním vysoké školy Čungang.¹⁷⁶

Pro I Sŭng-mana byla Im Jŏng-sin jedinou vhodnou volbou, která mohla přesvědčit americkou vládu ve Washingtonu a Organizaci spojených národů o vhodnosti vlastní správy Korejského poloostrova. Im Jŏng-sin vyjela na diplomatickou misi do USA 1. září 1946 a stala se tak první ženou v korejské historii, která v zahraničí zastupovala politickou organizaci. Dá se říci, že její diplomatická mise byla úspěšná a mezi velvyslanci jednotlivých zemí se zapsala jako silně odhodlaná a houževnatá. Spojené státy americké předaly korejskou otázku Organizaci spojených národů, která odhlasovala rezoluci okorejské nezávislosti v listopadu 1947. Po tomto zasedání byla ustanovena dočasná komise pro dohled nad otázkou uspořádání Korejského poloostrova pod záštitou OSN. Oficiální komise OSN dorazila do Sŏulu v lednu v roce 1948, vedená předsedou K.P.S. Menonem z Indie, který podporoval koaliční vládu severní a jižní Koreje pod vedením Kim Kua¹⁷⁷ a Kim Kju-sika.¹⁷⁸

I Sŭng-man, vedený svou touhou po moci, se Menonův názor na politickou situaci snažil změnit i za pomoci dvou žen. Im Jŏng-sin mu pomáhala po stránce oficiální a na domácí scéně mu pomohla slavná básnířka Mo Jun-suk.¹⁷⁹

¹⁷⁶ Im Jŏng-sin v roce 1933 odjela do Spojených států, kde sehnala finanční pomoc pro křesťanskou střední školu Čungang, která postrádala dostatek financí na své fungování a hrozilo ji zavření. <https://namu.wiki/w/중앙대학교>

¹⁷⁷ Kim Ku (1876-1949) byl šestým a následně také posledním předsedou prozatímní korejské vlády v roce 1927 a v letech 1939-1948. Byl také lidem korejského nezávislého hnutí vůči Japoncům a za svou činnost byl vězněn. Po událostech 1.března 1919 odešel do exilu do Šanghaje, kde se přidal ke členům prozatímní korejské vlády (*Tähanminguk imsidžöngbu*), která bojovala za osvobození země od japonské nadvlády. Po osvobození se v roce 1945 vrátil zpět do Koreje, kde byl v roce 1948 navržen Národním shromážděním jako kandidát na prezidenta. Kim se volbami cítil podveden a podle vlastních slov by se jich nikdy nezúčastnil, pokud by věděl, že se chystá rozdělení země. Kim Ku byl zavražděn 26.června 1949 poručíkem An Du-hŭim, který měl podezření, že Kim Ku je agentem Sovětského svazu. Nahm, 1991.

¹⁷⁸ Kim Kju-sik (1881-1950) byl korejským politikem a akademikem, který se účastnil nezávislých hnutí proti Japonsku. Kim byl sirotek, kterému se dostalo vzdělání v misionářských školách. V roce 1919 se v Paříži zúčastnil mírové konference, aby lobbboval za nezávislost Koreje na Japonsku. V roce 1935 ustanovil Korejskou národní revoluční stranu v Šanghaji (*Čosönmindžok hjökmjödang*), která měla opakovat japonské koloniální vládě. V roce 1940 se stal předsedou prozatímní vlády v Šanghaji a byl jejím aktivním členem. Po osvobození se vrátil do Koreje, kde usiloval o vznik nezávislého státu. Kim byl favoritem amerického generála Hodge na prezidenta, nicméně zásahem I Sŭng-mana a Spojených států byla otázka nového uspořádání Koreje přesunuta k Organizaci spojených národů. Po vypuknutí Korejské války byl unesen do KILDR, kde i údajně zemřel. <http://encykorea.aks.ac.kr/김규식>

¹⁷⁹ Mo Jun-suk (1910-1990) patří mezi nejznámější korejské básnířky. Studovala na univerzitě Ihwa a vyučovala literaturu na dívčích středních školách. Po osvobození Koreje se mimo poezie věnovala i politice. V roce 1948 se stala vyslankyní ve valném shromáždění OSN. V roce 1954 stála u založení korejské sekce Pen klubu, kde se později stala předsedkyní. Působila také jako předsedkyně nejruznějších literárních organizací např. Korejské literární asociace (*Hanguk munhwahö*). <http://encykorea.aks.ac.kr/모윤숙>

Mo Jun-suk se s Menonem setkala při jeho oficiální návštěvě Koreje, kde spolu navázali přátelský vztah založený na jejich společném zájmu o hinduistickou poezii. I Sŭng-man jejich vztahu využil a přiměl Mo Jun-suk, aby Menona dovedla na setkání s ním do jeho domu. Mo Jun-suk se s Menonem setkala před jeho odjezdem pod záminkou prohlídky královských hrobek. Namísto toho ho ale odvezla do I Sŭng-manovy rezidence, kde Menon v zájmu diplomacie, hovořil s I Sŭng-manem o korejské politické situaci. I Sŭng-man se ho během návštěvy snažil přesvědčit o potřeby nezávislosti Koreje až do ranních hodin. Mo Jun-suk ráno doprovodila Menona do jeho hotelu, kde mu předala petici s několika tisíci podpisy, které požadovaly ustanovení korejské vlády v čele s I Sŭng-manem. Po Menonově návratu z Koreje se s ním setkala také Im Jŏng-sin, která se přimlouvala za I Sŭngmana a předala mu jeho plán na zřízení vlády.

Menon ke své závěrečné zprávě o Koreji přidal i petici, kterou obdržel od Mo Jun-suk, a na základě jeho zprávy komise OSN odsouhlasila konání voleb pod svou záštitou.

Po zvolení prezidentem se I Sŭng-man svým pomocníkům náležitě odměnil. K údivu celé země zvolil Im Jŏng-sin ministryní obchodu a průmyslu. Její pozici obhajoval také ve svém inauguračním projevu, ocenil především zásluhy, které vykonala pro svou zemi, a prohlásil, že její činy budou navždy spjaté se vznikem Korejské republiky. Im Jŏng-sin působila v Národním shromáždění dvě volební období až do roku 1954. K politické kariéře se vrátila až v sedmdesátých letech, kdy působila jako poradkyně pro Demokratickou stranu. V politickém mezidobí se věnovala ženským a učitelským organizacím, kterým také předsedala.¹⁸⁰

Mo Jun-suk byla I Sŭng-manem jmenována členem vládní reprezentace, která se zúčastnila jednání OSN na podzim v Paříži v roce 1948, na jehož základě bylo rozhodnuto o uznání Korejské republiky jako jediné vlády na Korejském poloostrově.

Další ženou, která pracovala s I Sŭng-manem, byla Kim Čchŏr-an.¹⁸¹ Kim Čchŏr-an se podílela na financování odbojových skupin a podporovala organizace za nezávislost Koreje na Japonsku. Během korejské války byla zástupkyní předsedy Sboru mladých žen (*Jŏdža čchongnjŏndan*) a právě v té době přišla do kontaktu s I Sŭng-manem, který ji vyslal na pozorovatelskou misi do Jongčchŏnu a Pchjŏngjangu, a měla ho informovat

¹⁸⁰ V roce 1961 se stala předsedkyní Klubu korejských žen (*Tāhanjŏdžačchŏngnjŏndan tandžang*) a předsedkyní Asociace učitelů (*Kjodžik čajŏnhaphŏ*). V roce 1951 vydala pod jménem Louise Yim autobiografii s názvem „*Mých čtyřicet let boje za Koreu*.“ Online na: <https://babel.hathitrust.org/myfortyyearfightforkorea>

¹⁸¹ Kim Čchŏr-an (1912-1992) se narodila jako první ze tří dětí a vystudovala univerzitu Meidži v Japonsku. Po studiu vyučovala na základní škole Kumnŭng. <http://terms.naver.com/김철안>

o situaci. Od roku 1954 byla členkou Liberální strany, která ji delegovala do Národního shromáždění. Působila v něm ve výboru pro společnost a zdraví. V dalších volbách roku 1963 už neuspěla a svět politiky opustila.

Do politiky se díky I Sŭng-manovi dostala i další z těchto tří žen, Pak Hjŏn-suk.¹⁸² Pak Hjŏn-suk pocházela z Pchjŏngjangu a z dostupných zdrojů není jasné, při jaké příležitosti se seznámila s I Sŭng-manem, nicméně zřejmě díky její činnosti v Asociaci severokorejských žen ji prezident dosadil do prozatímního výboru parlamentu v roce 1948 a do inspekční rady ve stejném roce. V roce 1952 ji jmenoval ministryní bez portfolia. Do Národního shromáždění byla poprvé zvolena v roce 1958 jako členka Liberální strany.

Pak Sun-čchŏn pojily s I Sŭng-manem méně vřelé vztahy. Během Hnutí 1. března byla při protestech ve městě Masan zatčena a odsouzena na jeden rok vězení.¹⁸³ Po osvobození pracovala jako ředitelka dívčí střední školy *Čungangjŏdža* a od roku 1947 byla ředitelkou Asociace vlasteneckých žen (*Tongnip čchoksŏngäkuk puinhö*).

I Sŭng-man ji nutil vzdát se kandidatury do městské rady v sŭlské čtvrti Čŏngno v roce 1948 ve prospěch svého spojence I Jun-jŏnga.¹⁸⁴ Pak Sun-čchŏn jeho přání rozhodně odmítla a neváhala ho kritizovat ve svých projevech za autoritářství a agresivní jednání. Ve volbách nakonec prohrála, ale přijala I Sŭng-manovu omluvu a jeho nabídku na jmenování do inspekční rady v roce 1948. Jejich rozpory však přetrvávaly. V roce 1951 I Sŭng-man poslal výzvu velkým státním dobrovolnickým organizacím ke členství v jeho Liberální straně. Pak Sun-čchŏn, v té době předsedkyně Asociace korejských žen (*Tāhanpuinhö*), tuto výzvu rezolutně odmítla a prohlásila, že její organizace zůstane politicky neutrální do doby, než dojde ke znovusjednocení země. S tímto krokem přišly restriktce ze strany vlády a tlaky na její odstoupení nebo zrušení celé asociace. Ze svého postu předsedkyně asociace byla nucena odstoupit, ale v politice zůstala. Poprvé byla zvolena přímou volbou do Národního shromáždění v roce 1950, kde působila pět volebních období do roku 1971. Přidala se k opoziční Demokratické straně (*Mindžudang*),

¹⁸² Pak Hjŏn-suk (1896-1980) se narodila v Pchjŏngjangu jako čtvrté z osmi dětí. Vystudovala střední dívčí školu Sungü v Pchjŏngjangu. V roce 1919 se vdala a vychovávala manželovy tři děti z prvního manželství. Soh, 1991.

¹⁸³ Pak Sun-čchŏn (1898-1982), vlastním jménem Mjŏng-njŏng, se narodila v Tongnā v provincii Kjŏngsang. Navštěvovala dívčí střední školu Ilsin v Pusanu a dívčí univerzitu Nihon v Tokiu. Ibid.

¹⁸⁴ I Jun-jŏng (1890-1975) byl aktivista hnutí za nezávislost, pastor a politik. Měl blízké vztahy s I Sŭng-manem, který ho dosadil na místo ministra sociálních věcí, kde působil v letech 1948-1950. <http://rokps.or.kr>

kde se dostala do nejužšího vedení v letech 1963-1967. V roce 1966 pak také podnikla cestu do Vietnamu, aby podpořila korejské vojáky.¹⁸⁵

Všechny zmíněné političky spojoval také fakt, že do Národního shromáždění byly zvolené v přímé volbě. Ve svých kampaních využívaly nejen odkazu na činnost během japonské koloniální nadvlády, ale také zkušenosti a kontakty, které získaly během svých aktivit v ženských spolcích a organizacích. Právě zkušenosti v boji za korejskou nezávislost je postavily v očích veřejnosti na rovnocenné místo s muži. Navíc praxe z vysokých úřadů, kam byly navrženy nebo dosazeny I Süng-manem, jejich kredit jen zvyšovaly. Získaly tak společenskou prestiž a politickou slávu na národní úrovni ještě před tím, než vůbec zahájily kampaň do Národního shromáždění. Im Jöng-sin např. získala uznání za aktivity v boji za nezávislost, za diplomatickou činnost během své mise v Organizaci spojených národů a také jako ministryně obchodu a průmyslu. Když v roce 1950 kandidovala v provincii Andong ve zvláštních doplňovacích volbách, vyhrála i přes silnou kritiku svých oponentů a zvítězila nad tehdejším ministrem zahraničních věcí Čang Tchäk-sangem.¹⁸⁶ Im Jöng-sin se v té době vrátila ke svým zkušenostem z diplomatických cest a vyjednávání a věnovala se zejména zahraniční politice.

Pak Sun-čchön, jak již bylo zmíněno výše, v prvních volbách neobstála, nicméně vykonáváním úřadu v inspekční radě získala uznání veřejnosti, zejména díky medializaci některých případů.¹⁸⁷ Když ohlásila kandidaturu v roce 1958 ve volbách v Söulu, ozvalo se jí mnoho žen, které jí chtěly v kampani pomoci. Její podporovatelky posílaly zlaté prsteny a zlaté sponky do vlasů (*kümbinjö*),¹⁸⁸ které měly finančně přispět na její kampaň. Pak Sun-čchön svou druhou kandidaturu vyhrála a zvítězila nad svým soupeřem o téměř dva tisíce hlasů.¹⁸⁹ Stejnou zkušenost měla i Kim Čchör-an, která sice v první vládě nezískala žádnou funkci, ale zásluhami v korejské válce získala silnou podporu veřejnosti a ve volbách vyhrála v letech 1954 a 1958.

První ženy tak získaly svou politickou pozici ve vládě zásluhou za činnost v boji za nezávislost a za politický aktivismus brzy po osvobození země. Jejich osobní kvality jim umožnily vstup do politické arény, která byla pro ženy po staletí tabu. V tomto směru byly tyto tři ženy výjimečnými případy.

¹⁸⁵ <http://legacy.www.hani.co.kr/>

¹⁸⁶ Čang Tchäk-sang (1893-1969) byl bojovník za nezávislost, policista a politik. Byl prvním ministrem zahraničních věcí a v roce 1952 byl na šest měsíců premiérem. Seth, 2010.

¹⁸⁷ Soh. 1991.

¹⁸⁸ Zlaté sponky do vlasů tradičně nosí ženy, které jsou vdané.

¹⁸⁹ Pak Sun-čchön získala 11251 hlasů a její oponent Čang Hu-jong získal 9212 hlasů. Soh. 1991

V březnu 1960 se konaly prezidentské volby, které předznamenalý pád I Süng-manovy vlády a konec první republiky. Prezident I Süng-man kandidoval ve věku osmdesáti pěti let do úřadu po čtvrté a spolu s ním na post viceprezidenta I Ki-bung¹⁹⁰. Proti I Ki-bungovi se postavila stále politicky aktivní Im Jöng-sin. Proti její kandidatuře se snesla kritika nejen z politických kruhů, ale také z Asociace korejských žen (*Tāhan puinhö*), kterou v té době vedla manželka I Ki-bunga, Pak Maria.¹⁹¹ Volby na pozici viceprezidenta byly také zmanipulované, stejně jako volba prezidenta, a Im Jöng-sin nedostala ani jeden hlas ve svém volebním okrsku, kde měla mnoho příznivců.

Následující období pod vojenským režimem Pak Čöng-hüiho ženskou účast ve vládě přímo vylučovalo. Během osmnácti let nebyla žádná žena ani členkou vlády ani zákonodárkyní zvolenou za vládní stranu. Veškeré vládní posty byly obsazeny muži vzhledem k tomu, že vláda byla vojenská a ženy jsou z armády přirozeně vyloučeny. S nástupem vojenské vlády skončila politická kariéra první generace političek, jejichž zkušenosti s odbojem a hnutím za nezávislost se ukázaly být velkou výhodou pro účast ve vysoké politice. S jejich odchodem souvisí generační výměna, která do politiky přinesla nové tváře.

Na rozdíl od I Süng-mana, který do své administrativy zapojil několik žen, prezident Pak Čöng-hüi v období třetí a čtvrté republiky do svého vládního kabinetu žádnou ženu nejmenoval. Do Národního shromáždění tak prorazila jen hrstka žen, které byly zvoleny v přímé volbě. Jednalo se o Pak Sun-čchön, Kim Ok-son a Kim Jun-tök. Ženy, kterým se podařilo v tomto období stoupat v mocenské hierarchii přes volební obvody, byly ve svých aktivitách omezeny na čistě ženské otázky.¹⁹² Jejich účast ve vládě tak byla čistě funkcí, ve které měly fungovat jako zástupkyně žen, spíše než jako profesionální političky. Působily tak ve sféře, která měla nízkou prioritu v legislativě a jejich pozice tak nebyla příliš významná.

Počet zákonodárkyň během vojenské vlády výrazně poklesl, v letech 1963 - 1989 bylo členkami zákonodárského sboru třicet osm žen. Nicméně jen tři z nich byly zvolené

¹⁹⁰ I Ki-bung (1896-1960) byl v letech 1951-1951 ministrem obrany (1951-1952) a starosta Söulu v letech 1949-1951. Nahm, 1991.

¹⁹¹ Pak Maria (1906-1960) po studiu na americké univerzitě Vanderbilt Peabody v Tennessee, se v roce 1946 stala profesorkou na univerzitě Ihwa v Söulu a v roce 1948 se stala její ředitelkou. Spolu se svým manželem I Ki-bungem měla blízké vztahy s prezidentem I Süng-manem a jeho ženou Franziskou Donner. Asociace korejských žen (*Tāhan puinhö*), nebo také z anglické zkratky KWA, sestávala manželek politiků, jejíž původním účelem bylo zlepšení národní kultury a společenského postavení žen. Později se ale stalo spíše politickým hnutím. Lee, Kenneth B., *Korea and East Asia: The Story of Phoenix*. Praeger, 1997.

¹⁹² Park, Kyung Ae. *Women and Development*. Comparative Politics. Vol. 25, No. 2, 1993.

v přímé volbě, Kim Ok-sŏn, Kim Čŏng-nje a Kim Jun-tŏk. Většina žen tedy byla členy vlády jen díky hlasování uvnitř strany.

Druhé generaci političek známost s prezidentem tolik úspěchu jako té první nezaručila. Kim Ok-sŏn byla kvůli silné kritice Pakovy vlády nucena z politiky odejít a byla pronásledována. Kim Jun-tŏk naopak ke svému zvolení protekci nepotřebovala.

V roce 1968 se veřejností zvolenou zákonodárkyní stala Kim Ok-sŏn¹⁹³, která byla první neprovdanou členkou Národního shromáždění.¹⁹⁴ Kim Ok-sŏn je mezi korejskými političkami unikátním případem nejen proto, že nebyla vdaná nebo proto, že se stylizovala do podoby muže, ale především dramatickou politickou kariérou. Poprvé byla zvolena do Národního shromáždění v roce 1967 za opoziční Novou demokratickou stranu, odkud byla donucena odstoupit poté, co přednesla několik kritických projevů vůči vládě Pak Čŏng-ŭiho. V roce 1972 ovšem zahájila novou kampaň v připravovaných volbách, ale byla zatčena a odsouzena na jeden rok vězení za nenahlášení kampaně. Na dobu osmi let jí navíc byla odňata občanská práva. V roce 1985 se ovšem vrátila zpět k politice a za Stranu nové demokracie vyhrála volby do Národního shromáždění, ve kterém se soustředila na otázku národní bezpečnosti a obrany. Zejména se proslavila naléháním na prošetření událostí v Kwangdžu.

Kim Jun-tŏk byla ze tří političek nejaktivnější a zaměřovala se na problémy rodiny a zdraví.¹⁹⁵ Kim Jun-tŏk vstoupila do Demokratické strany v roce 1956, ve svém rodném městě Mŏkpcho v provincii Čolla, když jí bylo dvacet let. Ve straně pak vedla kancelář pro ženskou otázku, když byla po patnácti letech v roce 1971 navržena do osmého Národního shromáždění. S volbami jí pomáhal její manžel, podnikatel, se kterým vedla kampaň po celé provincii. Kim Jun-tŏk si v rozhovorech stěžovala, že oproti Im Jong-sin a Pak Sun-čchŏn je její politická kariéra mnohem těžší, protože neměla dostatečné kontakty. Přesto se jí ve volbách podařilo zvítězit a v Národním shromáždění působila

¹⁹³ Kim Ok-sŏn (1934) vystudovala střední školu Čŏngsin a univerzitu Čungang v Sŏulu. Nikdy se neprovdala a od devatenácti let se stylizovala do podoby muže. Před zvolením do Národního shromáždění pracovala na zlepšení situace ve své rodné provincii Čchungčchong, kde se podílela na stavbě škol, kostelů a domovů pro opuštěné děti a vdovy. Poprvé byla zvolena do Národního shromáždění v roce 1967 za opoziční stranu. V roce 1973 byla zvolena znovu, ale po dvou letech byla donucena odstoupit za svůj kritický projev vůči vládě Pak Čŏng-ŭiho. Za protesty vůči diktátorské vládě byla odsouzena na jeden rok a byla jí zakázána účast v politice na dva roky. Soh, 1991.

¹⁹⁴ <http://www.ajunews.com/kimokson>

¹⁹⁵ Kim Jun-tŏk (nar. 1936) vystudovala univerzitu Sŏnggijungwan v Sŏulu. <https://namu.wiki/w/김윤덕>

až do roku 1980. V roce 1989 se stala ředitelkou výzkumného institutu pro ženské otázky (*Hankuk jösöngčöng čchägjönguwon*).¹⁹⁶

Co se týká Kim Čöng-nje, k její cestě do vysoké politiky přispělo hned několik aspektů.¹⁹⁷ Kim Čöng-nje byla do politiky zapojená už od konce korejské války, kdy pracovala pro vzdělávací projekty a organizace ve své rodné provincii Čölla. Jako žena blízká generálu I Pom-sökov¹⁹⁸ vstoupila v pětadvaceti letech do Liberální strany jako členka ústřední komise. Její působení však nemělo dlouhého trvání. Kim Čöng-nje se I Pom-sökovovi cítila být zavázaná a po jeho odchodu ze strany odešla také. Po vojenském převratu byla zatčena za protesty proti vládě a Kim Čöng-nje se nesměla se účastnit politických aktivit byla pod neustálým dohledem. Po zrušení trestu byla součástí skupiny žen, která založila v roce 1969 Ligu ženských voliček (*Jösöng jugwöndža jönmäng*).¹⁹⁹ Jejím cílem bylo uskutečnění demokracie a prosperující společnosti prostřednictvím osvěty žen a rozšířením jejich povědomí o nutnosti politické účasti.

Během práce pro Ligu ženských voliček se Kim Čöng-nje na začátku května v roce 1980 před tragickými událostmi v Kwangdžu setkala nejméně dvakrát s budoucím prezidentem Čön Tu-hwanem, kterému vylicila své rozhořčení nad nastalou situací v jejím rodném kraji. Pro Čön Tu-hwana její členství ve vládě představovalo chytrý tah, jak si získat náklonnost veřejnosti, vzhledem k tomu, že Kim Čöng-nje pocházela z provincie Čölla. Čön Tu-hwan byl podle všeho ohromen jejím vlasteneckým zapálením a nabídl jí, aby se podílela na vývoji nové éry korejské společnosti. Pro Kim Čöng-nje to nebylo jednoduché rozhodnutí vzhledem k tomu, že za Pakovy éry byla v opozici. Nicméně nakonec pozvání přijala s tvrzením, že pokud je potřeba provést změny, bude nejlepší je provést přímo uvnitř. V roce 1980 byla jmenována do Legislativního výboru pro národní obranu (*Kukpang ippöpp üwonhö*) a v roce 1981 vstoupila do Čön Tu-hwanovy nově založené Strany demokratické spravedlnosti, kde poté v roce 1982 získala funkci ministryně zdravotí a sociálních věcí.²⁰⁰

V osmdesátých letech došlo k rozšíření proporčního vládního systému, který umožnil druhé generaci političek jmenování do Národního shromáždění. Během

¹⁹⁶ <http://www.kwdi.re.kr>

¹⁹⁷ Kim Čöng-nje (nar. 1927) se narodila v Tamjangu, kde vystudovala střední školu pro dívky. V roce 1951 vstoupila do Liberální strany. Soh, 1991.

¹⁹⁸ I Pöm-sök (1900-1975) byl bojovníkem v hnutí za nezávislost Koreje a v letech 1948-1950 byl prvním premiérem Korejské republiky. Eckert Carer J., 2001.

¹⁹⁹ Liga ženských voliček vznikla v roce 1969 a fungovala jako oficiální skupina, která dostala potvrzení od Ministerstva kultury a veřejných záležitostí. <http://www.womenvoters.or.kr/>

²⁰⁰ Soh, 1993.

osmdesátých let bylo dvacet dva křesel zákonodárců přiděleno osmnácti ženám, mezi kterými byly i členky ženských hnutí. V roce 1981 byla do vlády páté republiky zvolena dlouholetá aktivistka Kim Čöng-nje, dalších osm žen se stalo členkami legislativní rady vlády. Ve dvanáctém Národním shromáždění (1985-1988) zasedly dvě přímo volené členky, Kim Ok-sön a Kim Čöng-nje a dalších šest žen bylo zvoleno uvnitř strany. Třinácté mělo znovu šest zvolených členek uvnitř strany a žádnou členku z přímé volby.

Dominantní postavení vojenských úředníků, kteří byli v korejské politice od roku 1961, se svými konzervativním přístupem vůči výkonu genderových rolí, přispěl k nepřátelskému prostředí pro ženskou účast v politice. K ženě i k politikům je většinou přistupováno s odstupem, političky se proto musely vypořádat s tím, jak naložit se svou kariérou poté, co byly zvoleny a přišly do prostředí, které od nich očekávalo, že budou hrát podřadnou roli. Pro korejskou ženu v politice jsou pro její činnost největší překážkou předsudky, tedy hierarchické konfuciánské myšlení ohledně postavení mužů a žen ve společnosti.²⁰¹

Pro komunikaci s muži ženy zpočátku většinou využívaly svých mužských příbuzných nebo si najímaly asistenty. Na neformální jednání tak chodily po boku svých manželů, kteří se družili s politiky-muži. Postupovala tak většina zde zmíněných političek, např. Kim Čchör-an a Pak Jun-tök chodily na setkání se svým manželi, Pak Sun-čchön se svým synem, který pro ni zároveň pracoval jako asistent. Kim Ok-sön byla jediná neprovdaná žena v Národním shromáždění a na akce chodila se svými asistenty. Na rozdíl od nich měly ženy, které byly zvoleny uvnitř strany, ženské asistentky a sekretářky. Podle Chung-hee Soh tomu bylo proto, aby přivedly více žen do politiky. Nicméně jak samy posléze přiznaly, kdyby věděly, že najmout si mužského asistenta bude výhodou, tak by to udělaly. Zaměstnávání mužských asistentů mělo praktické výhody. Mohli se neformálně bavit s politiky a získávat informace snadněji než žena, jednoduše proto, že mezi nimi nebyla taková společenská bariéra. To paradoxně ovšem jen potvrzuje stereotypní vnímání ženy, a političky namísto toho, aby tomu zamezily, stereotyp přijaly jako danost.²⁰²

²⁰¹ Musí se naučit mít takt, neboli správné *nunčchi*, aby se naučily chovat úměrně svému postavení a pohlaví a přitom spolupracovat s muži tak, aby byly efektivní ve svých pracovních závazcích. *Nunčchi* je definováno jako cit Korejců pro zachycení atmosféry kolem sebe, podle které přizpůsobí své chování a jednání. *Nunčchi* je považováno za vysoce taktní cit.

²⁰² Chung-hee. 1993.

Dalšími faktory, které měly přímý vliv na výkonnost političek, byl rozhodovací proces, který se v korejské politice tradičně odehrává v pojetí shora dolů²⁰³ a ve kterém jsou osobní a soukromé okolnosti důležitější než skutečné a podstatné důvody k přijetí legislativních opatření. Průvodním jevem těchto okolností je pak skutečnost, ve které se všichni zákonodárci snaží o osobní kontakt s nejvyšším rozhodovacím orgánem. Pro ženy to znamenalo, že musely přijmout tento neformální způsob jednání s muži, aby docílily rozhodnutí svého návrhu.

Nicméně vzhledem k tomu, že většina žen byla zvolena uvnitř strany a jejich působení ve vládě bylo omezeno na jedno volební období, neměly ani snahu být aktivní a spíše se snažily nebýt nápadné. I přesto však existovaly výjimky, které hlavně v osmdesátých letech spojily síly s ženskými hnutími a organizacemi, aby prosadily změny v rodinném právu. Právě tento případ ukazuje na omezené kompetence, které ženy v politice měly. Všechny ženy v jedenáctém Národním shromáždění (1981-1985), které byly zvoleny za vládnoucí stranu, hlasovaly proti návrhu na revizi rodinného práva, vzhledem ke stanovám strany. Sice měly zastupovat ženské zájmy, ale ve skutečnosti mohly udělat jen málo pro to, aby dokázaly cokoliv změnit. V porovnání s nimi byly političky zvolené v přímé volbě i přes svůj nízký počet aktivnější a zaměřovaly se na práva pracujících žen a žen v domácnosti, např. Pak Sun-čchön a Kim Jun-tök.

Zajímavý je také značně odlišný přístup generací k ženským hnutím a k otázkám ženské nezávislosti. Vzhledem k tomu, že první generace političek byla v minulosti provázána s ženskými hnutími a bojem za nezávislost, ať už vlastní země nebo žen, jsou odkazy na jejich činnost znatelné i v politické kariéře.

Im Jöng-sin byla např. předsedkyní Korejské národní strany žen, jejímž prostřednictvím prosazovala rovnoprávnost v manželském svazku jakožto monogamii, rovnoprávné tresty za cizoložství a možnost samostatného vlastnictví v manželství.²⁰⁴ Během korejské války Im Jöng-sin také organizovala Ženskou asociaci za národní obranu a později byla předsedkyní Asociace korejských žen. K ženským hnutím měla blízko i Kim Čchör-an, která organizovala Vlasteneckou ženskou organizaci (*Äguk puinhö*), za kterou také kandidovala v prvních a druhých volbách do Národního shromáždění. Ženská nezávislost byla hlavním tématem hnutí Ženské ligy pro budování státu (*Könguk punjö*

²⁰³ Hahm, P.C., *The Korean political tradition and law*. Soul Computer Press, 1975.

²⁰⁴ Lee, Hjöchchä. *The Status of Korean Women Today, Virtues in Conflict: Tradition and the Korean Woman Today*. S. Mattielli. Samhwa Publishing, 1977

tongmǎng), jejíž hlavní představitelkou byla Pak Sun-čchön. Pak Sun-čchön kandidovala do Národního shromáždění jako nezávislá, nicméně byla ženskými organizacemi podporována. Jako nezávislá kandidátka neměla dostatek finančních prostředků na kampaň, bez které by dokázala jen těžko uspět. Byla však podporována ženskými hnutími, jejichž členky, jak bylo uvedeno výše, na kampaň finančně přispívaly. Po korejské válce se ženské organizace spojily, aby prosadily nový zákon o rodině, a nová organizace se jmenovala Komise pro obranu ženských práv (*Jōsōng inkwōn ongho ūiwonhō*) a předsedala jí Pak Hjōn-suk.²⁰⁵ K větším aktivitám ohledně změny rodinného práva došlo až v sedmdesátých letech, ke schválení úprav však až v roce 1992.

Druhá generace političek neměla s ženskými organizacemi tolik společného a spíše se od nich snažila distancovat. Za podporu nezávislosti žen považovala aktivní spolupráci se svými mužskými kolegy, kterou chápala jako efektivnější způsob, jak pozvednout postavení žen ve společnosti. Politická kariéra žen tudíž nezaručuje jejich jednostrannou orientaci na problematiku ženských práv a svobod.

Průběh a vývoj politické kariéry prvních političek zcela jistě a jen s pár výjimkami závisel na výkonné moci, která nad nimi měla kontrolu. Síla prezidentského vlivu na životy žen, které byly aktivní v politice, reflektuje politiku autoritativních režimů, jež ovládala celý národ. Autoritářská a vojenská vláda byla charakteristická vládou jednoho muže a není proto překvapením, že právě prezident měl největší vliv na politickou kariéru žen.

Prezident I Sŭng-man, jenž studoval v Japonsku a v Americe, byl prototypem tzv. „nového muže“, který prohlašoval, že ženy i muži musí spojit síly za národní nezávislost. I Sŭng-man už za svého působení v exilu podporoval feministická hnutí a své přesvědčení projevil i při jmenování zákonodárkyň. V porovnání s ním byl generál Pak Čōng-hŭi součástí staré generace, která se odkazovala na tradiční zachovávání rolí ve společnosti. Za jeho vlády nebyla do vlády jmenována žádná žena z vládnoucí strany, dvě členky Národního shromáždění byly zvoleny za opoziční strany (Kim Ok-sōn, Kim Jun-tōk). Ženy, jež pracovaly pro Pak Čōng-hŭiho vládní kabinet, nikdy nezastávaly vysokou funkci, vždy se jednalo o práci tradičně vhodnou pro ženské pohlaví. Prezident Čōn Tu-hwan také pocházel z tradiční školy, nicméně pro svůj kabinet potřeboval zlepšení reputace. Proto do vlády pozval aktivistku Kim Čōng-nje.

²⁰⁵ Ibid.

Po osvobození Koreje ženy aktivně bojovaly za nezávislost a aktivně se účastnily na politice své země. V prvních volbách do Národního shromáždění se do kandidátky přihlásilo osmnáct žen, které se chtěly podílet na cestě k demokratickému směřování země, nicméně zvolena byla jen jedna.²⁰⁶ Po ustanovení první vlády se následně změnilo politické klima, které jejich účast spíše odrazovalo. Až na pár výjimek, které byly přímo spjaté s režimem, byly ženy zatlačeny zpět do podřízeného stavu.

Zdá se, že politická účast žen je ovlivněna zásadními politickými zvraty, které je povzbuzují k aktivní politické účasti. Dokazuje to i politická dráha druhé politické generace žen, která se od té první bezpochyby lišila historickými okolnostmi a volebním systémem. Druhá generace političek byla zvolena v přechodech mezi republikami, např. Kim Ok-sŏn byla zvolena v parlamentních volbách v přechodném období druhé a třetí republiky. Kim Jun-tŏk byla zvolena do Národního shromáždění v přechodu mezi třetí a čtvrtou republikou a Kim Čöng-nje byla zvolena mezi čtvrtou a pátou republikou. Druhá generace političek byla významně ovlivněna politickým chaosem po osvobození země a korejskou válkou.

V teorii o společenské nerovnosti Gerhard Lenski identifikuje tři zdroje síly, které mají na tuto nerovnováhu vliv. Jedná se o ekonomickou sílu, sílu postavení a sílu moci.²⁰⁷ Jak bylo zmíněno výše, přestože korejské ženy měly významný podíl na rozvoji ekonomiky, postrádaly ekonomickou a poziční sílu. Dále, účast žen v armádě, největším zdroji moci, byla zejména po převratu v roce 1961 prakticky nulová.²⁰⁸ Korejské ženy nezískaly moc během hnutí nezávislosti ani během korejské války. Existovaly sice hrdinky a bojovnice, ale podle dostupných informací nikdy nebyly v boji a nikdy nezískaly kontrolu donucovacími prostředky. Vojenská zkušenost přitom byla jednou z důležitých kvalifikačních podmínek pro vstup do výkonných struktur společnosti. Je tedy jasné, proč politika zůstala v rukou mužů. Několik málo žen bylo v politice úspěšných, ale vzhledem k tomu, že nebyly organizovány jako ženy pro ženy, nebyly představitelkami ženské síly. Působily tak hlavně jako symbol naplnění politických slibů než jako závazek k ukončení nerovného postavení žen ve společnosti.²⁰⁹ Tento model naznačuje, že aktivní politická účast žen byla potřebnou odpovědí na přechod z tradičního modelu korejské společnosti,

²⁰⁶ Soh, 1991.

²⁰⁷ Lenski, Gerhard. *Power and Privilege: A theory of Social Stratification*. McGraw-Hill, 1966.

²⁰⁸ Park, Kyung-Ae. *Women and Development: The Case of South Korea*. Comparative Politics, vol. 25, no. 2, Jan., 1993.

²⁰⁹ Yu, Eui-Young. *Women in Traditional and Modern Korea*. Korean Women in Transition, California State University, 1987.

založené na patriarchálním systému, ze kterého se ovšem ani jedné generaci političek nepodařilo vymanit.

<i>Rok nástupu do funkce</i>	<i>Funkce ve vládě</i>	<i>Jméno</i>	<i>Doba výkonu funkce</i>
1948	<i>Ministryně obchodu a průmyslu</i>	<i>Im Jöng-sin</i>	<i>10 měsíců</i>
1950	<i>Ministryně informací</i>	<i>Kim Hwar-an</i>	<i>4 měsíce</i>
1952	<i>Ministryně bez portfolia</i>	<i>Pak Hjön-suk</i>	<i>2 roky</i>
1979	<i>Ministryně školství</i>	<i>Kim Ok-kil</i>	<i>5 měsíců</i>
1982	<i>Ministryně zdravotnictví a sociálních věcí</i>	<i>Kim Čöng-nje</i>	<i>3 roky</i>
1988	<i>Ministryně 2. Ministerstva pro politické otázky</i>	<i>Čo Kjöng-nje</i>	<i>9 měsíců</i>
1988	<i>Ministryně 2. Ministerstva pro politické otázky</i>	<i>Kim Jong-džöng</i>	<i>1 rok</i>
1990	<i>Ministryně 2. Ministerstva pro politické otázky</i>	<i>I Kje-sun</i>	<i>2 roky</i>
1991	<i>Ministryně 2. Ministerstva pro politické otázky</i>	<i>Kim Kap-hjön</i>	

Tabulka č. 1. Ženské členky vládního kabinetu 1948-1991 <http://www.index.go.kr> ; <http://archive.ipu.org>

<i>Národní shromáždění</i>	<i>Jméno</i>
1 (1948)	<i>Im Jöng-sin</i>
2 (1950)	<i>Pak Sun-čchön</i>
	<i>Im Jöng-sin</i>
3 (1954)	<i>Kim Čchor-an</i>
4 (1958)	<i>Kim Čchör-an</i>
	<i>Pak Hjön-suk</i>
	<i>Pak Sun-čchön</i>
5 (1960)	<i>Pak Sun-čchön</i>
6 (1963)	<i>Pak Sun-čchön</i>
7 (1967)	<i>Kim Ok-sön</i>
8 (1971)	-
9 (1973)	<i>Kim Ok-sön</i>
	<i>Kim Jun-tök</i>
10 (1978)	<i>Kim Jun-tök</i>
11 (1981)	<i>Kim Čöng-nje</i>
12 (1985)	<i>Kim Čöng-nje</i>
	<i>Kim Ok-sön</i>
13 (1988)	-
14 (1992)	-

Tabulka č. 2.: Členky parlamentu zvolené v přímé volbě <http://www.index.go.kr> ; <http://archive.ipu.org>

5 Boj ženských hnutí za změnu rodinného práva

Dějiny rodinného práva v Koreji přímo souvisejí s dějinami ženských hnutí. Hnutí za změny v rodinném právu trvala zhruba padesát let a stala se symbolem boje o rovnoprávnost žen, jelikož podstatné změny na zlepšení postavení žen ve společnosti proběhly až na počátku roku 1990. Ještě před schválením první verze občanského zákoníku v roce 1957 požadovaly ženská hnutí vedená právníčkami revizi rodinného práva, jež by vedla k ženské rovnoprávnosti. Jejich snahy nepolevily ani v sedmdesátých a osmdesátých letech při dalších změnách rodinného práva a jejich požadavky byly plně vyslyšeny až v roce 2005 zrušením funkce hlavy rodiny.

Během japonské koloniální nadvlády byl užíván japonský občanský zákoník, nicméně rodinné a nástupnické právo částečně zůstaly podle korejských tradic. Po vzniku Korejské republiky byly zahájeny přípravy na vytvoření občanského zákoníku, které byly dokončeny v roce 1953. Korejská vláda schválila občanský zákoník až po několika úpravách, jež se týkaly hlavně rodinného práva, v roce 1957. Nicméně přijatý zákoník byl ještě sedmkrát změněn. Občanský zákoník přijatý v roce 1958 obsahoval rodinné právo, které zachovávalo rodinu v patriarchální tradici a ustanovovalo muže hlavou rodiny (*hodžu*), která zodpovídá za její členy. Hlavu rodiny měla každá právoplatná rodina, zbylí členové rodiny mu byli podřízeni. Děti dědily jen otcovo příjmení a mužští potomci měli přednost před ženami v dědictví a v zastávání funkce hlavy rodiny.

Rodinné právo samotné bylo od svého přijetí v roce 1958 měněno celkem čtyřikrát. Naposledy v roce 2005, kdy se ženským organizacím povedlo po dlouholetém boji přesvědčit zákonodárce o odstranění funkce hlavy rodiny (*hodžu čchedo*) a zrušení zákazu sňatků mezi osobami, které patří do stejného rodu (*tongsöng tongbon kŭmhon*). Oba fenomény zůstaly nezměněné od roku 1958 a nedotkly se jich ani úpravy v roce 1977 a 1989. Tři předchozí pozměňovací návrhy zrušily dědictví ve prospěch mužů a ukončily diskriminační tendence vůči dcerám a manželkám. Podařilo se také vyloučit některá práva hlavy rodiny jako např. schválení trvalého bydliště členů rodiny nebo odstraňování členů z rodinných registrů. I přes revize rodinného zákona zůstávala funkce hlavy rodiny základním organizačním principem právoplatné rodiny a ustanovovala pokračování patriarchální tradice. Ženy se proti těmto tendencím snažily bojovat od počátku přijetí občanského zákoníku, ale jejich snahy byly plně vyslyšeny až o půl století později.

Po celých padesát let od přijetí občanského zákoníku proti sobě v otázce rodinného práva stály tři instituce – ženská hnutí, konzervativci a korejský stát. Historické kroky učiněné k reformě rodinného práva se tak dají rozdělit do tří fází. Prvním je rané postkoloniální období (1948-1958), ve kterém došlo k prvním revizím občanského zákoníku. Dále na období překotného ekonomického růstu v sedmdesátých letech, které vedlo ke druhé revizi v roce 1977, a nakonec na fázi demokratizace od roku 1987, které přineslo poslední změny v roce 1989 a 2005.

V každém časovém úseku hráli hlavní roli konzervativci, kteří se snažili o zachování tradiční genderové hierarchie, již mělo rodinné právo zajistit. Konzervativní skupina byla reprezentována konfuciánskými učiteli z Univerzity Sönggöngwan a k ní přidružené organizace Jurim. Ta se skládá ze vzdělaných elit i běžných občanů a v neposlední řadě také z národní instituce Judohö. Skupina vytrvale odporovala jakýmkoliv změnám, které by podle jejich názoru narušily genderovou hierarchii ve společnosti, ve které viděla základní kameny korejské kultury.

Ženská hnutí naopak viděla rodinné právo jako rozšíření a upevnění patriarchální moci a usilovala o jeho rekonstrukci, jež by vedla k rovnoprávnosti pohlaví. Věřila, že rovnoprávnost pohlaví v rodině je skutečnou podstatou demokracie a vyzdvihovala tento princip i při vyjednáváních se státem a s konzervativními skupinami.²¹⁰

Mezi těmito opozičními skupinami hrál stát v otázce rodinného práva strategickou roli, která byla ovlivněna politickými projekty modernizace státu, ekonomickým rozvojem a naplněním demokratických slibů. Revize rodinného práva jsou výsledkem proměnných politických vztahů mezi všemi třemi subjekty, ženskými hnutími, konzervativci a státem v průběhu času. Změny v rodinném právu také vyvstaly ze změn ve společnosti. Nejdříve hrálo rodinné právo roli nositele tradice, poté měly změny působit jako symbol ekonomického rozvoje a konečné revize měly být znakem demokratického směřování země. Následující kapitoly také ukazují na zájmový konflikt těchto skupin o tom, jak rodinné vztahy ovlivní splnění plánů na rekonstrukci národa.

5.1 Postkoloniální období

Občanský zákoník byl přijat v roce 1958, třináct let od osvobození od japonské nadvlády. První návrhy rodinného práva ovšem vznikly v roce 1953 a vyvolaly debatu ohledně

²¹⁰ Jung, Kyungja. *Practicing Feminism in South*. Routledge, 2017.

zachování korejské tradice nebo přijetí moderního práva po vzoru demokraticky vyspělých zemí. Nicméně postkoloniální politici byli přesvědčeni o tom, že korejská nezávislost a ztracená národní hrdost může být obnovena právě zachováním patriarchální tradice v základní jednotce státu, tedy v rodině. Tyto skupiny definovaly systém hlavy rodiny jako té nejdůležitější hodnoty pro zachování korejské identity.

Národní shromáždění, vzniklé v roce 1948, se shodlo na tom, že principy budování státu musí být založeny na odstranění zločinných důsledků japonského kolonialismu, starých feudálních zvyků a musí založit moderní liberální demokratický stát.²¹¹ Ve výsledku se ale korejský stát vrátil zpět do minulosti a odkázal na neměnnou tradici rodinné instituce, jež měla obnovit korejskou národní hrdost a kulturu. Tato snaha odpoutat se od minulého japonského vlivu a hledání nové identity vyvolala debatu ohledně toho, co je korejské, a jak by to mělo být ukotveno v rodinném právu. Vznik a sestavování korejského rodinného práva byl tak součástí formulování nového národa.

V letech 1948 až 1958 v průběhu prvních debat o korejském rodinném právu zvítězila konzervativní skupina v zachování instituce patriarchální rodiny, čehož dosáhla právě zahrnutím rodiny do tradičních korejských hodnot potřebných pro obnovu národní identity. Nejsilnějším argumentem pro zachování rodiny v patriarchální rovině byla úcta k tradicím.

Právnícké elity, jež prosazovaly tuto podobu, byly silně podporovány dvěma konzervativními konfuciánskými skupinami, Jurim a Čchončchihö²¹². Tyto dvě skupiny měly silný vliv ve vládních strukturách a během půlstoletí proměn rodinného práva nepřestaly brojit proti jakýmkoli změnám v rodinné instituci.²¹³ Na rozdíl od nich vládní legislativci se změnami v rodinném právu počítali, ale podle jejich názoru měly být postupné. Co se týká otázky rovnoprávnosti v rodině, převládal jasný názor, že stejná práva pro muže a ženy mohou platit jen v politicko-společenské sféře, nikoliv v rodině. Rovnoprávnost byla chápána jako cizí pojem, který by zničil tradiční korejské zvyky a ty proto musí být ochraňovány. Přijetím takovýchto ideálů by se vytratila korejská identita. Stát sice chápal, že se musí rodinné právo v určité rovině změnit, nicméně jeho

²¹¹ I, Tchä-jöng, *Kadžök pöpkäčöng undong 37 njönsa*. Söul, 1992

²¹² Čongčchihö je souhrnným názvem pro spolky, které byly zakládány v padesátých letech a jejich aktivity byly zaměřené na oslavu a uctívání zakladatelů rodových linií nebo celonárodně slavných předků. Zabývali se vydáváním bulletinů, stavěním pomníků a překladem genealogií z hanmunu do korejštiny, pro dostupnost budoucím generacím. Skrze tyto spolky se členové považují za příbuzné a pořádají aktivity na ochranu tradic a zachování zákazu uzavírání sňatků mezi osobami, které patří ke stejnému rodu. viz Líbalová, Ilona. *Rodinné právo v Korejské republice po roce 1948*. Univerzita Karlova v Praze, 2015.

²¹³ Kim, Sang-gu. *Jurim undong osimnjönsa*. Söul, 1997.

nepozměněná existence nijak nebránila procesu modernizace a rozvoji kapitalismu, který byl v té době mimo jiné věci, mnohem přednější.

Proti těmto dvěma směrům se vymezovala ženská hnutí, která chtěla dosáhnout rovných práv pro ženy a muže a ve jménu toho změnit rodinné právo. Forma rodinného práva schválená japonskou nadvládou nediskriminovala pouze ženy, ale také děti, mladší sourozence a páry se stejným příjmením a rodem, které nemohly vstoupit do manželství. Jejich práva však mohly zastoupit prakticky jen ženy. Příležitost k ovlivnění nové podoby občanského zákoníku měly intelektuálky ze sōulské střední třídy, které díky svým aktivitám ve veřejném prostoru získaly širokou základnu podporovatelů. Výraznou osobností, která se podílela na těchto aktivitách, byla první korejská právnička I Tchä-jöng,²¹⁴ která v roce 1950 sdružila sedm ženských hnutí v jednu organizaci pod názvem Federace hnutí korejských žen (*Tähan jösöng tančche hjöbüihö*), jejímž hlavním cílem bylo dosažení rovných práv v rodinném zákoně. Pod záštitou této federace navrhla jiný náhled na otázku rodinného práva, a to úctu k ústavě, protože jak I Tchä-jöng věřila, nová podoba rodinného práva by měla být součástí demokratického rozvoje v Koreji. Právě tento princip zmobilizoval ženská hnutí, která po padesát let neustávala v boji za reformu rodinného práva. Federace kritizovala diskriminační prvky návrhů, jakými byla instituce hlavy rodiny, rodinný majetek, adopce, zákaz sňatků a dědická práva a požadovala jejich revizi.

Úcta k ústavě byla na rozdíl od úcty k tradici či zachování korejské identity argumentem, který požadoval radikální posun od starých pravidel a norem brzdící korejskou společnost v pokroku. Navíc, historická zkušenost žen s patriarchálním rodinným systémem potvrzovala jejich přesvědčení o tom, že nový návrh rodinného práva je zastaralý a despotický. Vize I Tchä-jöng a její federace viděla ženy jako rovnocenné členy rodiny, které se mohou rozhodovat na základě své vlastní vůle. A tato role se neměla omezovat pouze na domácí sféru, ale také na tu vnější, ve které měla společnost fungovat na stejné rovnocenné bázi jako rodina.

²¹⁴ I Tchä-jöng (1914-1998) byla výraznou osobností v boji za práva žen. Původně studovala na univerzitě Ihwa, kde také získala bakalářský titul, ale byla donucena školu opustit poté, co byl její manžel Čöng Ilhjöng v roce 1940 uvězněn Japonci za rozvrácení státu. Po osvobození nastoupila jako první žena na Söulskou národní univerzitu, kde o tři roky později získala titul právníka. Po celou svou kariéru se zabývala otázkou práv žen a na toto téma napsala celkem patnáct knih. Za svou činnost byla oceněna mnoha mezinárodními cenami, mezi ty nejvýznamnější patří ocenění od nadace Ramon Magsaysay Award z roku 1975, za boj o rovnoprávnost korejských žen. <http://rmaward.asia> ; <https://ko.wikipedia.org/이태영>

Žena měla být podle jejich ideálů rovnocenným členem nejen v rodině, ale také ve společnosti. Federace hnutí korejských žen předložila Národnímu shromáždění své vlastní návrhy na změnu rodinného práva, ale jejich hlas neměl dostatečnou podporu.²¹⁵ Postkoloniální politická situace, ve které hrála hlavní roli myšlenka rekonstrukce státu, přiměla zákonodárce ke schválení konzervativního návrhu, jenž měl podle jejich názoru uchovat národní identitu. Nicméně právě v tomto období se zformovala ženská hnutí, která po následujících padesát let bojovala za jeho přeměnu.

5.1.1 Schválená podoba rodinného práva z roku 1958

V nové podobě schváleného rodinného práva se vlivem tří zájmových skupin objevily určité kompromisy, které ve výsledku oproti předchozímu zákoníku představovaly více práv pro ženy a v malé míře omezovaly funkci hlavy rodiny. Ke změnám, které se přímo týkaly žen, patřila reforma majetkových práv, ve kterém si nově každý z manželů zodpovídal sám za svůj majetek. Manželčin majetek již tedy nespadal pod vůli manžela. Nově také manželka nemusela být v právních úkonech závislá na souhlasu manžela. Zrušily se i některé funkce hlavy rodiny, jako např. odsouhlasení sňatků a adopcí v rodině. Souhlas k manželství nyní dávali jen rodiče a to pro dívky mladší 23 let a mužů mladších 27 let. Došlo také k uznání nevěry manžela jako důvodu k rozvodu a povolení dědického práva pro dcery a manželky.²¹⁶ Nutno však dodat, že dané změny nenaplňovaly představy ženských hnutí, ale vzhledem k tradicionalistickým tlakům, které na zákon působily, se jedná o první malé vykročení k pozdějším reformám.

5.2 1960-1980

Politika rodinného práva zahájila novou fázi mezi rokem 1960 a 1980. V nové éře, charakteristické autoritářským režimem a překotným ekonomickým růstem, byl narušen právní systém Korejské republiky. Po vojenském převratu v roce 1961 byla dosavadní vláda nahrazena Nejvyšší radou pro národní rekonstrukci (*Kukka čägönčchöghöüi*). Rada ovládaná vojenskou juntou pozastavila ústavu, rozpustila Národní shromáždění a zakázala jakékoliv politické aktivity. Pakův diktátorský režim měl v plánu modernizaci a industrializaci Koreje, které stála v cestě paradoxně tradiční forma rodiny.

²¹⁵ I, Tchä-jöng. 1992

²¹⁶ Chang, Hyun Seob. *Modernisation and Changing Family Structure in Korea*. University of Sheffield, 1993.

Na jedné straně rodinný systém pomáhal státu nést sociální břemena, např. v tom, že hlava rodiny měla zodpovědnost za blaho celé rodiny. Na druhé straně silná preference synů a mužských potomků jakožto nositelů rodu nebyla slučitelná s rychlým ekonomickým růstem. Vzhledem k tomu, že jen syn mohl zdědit funkci hlavy rodiny a jen syn mohl být pokračovatelem rodu, bylo pro rodiny početí syna to nejdůležitější. I díky tomu vzrostla porodnost a jen v roce 1960 měla průměrná rodina šest dětí a více. Pakův režim vytvořil nový ideál nukleární rodiny, který měl snížit porodnost pomocí politiky plánování rodiny.

V sedmdesátých letech se stával Pakův režim více autoritářštější a potřeboval svou legitimitu odkázat na konfuciánské hodnoty, v jejichž středu hrála hlavní roli opět rodina. Dalším pilířem změn v rodinném zákoníku tak byla obnova „národních“ hodnot hjo a čchung, oddanost rodičům a lojalita. Podle těchto hodnot měla rodina fungovat jako kolektivní domácnost pracující pro stát na základech konfuciánské etiky a tradice. Ideální nová rodina se měla lehce adaptovat na nové ekonomické podmínky a sloužit státu jako svému staršímu bratrovi.

5.2.1 Akce ženských hnutí v rámci novelizace rodinného zákona v roce 1962

Přestože byly politické aktivity za Pakova režimu omezené, podařilo se některým ženským organizacím, které byly založeny ještě před vojenským pučem, vyjednávat o revizi rodinného práva. Hlavními subjekty pro debatu nad revizemi byl Národní výbor korejských žen (1959) a Centrum právního poradenství v rodinných vztazích (1956), které založila I Tchä-jöng.²¹⁷ Obě organizace byly vedeny ženami z vyšších středních tříd, kterým se dostalo vyššího vzdělání a reprezentovaly tak jen úzkou společenskou skupinu. I přes veškeré své aktivity, které měly vznést do popředí ženskou otázku, zůstaly jejich aktivity omezené na střední vrstvy a na ženy s vyšším vzděláním, spíše než na širokou veřejnost, která jejich snahami zůstala nedotčena.

I Tchä-jöng, která v této době vedla již desetiletý boj za změnu rodinného zákona, viděla v Pakově režimu příležitost. Jak sama poznamenala ve svých vzpomínkách na toto období, věřila, že vyjednávání s jedním mužem bude jednodušší než se stovkou zástupců konzervativců.²¹⁸ Zájmy vlády a ženských hnutí překvapivě svedla dohromady

²¹⁷ Původně se Centrum právního poradenství v rodinných vztazích (*Hanguk kadžöng põprjul sangdamso*; 1966) jmenovalo Centrum právního poradenství pro ženy (*jösöng põprjul sangdamso*; 1956). Centrum bylo založeno I Tchäjöng a Hwang Sindök a hrálo důležitou roli v historii reformu rodinného práva. V současné době poskytuje bezplatnou právní podporu v otázce rodinných vztahů a lidských práv. <http://lawhome.or.kr/>; <https://ko.wikipedia.org/한국가정법률상담소>

²¹⁸ I, Tchäjöng. 1992

problematika rodinného plánování. Omezení růstu populace bylo pro vládu zásadním krokem pro nastartování ekonomiky a v zájmu toho vznikla v roce 1961 Federace pro plánované rodičovství. Cílem se stalo snížení porodnosti do roku 1966 na 2,5 %. Procento postupně klesalo až na 1,3 % v roce 1981. Politiku plánovaného rodičovství mělo na starost ministerstvo zdraví a sociálních věcí, které začalo s produkcí a dovozem antikoncepčních prostředků. Nejčastější metodou však byla sterilizace.

Plánovaná politika rodičovství se ale setkala s velkým odporem veřejnosti, zejména na venkově, kde velké rodiny na takové změny nebyly připraveny. Ministerstvo zdraví a sociálních věcí proto začalo spolupracovat s ženskými hnutími a přes své rozdílné zájmy dokázali spolupracovat a shodnout se na modernizaci genderových vztahů. Výměnou za propagaci plánovaného rodičovství ženská hnutí žádala o změnu rodinného práva ve prospěch rovnoprávnosti žen, která by, jak věřily, snížila preferenci synů a vedla by k ekonomickému rozvoji.²¹⁹

Přestože byla Korejská republika pod tvrdým autoritativním režimem, získávala diplomatické vazby v zahraničí, které tlačily Pakovu vládu k přijmutí opatření pro rovnoprávnost pohlaví na mezinárodní úrovni. Pakovu administrativu rodinnou politiku ovlivnila deklarace OSN, která vyhlásila rok 1974 rokem světové populace, což bylo v rozporu s domácími snahami. Následující rok 1975 vyhlásilo OSN rokem žen a celou příští dekádu věnovalo ženské agendě. V tomto relativně příznivém období se pod vedením Národního výboru korejských žen a Centra právního poradenství v rodinných vztazích sjednotilo šedesát jedna ženských hnutí a skupin v jednu organizaci s názvem Hnutí všech žen za změnu rodinného práva (*Pŏmjŏsŏng kadžŏk pŏp kajŏng čchokčchinhŏ*). Společně se shodly na nutnosti revize rodinného práva a to v těchto bodech: odstranění funkce hlavy rodiny, zrušení zákazu sňatku mezi dvojicí se stejným příjmením, změnou v majetkových právech pro manžele, narovnání postavení matky a otce a stejná práva na dědictví pro dcery a syny.²²⁰ Hnutí zahájilo ve stejném roce informační kampaň pro veřejnost, ve které chtělo osvětlit své záměry a vysvětlit potřebu odstranění nespravedlivého systému rodinného práva.

Ve stejném roce Národní výbor korejských žen uspořádal celostátní konferenci s názvem „Mezinárodní rok ženy a realita korejských žen“, na které se hnutí shodla

²¹⁹ Shin, Ki-young. *The Politics of the Family Law Reform Movement in Contemporary Korea*. The Journal of Korean Studies 11, no. 1. 2006

²²⁰ Kim, Seung-kyung. Kim, Kyounghee. *The Korean Women's Movement and the State*. Routledge. 2014

na následujících požadavcích směřovaných vládě: vyhlášení roku 1975 rokem ženy, zřízení státního orgánu pro zlepšení životních podmínek pro ženy a zároveň přijímání žen na administrativní pozice ve vládě a neposledně změnu rodinného práva pro zajištění rovnoprávnosti žen tak, jak je zajištěna ústavou.

Ženská hnutí usoudila, že bude s vládou lepší spolupracovat, než jít proti ní, a konstantně vyzývaly vládu, aby podnikla nutné kroky pro potřebné změny v rodinném právu. I Tchä-jöng vládě předložila šest rozšířených požadavků: obnovení lidských práv, demokratizace rodiny, úspěšné pokračování politiky plánovaného rodičovství, rozvoj lidského kapitálu, splnění společenské spravedlnosti a pro přípravu na sjednocení korejského poloostrova. I díky těmto požadavkům je evidentní, že ženská hnutí s vládou sice spolupracovala, ale nezapomněla na svůj hlavní cíl a nepřestávala na stát ohledně této otázky tlačit. Hnutí žen za změnu rodinného práva provedlo vlastní výzkum, který se zaměřil na zkušenosti s rodinným právem mezi korejským obyvatelstvem. Osobní výpovědi, petice a konzultované případy pak předalo Národnímu shromáždění s dalšími požadavky na reformu.²²¹

Činnost ženských hnutí na změnu rodinného práva musela nadále čelit svým odpůrcům-konzervativcům, kteří je napadali s tím, že zneuctívají národní tradici. Konzervativní skupiny měly i přes značnou ztrátu příznivců stále větší základnu než ženská hnutí a nepolevil ani jejich silný politický vliv. Konfuciánské konzervativní skupiny nalézaly ve společnosti navzdory její modernizaci stále podporu a to i díky organizovaným skupinám, jakou byl Výbor pro zachování korejské rodinné instituce (*Kadžök čedosuhöiwönhö*), který organizoval petice a přednášky na podporu existujícího systému.

Konzervativci nazývali členky ženských hnutí bláznivými feministkami a prohlašovali, že se svými aktivitami snaží nadobro zničit korejskou tradici.²²² Napadali jejich návrhy o změně dědického práva s tím, že materiální zájmy by neměly nahrazovat pocit duchovního štěstí a prohlašovali, že požadavky žen jsou smrtícím jedem pro společnost.²²³ V časech prudké industrializace a změn považovali tradiční formu rodiny za základní a jedinou jistotu.

²²¹ Nejvíce byli lidé postiženi zákazem sňatků osob stejného příjmení, k roku 1967 to bylo podle dat Hnutí všech žen za změnu rodinného práva, kolem sta tisíc párů, které nemohly uzavřít sňatek.

²²² Yang, Hyunah. *Gender Equality vs. 'Tradition' in Korean Family Law: Toward a Postcolonial Feminist Jurisprudence*. The Review of Korean Studies Vol. 6, No. 2. 2003

²²³ Shin, 2006

Navzdory obstrukcím se i tak podařilo v roce 1974 Hnutí všech žen za změnu rodinného práva předložit svá doporučení skupině zákonodárkyň v Národním shromáždění, které bylo následně představeno vládě zákonodárkyní I Suk-čchong v dubnu 1975. Přesto, že v tomto období bylo v Národním shromáždění mezi zákonodárci dvanáct žen, byla veškerá moc v rukou konzervativců. Po dvou letech obstrukcí a vyjednávání se přece jen podařilo prosadit revizi rodinného práva a to opět v takové míře, aby alespoň zčásti vyhověl oběma stranám, ženským hnutím i konzervativcům. Podvýbor pro rodinné právo soudní rady přijal pozměňovací návrhy ve dvou hlavních bodech: v porozvodovém dělení majetku a dědickém řízení a povolení zápisu dětí s rodiči se stejným příjmením do rodinných registrů. V souvislosti s urbanizací byl také přijat návrh na povolení sňatku od jednadvaceti let bez souhlasu rodičů. V porozvodovém řízení získala manželka částečná práva na své děti, právně však stále patřily pouze otci a jeho straně.²²⁴

Novelizace z roku 1977 sice přinesla pár změn, které se týkaly práv žen, ale funkce hlavy rodiny a zákaz sňatků osob se stejným příjmením a rodem byly ponechány beze změny.

5.3 Cesta k demokracii a třetí novelizace v roce 1989

Pak Čong-hüiho režim skončil v roce 1979 a byl brzy nahrazen další autoritářskou vládou pod vedením generála Čön Tu-hwana. Po tragických událostech v Kwangdžu v roce 1980 byl v následujících letech mezinárodním tlakem Čön Tu-hwan přinucen přijmout politiku ústupků, díky které vzrostl počet demokratických hnutí.²²⁵ Přestože Čön Tu-hwanova vláda byla dále značně represivní, podařilo se vlivem mezinárodních úmluv a jejich ratifikací vnitřní korejskou politiku posunout ke krokům, jež později vedly k demokratizaci země.

V červnu 1981 vláda ohlásila plán na novou revizi rodinného práva, která by pomohla odstranit překážky bránící ekonomickému růstu. Ženské organizace vedené Národním výborem korejských žen a Centrem právního poradenství v rodinných vztazích daly dohromady požadavky, které od dalších změn očekávaly. Znovu potvrdily své stanovisko, že rodinné právo diskriminuje ženy v rozporu s prvním článkem ústavy, který zaručuje stejná občanská práva všem neohledně na pohlaví, ale nedokázaly najít širokou podporu mezi zákonodárci. Proti nim opět stála konfuciánská frakce, která rezolutně odmítala přijmout jakékoliv další změny týkající se systému hlavy rodiny a zrušení zákazu

²²⁴ Líbalová, Ilona. *Rodinné právo v Korejské republice po roce 1948*. Univerzita Karlova v Praze, 2015.

²²⁵ Kim, Sunhyuk. *The Politics of Democratization in Korea. The Role of Civil Society*. University of Pittsburgh Press. 2000.

sňatků osob stejného příjmení. Čön Tu-hwan nechtěl vyvolávat spory s konzervativci a slíbil, že tyto dva body změnám podléhat nebudou.²²⁶ V roce 1983 pod tlakem ženských hnutí vláda založila Institut pro rozvoj korejských žen (*Hanguk jösöng kabalwön*) pod správou ministerstva zdravotnictví a sociálních věcí, který se měl zabývat vzděláváním žen a výzkumem ženské otázky v moderní společnosti.²²⁷

Síla ženských hnutí byla obnovena poté, co vláda v roce 1984 ratifikovala Úmluvu o odstranění všech forem diskriminace vůči ženám (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women; CEDAW)²²⁸, spadající pod agendu OSN. Úmluvou se stát prakticky zavazoval k tomu, že nebude podporovat žádná omezení na základě pohlaví, která by ženy stavěla do nerovného postavení a narušoval by tak listinu základních lidských práv a svobod. Korea však neratifikovala smlouvu v plném znění a vymezila se proti článkům, které byly v rozporu s korejskou patrilineární tradicí. Jednalo se především o nejvíce kritizované zákony o funkci hlavy rodiny a zákazu sňatků pro dvojice se stejným příjmením.²²⁹

V rámci ratifikování této úmluvy se proto znovu spojilo čtyřicet čtyři ženských hnutí v jednu organizaci s názvem Ženská aliance za revizi rodinného práva (*Kadžökpöp kajöngülühan jösöng jönhaphö*)²³⁰ pod vedením I Tchä-jöng. Tato organizace zahájila organizované aktivity, které měly získat podporu veřejnosti. Proto, aby získala podporu veřejnosti, zdůrazňovala všeobecný princip rovnosti, spíše než nutnost emancipace žen z patriarchálního područí. Zdůrazňováním všeobecného principu rovnosti ženská hnutí hledala podporu u většinové korejské společnosti, v níž sílila touha po demokracii, a právě tento princip se stal symbolem pro moderní éru. V předchozích kampaních za změnu rodinného práva se ženská hnutí snažila vymezit vůči státní ochraně mužů a obhajovala ženská práva, nyní se ale kampaň chtěla od těchto kroků vymezit a dostat do popředí lidská práva jako taková, která by se měla odrazit v novele rodinného zákoníku. Aliance také úzce spolupracovala s nově vzniklou progresivní asociací mužů, Právníci

²²⁶ Yang, Hyunah. *Gender Equality vs. 'Tradition' in Korean Family Law: Toward a Postcolonial Feminist Jurisprudence*. The Review of Korean Studies Vol. 6, No. 2. 2003.

²²⁷ Od roku 2005 tato organizace spadá pod Národní výzkumný institut pro ekonomické a společenské vědy a byl přejmenován na Výzkumný ústav pro ženskou politiku (*Hanguk jösöng čongčchäk jönguwn*) <http://www.kwdi.re.kr>

²²⁸ Úmluva o odstranění všech forem diskriminace vůči ženám (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women; CEDAW) byla přijata Valným shromážděním OSN v roce 1979. Preambule a třicet článků definují diskriminaci žen a navrhuje postupy na její odstranění. Státy, které tuto smlouvu podepsaly se zavazují uskutečnit opatření, které povedou k odstranění diskriminace žen ve všech formách. <http://www.un.org>

²²⁹ Každý stát, který se rozhodne přijmout mezinárodní úmluvu CEDAW má právo na výjimky. Ibid.

²³⁰ I, Tchä-jöng. 1992

za demokratickou společnost (*Mindžu sahörül ühan pjönhosamoim*, zkráceně *Minpjön*),²³¹ díky které našla další podporovatele. Proti jejich uskupení a aktivitám protestovaly tradicionalistické skupiny a nadále argumentovaly tím, že jakékoliv změny v rodinném zákoně vyvrátí korejské kořeny. Přestože se vláda v roce 1986 zavázala k tomu, že přijme veškeré kroky k tomu, aby odstranila diskriminační body v rodinném zákoně, byly nakonec všechny reformy odmítnuty.²³²

Po přijetí nové ústavy v roce 1987, která mimo jiné umožnila přímou volbu prezidenta, Čön Tu-hwan nemohl znovu kandidovat a na jeho místo nastoupil již demokraticky zvolený prezident Ro Tchä-u. Politická situace se ale tímto krokem příliš nezměnila a pro-demokratická a dělnická hnutí neustávala v protestech. S koncem osmdesátých let přicházejí do hnutí nové generace, které se s těmi starými názorově neshodují, a dochází k jejich nešťastnému štěpení. Co se týká ženských hnutí, ta se názorově rozdělila na konzervativní, na ta co věřila, že útlak žen souvisí s patriarchátem, a na levicová, která z diskriminace žen vinila kapitalismus.

V roce 1987 se tak do opozice původním ženským hnutím postavila organizace vzniklá z dělnických a studentských hnutí s názvem Společenství korejských ženských organizací (*Hanguk jösöng tančche jönhap*; KWAU),²³³ která bojovala za ochranu zájmů a práv především žen z nižších vrstev. V roce 1988 získala ve třináctém Národním shromáždění převahu opozice, která byla vstřícnější ke změnám ohledně práv žen, rovnoprávnosti pohlaví a revizi rodinného zákona. Pro podporu v Národním shromáždění se ženská hnutí znovu spojila v jeden celek, Hnutí za zvláštní reformu rodinného práva dílčími kroky (*Kadžökpöp kädžöng tchugüi küsöng mit täčchäk hwaltong*), a hledala podporu pro revizi zákonů ve svůj prospěch u zákonodárců. Objevovala se také v médiích a pořádaly semináře a veřejné diskuze.

Konfuciánská opozice sice revize tentokrát schvalovala, nicméně stále trvala na zachování dvou hlavních bodů, funkce hlavy rodiny a zákazu sňatků pro dvojice se stejným příjmením. Přijaté novelizace z roku 1990 funkci hlavy rodiny omezily a ponechaly jí spíše symbolický charakter, zrušena však nebyla. Další přijaté změny se týkaly zrovnoprávnění rodiny matky a otce v rámci dědických vztahů, byly zrušeny zákony diskriminující ženské potomky v dědictví. Dědictví titulu hlavy rodiny však stále

²³¹ <http://minbyun.org/>

²³² Kim, Seung-kyung. Kim, Kyounghee. *The Korean Women's Movement and the State*. Routledge. 2014

²³³ Korean Women's Association United (KWAU) <http://www.women21.or.kr/>

zůstávalo mužským potomkům, stejně jako byl mužský potomek nutný pro zachování rodu. Nově byla také oběma manželům přiznána odpovědnost za společný majetek.

Třetí revize rodinného práva zrušila většinu diskriminačního systému vůči ženám a to především v oblastech majetku, rozvodu a rovnoprávného postavení v rodině. I Tchä-jöng tuto událost okomentovala jako konec historie diskriminace žen a jako obnovení lidských práv pro ženy. Zároveň však dodala, že dva základní elementy patriarchálního područí, funkce hlavy rodiny a zákaz sňatku pro dvojice stejného příjmení, stále přetrvává.²³⁴ Právě tyto dva body se staly hlavním tématem boje ženských hnutí v devadesátých letech. Změny realizované v roce 1989 (výše máte novelu 1990) byly vyvrcholením dlouhého boje ženských hnutí za změnu rodinného práva a dramatických politických změn, které vedly k demokratizaci země.

5.4 Cesta ke zrušení funkce hlavy rodiny

V devadesátých letech byl korejský stát nakloněn dialogu s občanskými organizacemi a přikládal otázkám ženské rovnoprávnosti velkou váhu. Zejména proto, že dosavadní politické elity, které zastávaly tradiční hodnoty byly oslabené příchodem občanských lídrů do opozičních politických stran, a stát se tak stal více proniknutelným. Jen v letech 1987-1988 vstoupilo do strany dlouholetého opozičního lídra Kim Tã-džunga přes sto občanských aktivistů. Ukázalo se, že změna politického prostředí a struktur byla pro spolupráci s občanskými hnutími klíčová. Vztahy mezi korejskou vládou a nevládními organizacemi tak zesílily zejména s příchodem Kim Tã-džunga do prezidentské funkce (1998-2002) a následného pětiletého období Ro Mu-hjõna (2003-2008), ze kterých vzešly nejdůležitější reformy týkající se rodinného práva. Klíčovou událostí bylo založení Zvláštního prezidentského výboru pro rovnost pohlaví v roce 1999, který byl v roce 2001 povýšen na ministerstvo pro rodinu a rovnost pohlaví, do jehož funkcí byly dosazeny zástupkyně ženských organizací. Zamýšlené reformy nového ministerstva byly podpořeny i prezidentem Ro Mu-hjõnem, během jehož vlády došlo ke konečnému zrušení patrilineárního systému rodinného práva.²³⁵

Zároveň byly státní instituce nuceny podávat hlášení o plnění ratifikovaných mezinárodních smluv, v kterých našla ženská hnutí velkou podporu pro své další fungování.

²³⁴ I, Tchäjöng. 1992 ; <https://www.youtube.com/>

²³⁵ Kim. 2014

Příklon k řešení ženské otázky je viditelný už v období prezidentství King Jöng-sama, které je charakteristické přechodem od otázky ženské rovnoprávnosti k dalším znevýhodněným skupinám v rámci rodinného práva.

V devadesátých letech započala nová fáze reforem rodinného práva, známá jako hnutí za zrušení funkce hlavy rodiny, která byla ovlivněná dvěma událostmi. Po úspěšných revizích rodinného práva v roce 1989 založilo Centrum právního poradenství v rodinných vztazích v roce 1990 Centrum pro nahlašování problémů se zákazem sňatků osob stejného příjmení, které začalo sbírat případy, na které se tento zákaz vztahoval.²³⁶ Příběhy dvojic, které tímto zákazem byly postihnuty, byly publikovány a získaly pozornost a sympatie veřejnosti. V roce 1995 Centrum právního poradenství v rodinných vztazích proto podalo proti zákazu sňatků osob stejného příjmení žalobu k ústavnímu soudu, který po dvou letech potvrdil zákaz jako neústavní. Ústavní soud vzal v potaz, že moderní společnost je společností demokratickou, jejíž hodnoty jsou postavené na ideálech svobody a rovnosti, které odporují jakékoliv diskriminaci na základě pohlaví či sociálních skupin. Uznal také změnu rodinné instituce, která se v moderní době vlivem industrializace transformovala z polofeudální rodové skupiny na jednotku dvou individuí, jež si jsou rovna, a jejich vůle by měla být respektována. Tuto předlohu ústavní soud předal Národnímu shromáždění, které však čelilo silné opozici konfuciánské frakce a nebylo schopno zákon revidovat.

Další událostí, která dala impuls hnutí za zrušení funkce hlavy rodiny, byla Kampaň za přijetí dvojích příjmení (*Pumosöng kačchi ssügi undong*), která odstartovala symbolicky na Den žen 8. března 1997 a byla organizována Společenstvím korejských ženských organizací jako symbolické gesto k odstranění patriarchátu.²³⁷ Podle zákona korejské jméno sestává z příjmení otce a vlastního jména. Matčino příjmení mohlo být použito pouze tehdy, pokud byl otec neznámý nebo cizinec. Obvykle tedy dvě rodinné generace, kromě matky, nosí otcovo příjmení a to matčino je zapomenuto. Účastnice protestu proto začaly používat za příjmením svého otce i příjmení matčino, což korejskou veřejnost šokovalo. Možná i díky tomu původně symbolický protest získal velkou podporu veřejnosti a médií a v návaznosti na rozhodnutí soudu v roce 1997 o neústavnosti zákazu sňatků osob stejného příjmení se vytvořila internetová občanská skupina, která po čase diskuzí měla za cíl odstranění funkce hlavy rodiny a zákon o příjmeních z rodinného zákona.

²³⁶ <http://www.lawhome.or.kr>

²³⁷ Kim. 2014

Nově vzniklé hnutí Občané za zrušení funkce hlavy rodiny (*Hodžudže pchjedžirül ühan siminiüi moin*) vedla známá aktivistka Ko Ůn Kwang-sun, lékařka se zaměřením na východní medicínu, která se o zrušení funkce hlavy rodiny začala zajímat poté, co musela čelit nepřehlednému množství případů, ve kterých ženy žádaly o potrat jen proto, že plod nebyl mužského pohlaví. Neporodily by tedy syna, mužského pokračovatele rodu. Ko Ůn Kwang-sun prohlásila, že selektivní odstraňování plodů ženského pohlaví je zločinem proti lidskosti a toto chování je podporováno korejským rodinným právem a systémem hlavy rodiny.

*Uvědomila jsem si, že rovnoprávnost žen v rodině není možná, dokud bude existovat systém hlavy rodiny, a to i přesto že je nyní zákonem zaručena rovnoprávnost partnerů v manželství. Jako žena a jako lékař věřím, že musím usilovat o zrušení systému hlavy rodiny proto, aby ženy mohly žít šťastně.*²³⁸

5.4.1 Konečná fáze ke zrušení patriarchálního rodinného systému

Počátkem roku 1990 ženské organizace otevřely otázku systému hlavy rodiny v internetových diskuzích a demonstrovaly příklady nespravedlnosti na konkrétních případech.²³⁹ I díky této formě iniciativy se téma stalo mezi veřejností čím dál otevřenějším a získávalo větší podporu pro reformu. S těmito okolnostmi a se sílící aktivitou hnutí Občané za zrušení funkce hlavy rodiny se k hnutí za zrušení systému hlavy rodiny přidalo i Společenství korejských ženských organizací, které v roce 1999 převzalo hlavní vedení. Spolu s dalšími dvěma organizacemi, Centrem právního poradenství v rodinných vztazích a Asociací lékařek východní medicíny, tato hnutí začala pořádat kampaně po celé zemi a odstartovala tak finální vlnu hnutí pro reformu rodinného práva.

Po roce 2000 se diskuze přenesla za hranice ženských hnutí a otázka reformy rodinného práva začala zajímat i velké organizace, které hnutí podporovaly především v médiích a finančně je sponzorovaly. Mezi organizace podporující hnutí patřila i skupina Právníci za demokratickou společnost, ve které působil pozdější prezident Ro Mu-hjōn. Ženská hnutí ve spolupráci s občanskými aktivisty evidovala data o případech, na které mělo rodinné právo přímý negativní dopad, a předkládáním těchto případů veřejnosti sesnažila dokázat ideologický a institucionální útlak, který rodinné právo zastává.

²³⁸ Munhwa Ilbo, 5.srpna 1998 <http://www.munhwa.com>

²³⁹ <http://cafe.naver.com/rootkr> ; <http://women21.or.kr/statement>

Politická situace pro změnu byla více než příznivá. Nově zvolený prezident Ro Mu-hjŏn podporoval občanské iniciativy a byl zastáncem progresivních reforem, a proto v roce 2003 založil Zvláštní plánovací tým pro zrušení systému hlavy rodiny. Tento tým tvořily čtyři skupiny: generální a koordinační tým za ministerstvo pro rodinu a rovnost pohlaví, dohlížecí tým zákonodárců z ministerstva spravedlnosti, tým pro vztah s veřejností pod státní informační agenturou a ministerstvem pro rovnost pohlaví a konečně také skupina složená z občanských hnutí pod vedením Centra právního poradenství v rodinných vztazích a Společenství korejských ženských organizací. Široké pole působnosti těchto týmů naznačuje, jak rozsáhlé bylo hnutí za reformy. V roce 2003 byla předloha nové podoby rodinného zákona předána Národnímu shromáždění. Po celou dobu dvou let, dodoby než došlo ke schválení nového zákoníku, ženská hnutí a občanské iniciativy pořádaly po celé zemi manifestační akce a průvody. Samozřejmě probíhaly i akce a iniciativy proti přijetí zákona, které ale nacházely čím dál menší podporu mezi většinovou veřejností.²⁴⁰ Důsledkem těchto událostí a vlivů byla nová podoba rodinného práva přijata Národním shromážděním v roce 2005.

Revize rodinného práva v roce 2005 změnila základní principy fungování korejské rodiny, z patriarchální rodiny k rodině dvou svéprávných subjektů. Byl zrušen systém hlavy rodiny, díky kterému měli muži dohled nad zbylými členy rodiny a podle kterého mohli dědit majetek jen pokrevní synové. S reformou rodinného práva byl zaveden nový systém registrů, který evidoval občany jako samostatné osoby a ne jako členy rodin nebo hlavu rodiny. Manželské páry se mohly samy rozhodnout, zda jejich dítě bude nosit příjmení po matce nebo po otci. Je tak evidentní, že revize rodinného zákona z roku 2005 ukončila legální formu útlaku vůči ženám a dětem.²⁴¹

Historie rodinného práva se stala základním kamenem pro dějiny ženských hnutí v Koreji. V průběhu procesu změn se postupně vytvářely jejich charakteristické rysy a aktivity, kterými během padesáti let od doby svého vzniku dokázaly významně formovat veřejné mínění. V neposlední řadě se jim přes jisté odlišnosti podařilo spojit síly pro spolupráci s vládními činiteli, které přiměly ke konečné změně rodinného práva v roce 2005.

Původní boj za ženskou emancipaci se během pěti dekad vyvíjel a v posledním období se zaměřil na boj za lidská práva. V prvním období od šedesátých do osmdesátých let byly hlavními důvody pro změnu rodinného práva rovnoprávnost žen, demokracie,

²⁴⁰ Např. protest konfuciánské skupiny Jurim v Sŏulu v roce 2003 <http://www.ohmynews.com>

²⁴¹ Yang, Hyunah. *A Journey of Family Law Reform in Korea*. Journal of Korean Law. Vol. 8. 2008

rozvoj země a přizpůsobení se moderní době. Ženská hnutí v Koreji jsou ve svých počátcích charakteristická bojem za modernitu a proti tradici. Tradice byla v tomto případě spjata s patriarchálním systémem zakotveným v rodinném právu. V osmdesátých letech přichází druhá generace ženských hnutí, které oproti té první zaměřily své síly na otázku materiálních práv žen, tedy nikoliv už jen na jejich postavení. Konkrétně nazměnu dědického práva a na majetkové vyrovnání při rozvodovém řízení. Z tohoto hlediska se objevily dvě skupiny hnutí: ty, které požadovaly rovnoprávnost žen, a ty, které chtěly zlepšení jejich postavení ve společnosti.

V devadesátých letech se vlivem demokratického prostředí naskytla šance na konečnou změnu rodinného zákoníku a tím pádem na odstranění dvou neproblematictějších bodů, systém hlavy rodiny a zrušení zákazu sňatků osob se stejným příjmením. Zkušenost a dopady těchto dvou zákonů na společnost byly obrovské a i díky nim se ženská hnutí spojila a získala velkou podporu veřejnosti i mezinárodních institucí. S narůstajícím politickým vlivem a úzkým vztahem s korejskou vládou se v roce 2005 podařilo odsouhlasit nutné změny a dva neostřejší pozůstatky středověkého práva byly odstraněny. Pro ženská hnutí to znamenalo nepochybné vítězství, které jim dodalo sílu k dalším krokům pro úplné potlačení diskriminace vůči ženám a dětem.

6 Závěr

V této práci jsem si kladla za cíl popsat vlivy a faktory, které se podílely na vzniku feministických hnutí v průběhu z mnoha hledisek nestabilního, ale zároveň protestům příznivého období osmdesátých let dvacátého století. Zároveň jsem se snažila zodpovědět otázku, v jaké míře měly výše uvedené okolnosti vliv na formování jejich identity a charakteru. To vše v širším kontextu předešlých období a specificky korejských souvislostí.

Kapitola o pracujících ženách ukazuje na zkušenost korejských žen v odborových hnutích a protestech, jimiž překonávají zažitá stereotypy o přirozené submisivnosti, které často asijské ženy definují. Jak je v této kapitole evidentní, zkušenost korejských žen se neomezila na pouhé pasivní přijímání represí, ale vedla ke kolektivním akcím odporu vůči mechanismům moci, ať už v podobě vedení firmy, nebo státu. Protesty žen, které se opakovaně setkávaly se systematickými represemi policejních složek, vedly k jejich sjednocování s celospolečenským hnutím za demokracii, *mindžung*. Ve spojení s ním se ženská dělnická hnutí přeorientovala na politický aktivismus, který viděl východisko z podřadného postavení pracujících v demokratickém směřování země. Pracující ženy byly označovány jako *kičchung*, nejutlačovanější z utlačovaných, a sloužily jako symbol útisku ze strany vlády. Hnutí *mindžung* ovšem ženské otázce nepřikládalo větší význam a dá se usuzovat, že víceméně pouze využilo mediálně známých protestů dělnic ve svůj prospěch, aby získalo širší podporu veřejnosti.

Na začátku osmdesátých let proto vznikají první ženská hnutí, která se začínají zaměřovat na otázku ženské rovnoprávnosti. Prvním takovým hnutím byla organizace Společnost žen pro mír (*Jösöng pchjŏnghö*), která byla založena vyučujícími z univerzity Ihwa a v rámci rovnoprávnosti žen odkazovala na marxistickou ideologii. Tato organizace měla ze své levicové podstaty sice krátkou životnost, nicméně definovala vznik dalších ženských hnutí o několik let později.

S odkazem na Ženy za mír a vlivem sexuálního násilí páchaného policií na protestujících ženách vznikalo v roce 1987 hnutí Společenství korejských ženských organizací (*Hanguk jösöng tančche jŏnhap*). To zaštiťovalo všechny dosud existující malá hnutí a skupiny, které se zabývaly různorodými problémy ohledně postavení žen ve společnosti. Hnutí tak tvořily dělnice, ženy z venkova, studentky, vyučující na univerzitách, intelektuálky, ženy v domácnosti a v církvích a zahrnovalo široké téma autonomních ženských skupin. První velká ženská hnutí, která vznikla v osmdesátých

letech, sice podporovala ženskou rovnoprávnost, ale upřednostňovala boj za demokracii a nezávislost země. Věřila, že právě demokratický systém bude cestou k ženské rovnoprávnosti. Oproti druhé vlně feminismu v západních zemích se tak jejich představitelky nevymezovaly vůči mužské nadvládě, což bylo zapříčiněno také složitou politickou situací.

V devadesátých letech se s počátkem demokratického směřování země otevřely ženským hnutím nové možnosti. Odvrátila se od spolupráce s prodemokratickými hnutími a zaměřila se na otázku ženských práv a na ochranu žen před sexuálním násilím. Ženská hnutí v tomto období pochopila, že se musí vrátit zpět k otázce žen, protože nikdo jiný než ženy nebude mít větší zájem na změně jejich postavení ve společnosti.

Pro prosazování legislativních změn proto začala spolupracovat s političkami. Ženy byly v korejské politice aktivní od roku 1948, nicméně v tak malém počtu, že neměly prakticky žádnou šanci na prosazení jakýchkoliv změn. Působily tak hlavně jako zástupkyně žen a jejich pozice v mocenské struktuře byla víceméně symbolická.

I přesto však několik političek zaměřilo svůj zájem na otázku ženských práv, a to hlavně ve směru prosazení změn v rodinném zákoníku, který ženy stavěl do nerovnoprávné pozice. Právě jejich snahy se v tomto směru spojily v devadesátých letech s ženskými hnutími a jejich spolupráce vedla ke konečnému prosazení opakovaných revizí rodinného zákoníku. Hlavním bodem se stalo odstranění systému hlavy rodiny *hodžudže* a zrušení zákazu sňatků osob stejného příjmení. Spojením političek a ženských hnutí se stal jejich hlas pro změny silnějším. Tlak na vládu rostl a k prvním větším revizím zákonů došlo už v roce 1992. K finálnímu odstranění systému hlavy rodiny a zrušení pravidel omezujících uzavření manželství došlo po dlouhém boji ženských hnutí až v roce 2005. Pro ženská hnutí symbolizovalo prosazení těchto změn jasné vítězství, které jim dodalo sílu k budoucím aktivitám vedoucím k odstranění všech legislativních opatření ukotvujících nerovné postavení žen ve společnosti.

Feministická hnutí v Koreji prošla oproti západním specifickým vývojem. Jsou nositelem odkazu ženských dělnických hnutí, jejichž boj za lepší pracovní podmínky přerostl v politický aktivismus za demokratické směřování země. Ženská hnutí nebyla primárně zaměřená na rovnoprávnost žen, jak je to pro ně v jiných zemích typické. Nicméně vlivem politické situace získala zkušenost s občanským aktivismem, který následně využila v boji za rovnoprávnost. V tomto smyslu usuzuji, že korejská feministická hnutí mají v současnosti v korejské společnosti relativně ukotvené postavení.

Jejich výsledky se sice ve stále silně patriarchální společnosti nedají pokládat za zásadní, nicméně naznačují jejich budoucí směřování.

7 Seznam použité literatury

Práce v korejštině:

- Čchö, Čang-čip. *Mindžungeso siminüro*. Padžu, 2009.
- Čchö, Dä-üng. *Kodokhan soninčang, čangmieso komoküro: sodähu, minbi*. Samčinsa, 1972.
- Čo, Ču-hjön. *Jösöng čöngčchesöngüi čöngčchihak: 80-90 njöndä hanguküi jösöngundongül čungsimüro*. Korean Women's Studies, Vol. 12, 1996.
- Čo, Sun-kjung. *Kjongkwa pjöngüi dilemma?* Hangukjösöngsöngghak, 12, 1994.
- Čon, Pang-či. *Kukče čibjowa hanguküi söngbulbyöngdüng*. Jösöngwasahö, 1998.
- Čön Tchä-ilüi ilkki, 1969 <http://www.chuntaeil.org/> [cit. 2.3.2018]
- Hanguk jösöng tančche hjöbüihö 30 njönsa*. Söul, 1993.
- I, Hjö-džä, *Hanguküi jösöng undong*. Čong U-sa, 1989.
- I, Mi-kjong. „*Jösöngundongkwa mindžunghwaundong: 10 njönsa*.“ in *Jöllin hüimang*. Tongtökjödžatähakjo, 1998.
- I, Söng-hi. *Hanguk jösöng undongsa*, Päksan, 1994.
- I, Tchä-jöng. *Kadžokpöp käjong undong 37 njönsa*. Hanguk kadžong pomürjul sangdamso čulpanbu, 1992.
- Jösöng čönčchäk jönguso. *Jösöng jukwončaui čöngčchi üisik mitch tchupchjö hangtäe kwanhan jöngu*. 1993.
- Jösöngpchjönguhö, „*Hanguk jösöng undong čchäpchjöngka*“ Jösöng pchjöngu 2. 1984
- Jun, Jung-suk. „*Činbojök jösöng undongüi čonhwanül üihan mosäk*.“
- Čchangdžakkwapipjong. Autumn (125), 2004.
- Kang, Nam-sik. *Jösöngundongüi songkwawakwadže 1987-2002*. NGOTimes. 2004.
- Kim Jöng-ök. *Čejukkonghwaguküi jösöng čönčchäk*. Samučik jösöng, pom, 1991.
- Kim, Hwar-an. *Ku pitsoküi čchakun sängmjöng*. Jowönsa, 1965.
- Kim, Jung Nam. *Činsil, kwangdžange söda: mindžuhwaundong 30 njönüi jökdžöng*. Changbi Publication, 2005.
- Kim, Ok-sön. *Nuga nä otsul putkjötnunja*. Čubusänghwal, 1984.
- Kim, Sang-gu. *Jurim undong osimnjönsa*. Söul, 1997.
- Kim, Sun-ük. *Jösöngwa pöp, irün kötkwa irudži mothan kot*, Jösöngwa sahö, 9. 1988.

Mindžu jösöng. 1987 (archiv Národní korejské knihovny: *Kungnip čungang tosŏkwan* Söul; <https://www.nl.go.kr/> [cit. 3.5.2018])

Munhwa Ilbo, 5.srpna 1998 <http://www.munhwa.com> [cit. 4.11.2017]

Tong-a-ilbo, 24.05.1982. Elektronická verze: News library Naver <http://newslibrary.naver.com/> [cit. 5.12.2017]

Čchö, Čang-čip. *Mindžungeso siminŭro*. Padžu, 2009.

Jöngan nodongtchongkječosa, 1988

Práce v angličtině:

Andrei Lankov, *The Dawn of Modern Korea: The Transformation in Life and Cityscape*. 2010.

Bae, Yong-lee. *Women in Korean History*. Ewha Women University Press, 2008

Barracrough R., Elyssa F. *Gender and Labour in Korea and Japan*. Routledge, 2009.

Bodde, Derk. *Harmony and conflict in Chinese philosophy*. University of Chicago Press. 1953.

Croissant, Aurel. *Electoral Politics in South Korea*. Electoral Politics in Southeast and East Asia, 2002.

Grajdanzev, A. J. *Modern Korea: Her Economic and Social Development under the Japanese*. Institute of Pacific Relations. New York. 1944.

Grant Michelson. *The Dynamic Evolution of Urban Industrial Mission in Korea*, Indian Journal of Industrial Relations, Vol. 45, No. 2, pp. 163-180

Hahm, P.C., *The Korean political tradition and law*. Soul Computer Press, 1975.

Han, Sungjoo. *The Failure of Democracy in South Korea*. University of California Press, 1974.

Henderson, Gregory. *Korea: The Politics of the Vortex*. Harvard University Press, 1968.

Hur, Sung-woo. *Mapping South Korean Women's Movements During and After Democratization: Shifting identities*. Sungkonghoe University. 2011.

Chang, Hyun Seob. *Modernisation and Changing Family Structure in Korea*. University of Sheffield, 1993

Chang, Paul. *Protest Dialectics: State Repression and South Korea's Democracy Movement, 1970-1979*. Stanford University Press. 2015.

Ching Yoon Louie, Miriam. *Sweatshop Warriors*. South End Press. 2001

- Cho, Soon-kyoung. „The Limits and Possibilities of the Women’s Movement in Korea“ in Cho, H., Chang P., *Gender Division of Labor in Korea*. Ewha University Press, 1994.
- Choi, Jang-jip. *Labour and the Authoritarian State*. Korea University Press. 1989
- CHUN, Soonok. *They are not machines*, University of Warwirck, 2000.
- Chung Sei-wha, *Challenges for women- Women’s studies in Korea*, str. 95. Ewha Womans University Press, 1995.
- Chung-hee, Sarah Soh. *Sexual Equality, Male superiority and Korean Women in Politics*. Sex Roles, vol. 28, nos. ½, Plenum Publishing Corporation. 1993.
- Janelli, Roger L. *Making Capitalism: Social and Cultural Construction of a South Korean Conglomerate*. Stanford University Press. 1993, p. 163-179.
- JAYAWARDENA, Kumari., *Feminism and Nationalism in the Third World*, London: Zed Books, 1986.
- Jung, Kyungja. *Practicing Feminism in South*. Routledge, 2017.
- Kang. Dong-jin. *Labour Conditions under Japanese Colonialism*. University of California. 1983.
- Kendall, Laurel; Peterson, Mark. *Korean Women – View from the Inner Room*. East Rock Press, Inc., 1983.
- Kim-Park, Mikyoung. “South Korean Women Workers’ Labor Resistance in the Era of Export-oriented Industrialization, 1970-1980.” *Development and Society* Volume 32, Number 1, 2003.
- Kim, Eugene. *Korea at the Crossroads: The Birth of Fourth Republic*. Pacific Affairs, Vol. 46, No. 2, 1973.
- Kim, Seung-kyung (Sünggjöng). *Class struggle or family struggle?*, Cambridge University Press, 1997.
- Kim, Seung-kyung (Sünggjöng). Kim, Kyounghee. *The Korean Women’s Movement and the State*. Routledge. 2014
- Kim, Seung-kyung. *The Korean Women’s Movement and the State*. Routledge, 2016.
- Kim, Sunhyuk. *The Politics of Democratization in Korea. The Role of Civil Society*. University of Pittsburgh Press. 2000.
- Kim, Ŭn-sil. *The Making of the Modern Female Gender: The Politics of Gender in Reproductive Practices in Korea*. Diplomová práce, University of California, 1993.
- Koo, Hagen. *Korean Workers: The Culture and Politics of Class Formation*. Cornell University Press. 2001.
- Koo, Hagen. *State and Society in Contemporary Korea*. Cornell University Press. 1993.

- Kwon, Insook. *Gender, Feminism and Masculinity in Anti-Militarism*. International Feminist Journal of Politics, Vol. 15. 2013
- Lee, Hjöčchä. *The Status of Korean Women Today, Virtues in Conflict: Tradition and the Korean Woman Today*. S. Mattielli. Samhwa Publishing, 1977
- Lee, Kenneth B., *Korea and East Asia: The Story of Phoenix*. Praeger, 1997.
- Lee, M.W., *The Odyssey of Korean Democracy*. Praeger, 1990.
- Lee, Ok-jie. *Labour Control and Labour Protest in South Korean Textile Industry 1945-1984*. University of Wisconsin-Madison. 1990.
- Lenski, Gerhard. *Power and Privilege: A theory of Social Stratification*. McGraw-Hill, 1966.
- Nahm, Andrew C. *Korea: Tradition and Transformation*. Hollym, 1991.
- Nam, Jeong-Lim. *Gender Politics in the Korean Transition to Democracy*. Korean Studies, vol.24. University of Hawaii Press. 2000.
- Ogle, George, *South Korea: Dissent within the Economic Miracle*, London and New Jersey: Zed Books. 1990.
- Ok-Jie Lee, *Gender-Differentiated Employment Practices in South Korean Textile Industry*. Gender and Society, Vol. 7, No. 4, 1993
- Park, Kyung-Ae. *Women and Development: The Case of South Korea*. Comparative Politics, vol. 25, no. 2, Jan., 1993.
- Postcolonial Feminist Jurisprudence*. The Review of Korean Studies Vol. 6, No. 2. 2003
- R. Darcy, Chong-Min Hyun. "Women in the South Korean Electoral System." *Electoral Systems in Comparative Perspective: Their Impact on Women and Minorities*, Greenwood Press, 1994, str.174.
- Seth, Michael J., *History of Korea: From Antiquity to Present*. Rowman & Littlefield, 2010.
- Shin, Gi-Wook. Hwang, Moon Kyung. *Contentious Kwangju: The May 18 Uprising in Korea's Past and Present*. Rowman and Littlefield Publishers Inc. 2003.
- Shin, Ki-young. *The Politics of the Family Law Reform Movement in Contemporary Korea*. The Journal of Korean Studies 11, no. 1. 2006
- Shin, Kiyong. *A Development of the „Jinbo“ Women's Movement in Korea*, 2007
- Sin jösong*, duben 1924, 18 – „Gendered Korean Colonial Modernity: “Housewifization“ of Korean Colonial Women and the Reconfiguration of Domestic Work,“ *The Review of Korean Studies*, Vol. 12, No. 4, 2009;
- Soh, Chung-hee. *The Chosen Women in Korean Politics*. Praeger, 1991.

Sohn, Bong-Scuk. „Women’s Political Engagement and Participation in the Republic of Korea.“ in Nelson B., Chowdhury N., *Women and Politics Worldwide*. Yale University Press, 1989.

Soul, Han. *Korean women textile workers fight for Fair Union Election, 1976-1978* <http://nvdatabase.swarthmore.edu/> 2012. [cit. 14.3.2018]

Theodore Jun Yoo, *The Politics of Gender in Colonial Korea: Education, Labor and Health, 1910-1945*. University of California Press, 2008

Vipan Chandra, *Imperialism, Resistance, and Reform in Late Nineteenth-Century Korea: Enlightenment and the Independence Club*, 1988

Wright, E. R., *Korean Politics in Transition*. University of Washington Press, 1975.

Yang, Hyunah. *A Journey of Family Law Reform in Korea*. Journal of Korean Law. Vol. 8. 2008

Yang, Hyunah. *Gender Equality vs. ‘Tradition’ in Korean Family Law: Toward a*
Yoo, Young-Saeng. “*The role of state in Korean women’s labor force participation.*“ M.A. Thesis, Ehwa Women’s University, Seoul, 1987.

Yu, Eui-Young. *Women in Traditional and Modern Korea*. Korean Women in Transition, California State University, 1987.

Práce v češtině:

Boukalová, Tereza. *Počátky emancipačního hnutí korejských žen*. Univerzita Karlova v Praze, 2014.

Eckert Carter J., Lee Ki-Baik a kolektiv, *Dějiny Koreje* (NLN, 2001) str. 199

Formánková, L., Rytířová, K., *Abc feminismu*. Nesehnutí, 2004.

Kubík, L. Sămaul undong – Hnutí za novou vesnici. In Löwensteinová M. a Popa M. (eds). *Made in Korea*. Praha: Nová vlna, 2018.

Líbalová, Ilona. *Rodinné právo v Korejské republice po roce 1948*. Univerzita Karlova v Praze, 2015

Elektronické zdroje:

<http://archive.ipu.org> [cit. 15.2.2018]

<http://archive.ipu.org/> [cit. 25.4.2018]

[http://dh.aks.ac.kr/음양\(陰陽\)](http://dh.aks.ac.kr/음양(陰陽)) [cit. 13.3.2018]
<http://ecos.bok.or.kr> [cit. 17.1.2018]
<http://encykorea.aks.ac.kr/최남선> [cit. 12.2.2018]
<http://evaw-global-database.unwomen.org/> [cit. 8.12.2017]
<http://hotline.or.kr/> [cit. 6.3.2018]
<http://kcwu.org/> [cit. 04.12.2017]
<http://ko.wikipedia.org/wiki/김문집> [cit. 20.01.2018]
<http://laborstat.molab.go.kr/pdfbook.1988> [cit. 15.2.2018]
<http://lawhome.or.kr/> [cit. 13.4.2018]
<http://legacy.www.hani.co.kr/> [cit. 8.5..2018]
<http://m.navercast.naver.com/조화순> [cit. 6.5..2018]
<http://minbyun.org/> [cit. 10.4..2018]
<http://newslibrary.naver.com/> [cit. 2.3..2018]
<http://nvdatabase.swarthmore.edu/> [cit. 10.3.2018]
<http://opengov.seoul.go.kr/> [cit. 1.5.2018]
<http://rmaward.asia> [cit. 13.3.2018]
<http://rokps.or.kr> [cit. 04.12.2017]
<http://terms.naver.com/유관순> [cit. 7.5.2018]
<http://terms.naver.com/조선청년독립단>
<http://weekly.khan.co.kr> [cit. 1.5.2018]
<http://www.ajunews.com/kimokson> [cit. 3.4.2018]
<http://www.chondogyo.or.kr> [cit. 17.1.2018]
<http://www.chuntaeil.org/> [cit. 2.3..2018]
<http://www.index.go.kr> [cit. 10.4..2018]
<http://www.kita.net> [cit. 04.12.2017]
<http://www.kwdi.re.kr> [cit. 12.2.2018]
<http://www.law.go.kr/법령/대한민국헌법> [cit. 13.4.2018]
<http://www.pa.go.kr/> [cit. 13.4.2018]
<http://www.sisters.or.kr/> [cit. 10.4..2018]
<http://www.un.org> [cit. 12.2.2018]
<http://www.women21.or.kr/> [cit. 12.2.2018]
<http://www.womennews.co.kr> [cit. 12.2.2018]
<http://www.womenvoters.or.kr/> [cit. 15.2.2018]

<http://www.worldbank.org/> [cit. 25.4.2018]
<http://www.worldometers.info/world-population/south-korea-population/> [cit. 2.3..2018]
<http://www.yeouju.go.kr> [cit. 04.12.2017]
<https://babel.hathitrust.org/myfortyyearfightforkorea> [cit. 20.01.2018]
https://books.google.cz/books/민중에서_시민으로_한국_민주 [cit. 3.4.2018]
<https://books.google.cz/contentiouskwangju> [cit. 3.4.2018]
<https://en.wikipedia.org/Bandaranaike> [cit. 27.12.2017]
<http://kostat.go.kr/> [cit. 15.2.2018]
<https://namu.wiki/권인숙> [cit. 10.4..2018]
<https://terms.naver.com/김지하> [cit. 8.5..2018]
<https://www.constitutionnet.org> [cit. 7.5.2018]
<https://www.culturecontent.com/> [cit. 8.5..2018]
<https://www.nl.go.kr> [cit. 10.3.2018]
<https://www.thoughtco.com> [cit. 15.2.2018]
<https://www.youtube.com/ITchäjǒng>
<http://www.munhwa.com> [cit. 1.5.2018]
<https://m.blog.naver.com/서울길> [cit. 27.4.2018]

8 Obrazová příloha

obrázek č. 1: Původní podoba Tržiště míru, slumová osada (1958).
<http://raungni.tistory.com/346> [cit. 12.5.2018]

obrázek č. 2: Podoba Tržiště míru z roku 1960, komplexní uzavřená budova uvnitř propojená mostem. http://www.apr-news.net/sub_read.html?uid=4030 [cit. 12.5.2018]

obrázek č. 3: Uvnitř dílny na Tržišti Míru (1970) www.chuntaeil.org [cit. 4.2.2017]

obrázek č. 4: uvnitř textilní továrny v komplexu Kuro v Söulu (1986).
www.yonhapnews.co.kr [cit. 4.2.2017]

obrázek č. 5: Jedna z dílen na Tržišti Míru (1976).
https://m.blog.naver.com/i_sfac/10147258480 [cit. 4.2.2017]

obrázek č. 6: Protesty v továrně Tchongil (1977)
<http://www.catholicnews.co.kr/news/articleView.html?idxno=4235> [cit. 4.2.2017]

obrázek č. 7: Protesty v textilní továrně Tchongil (1978). www.hani.co.kr [cit. 7.5.2018]

obrázek č. 8: Protesty v Y. H. Trading (1979)
<http://www.ziksir.com/ziksir/view/2202> [cit. 10.5.2018]

obrázek č. 9 zleva: Kim Čchör-an (1912-1992), Pak Sun-čchön (1898-1982) a Pak Hjön-suk (1896-1980), političky, které patřily do první generace žen aktivních v politice. <https://namu.wiki/w/김철안> [cit. 08.5.2018]

obrázek č. 10: Im Jöng-sin (1899-1977) politička a zakladatelka vysoké školy Čungang. <https://namu.moe/w/임영신> [cit. 08.5.2018]

obrázek č. 11: Im Jöng-sin při zasedání organizace Spojených národů v roce 1947.
<http://www.uskoreanews.com/> [cit. 08.5.2018]

obrázek č. 12: Mo Jun-suk (1910-1990) básnířka, která měla blízký vztah
s prezidentem I Söng-manem. <http://www.newdaily.co.kr/> [cit. 08.5.2018]

obrázek č. 13: Kim Čöng-nje (nar. 1927) patřila do druhé generace političek. Na druhé fotce při projevu v Národním shromáždění v roce 1983.

<http://www.pressian.com/news/article.html?no=110431> [cit. 07.5.2018]

obrázek č. 14: I Tchä-jöng (1914-1998) právnička a bojovnice za ženská práva.

<http://www.chyunglee.com/bbs> [cit. 07.5.2018]

obrázek č. 15: I Tchä-jöng při protestech za revizi rodinného zákona v roce 1987.

<http://www.artinsight.co.kr/news/view.php?no=745> [cit. 10.5.2018]